IBRAHIM KROSI

DARDANI

/roman /

Editor
Azam Dauti

IBRAHIM KROSI

DARDANI

/roman/

Shkupi
Shkup, 2OO8

I

Vonë pas dite filluan të dalin disa rre të zeza në hapësirën qiellore të kësaj ane të botës së Principatës së Dufllës. Njerëzit e këtushëm sikur parandienin diç, dhe mu si minjtë para tërmetit fillonin të shkonin parakohe nëpër shtëpiat e tyre. Kështu atë ditë muzgu erdhi më herët po edhe princi Shkamb,diç më herët u ngjit atij përroit të Urthit,nëpër atë rrugë të ngushtë për të shkuar deri në shtëpinë e tij, atje lartë,te Shpella me Dy Derë,duke lënë poshtë, gurgullimën e ujit te Dufllës,dhe atë gjelbërim të livadheve,e drunjtë e gjatë që era e vardarit po i lëvizte ato gjethet që lëshonin atë shushurimë të këndshme. Po sa arriti Shkambi lartë,i doli para shërbëtorja Një,e përshëndeti dhe hyri në dhomën e ndejës, ku e priste e shoqja dhe e përshëndeti më një të puthur. E vajza që nuk i kishte mbushur as shtatë javë gjendej në dhomën tjetër nën mbykqyrjen e shërbëtores Dy. Princit menjëherë iu ofruar pija me meze nga sorkadha, po princi, atë natë kërkontë meze prej mishit të lepurit dhe filloi dyqysh të ta shpejtojë pijen.Pranë u ulë këshilltari i tij i cili e shikonte me habi se si po pinte e hante meze me atë shpejtësi jo të zakonshme që ishte karakteristike për atë natë, por nuk ia tërhoqi vërejtjen.

Princi pyeti Këshilltarin për komandantin e rojës dhe komandantin e burgut të përjetshëm. Këshilltari u përgjigj: Komandantët gjenden në vendin e tyre dhe çdo gjë është në rregull. Pas kësaj përgjigje të saktë, nuk kërkoi më ato të vinin për t'i raportuar. Kështu vepronte gjithnjë kur ishte i sigurt princi.

Princi doli edhe njëherë në dritare,shikoi qiellin që nuk ishte stabilizuar me ato rre të zeza që përplaseshin

njëra përmbi tjetrën. Shikoi edhe tatëpjetë dhe u kënaq me atë bukuri të principatës së vet që kishte aq pamje të "bukur edhe nën dritën e hënës që herë - herë ia merrnin rretë e zeza të asaj nate. U ul dhe kërkoi për të shkuar në dhomën e fjetjes. Atje më ishte vetë me të shoqen. Përkëdheli të shoqen dhe diqysh si i dyshimtë u shtri në shtrat, dhe e dashura ra pranë, në anën e djathtë,ia dha edhe një të puthur shoqes dhe e zuri gjumi menjëherë, më pas edhe shoqen. Dikur pas mesit të natës filloi të përpiqet princi, u përpiqte aq shumë sa ia nxori gjumin të shoqes dhe filloi me zë të dënes. Ajo e shikonte, por s'guxonte me e prek. Mirëpo,dikur kur filloi më shumë të dënes, gruaja e lëvriti duke i thëne:

-Ej, ej, ej Shkamb, Shkamb!

Princi i trishtuar nga trishtimi që e mundonte aq shumë, u ngrit e itha :

-Çka, çka?

-Jo,Ti, po dënes, çfarë ke?

-Jo,kurrgjë, nuk di, çfarë pata, nuk e kam gjumin e mirë.

Diqysh, princi u përmbajt për mos me i treguar shoqes për ëndrrën qe e kishte munduar aq shumë, por urdhëroi për ta thirr Këshilltarin e tij.

E shoqja thirri këshilltarin dhe ai për një kohë shumë të shkurtë arriti pranë princit, Princi u ngrit dhe hodhi gëzofin krahëve dhe dolën bashkë me Këshilltarin në dhomën e veçantë për biseda sy më sy. Aty filluan më së pari një bisedë të përgjithshme dhe pa vlerë që ishte sa për fillim,e mandej Këshilltari i tha:

-Hë ç'ka ndodhur ç'ka të ka ra në mënd që u çove në këtë kohë?

-Jo nuk ka gjë, por, po mos kishte pas qenë gruaja ime t'ma nxjerrke gjumin, kisha me plas.

-Çfarë ëndrre qe ajo? Si?

-Ja kështu e kam pa: Sikur dola në gjah atje lartë në Zhur, dhe u afrova aty te Guri i Vyer, dhe sa po e nxora kupën me verë nga janxhiku për të pirë, mu vërsul një shqiponjë e zezë që e kapi me ato kthetrat për fyti dhe filloi t'mi haj mushkëritë, e të gjithë atë e shikonja me sytë e mij. Tani më thuaj ç'do të thotë kjo ëndërr kaq e trishtueshme dhe vdekjeprurëse?

-Pra,po të tregoj madhëria, e Juaj: Sonte paska lindur apo do të lind një fëmijë mashkull dhe ai kur do të ritet ka për ta marrë Principatën në duart e veta,dhe t'i ke me qenë i gjallë dhe do ta shohësh me sytë e tu, principatën tënde në duart e tjetërkujt, e s'ke me pas mundësi t'i bëjsh kurgjë.

Kur i dëgjoi këto fjalë princi, diqysh u shtang dhe nuk kishte fjalë për t'i thënë diç Këshilltarit. Por këshilltari e lexoi fytyrën e princit dhe shtoi: pasi shoqja ta ka nxjerrë gjumin,dhe nuk e ka lënë që ëndrra të mbaroi, Ju princ i madhërishëm, atë që e thash unë pak më parë, mund ta tejkaloni.

Duke e çuar atë kupën me verë si më të shpejt, princi ia këtheu fjalën këshilltarit të tij: në se është kjo që thua ti, lehtë e kryej këtë pune.

-Unë nuk e di madhëria e Juaj.

-Ti s'e din, po unë e di tash si duhet vepruar, e sheh nesër që në mëngjesin e hershëm.

II

Herët, para se të agoi mirë e mirë drita, princi u çua shpejt në këmbë, thirri shërbëtoren Një dhe e urdhëroi për t'ia sjellë teshat e luftës. U vesh shpejt e shpejt me ndihmën e saj, veshi edhe armët e luftës dhe

e kontrolloi edhe shërbëtorja Dy. I thanë të dyja shërbëtoret se çdo gjë është në rregull. Mirëpo, princi urdhëroi për t'ia pruar edhe këllëçin që e mbante gjithnjë nën krye kur flinte. Ia pruan atë këllëçin e vogël dhe e futi ne brez-përpara. Pas pak kohe arritën komandanti i burgut dhe i rojës dhe që të dy i raportuan se janë të gatshëm për veprim, sipas urdhrit të tij. Atëherë, princi kërkoi për të ardhur menjëherë komandanti i ushtrisë, Bredhi. Sa çel e mbyll sytë komandanti Bredhi arriti para princit, i raportoi për gjendjen ushtarake dhe deklaroi se çdo gjë është ne vend. Atëherë, princi menjëherë urdhëroi kmonadantin Bredhi dhe tha : Të japish alarm për t'u tubuar ushtria! Komandanti Bardhi si rrufe ra te "borizani dhe urdhëroi t'i bjerr burisë pandërprerë. Ushtarët grupe - grupe arrinin dhe radhiteshin secili në vendin e vet, dhe pas pak kohe buria u ndërpre, e komandanti bëri kontrollimin e ushtarëve që po i raportonin komandantët e çetave, dhe u nis drejt princit Shkamb, që sa po kishte ardhur,dhe i raportoi: "Zotëri princ i madhërishëm i Principatës së Madhe të Dufllës,ushtria është e gatshme të kryej urdhrin tuaj, tëgjithë ushtarët janë të gatshëm, përveç ushtarit Strem i cili më vonë po vjen dhe ja ku është".

-Faleminderit për raportin kaq të shkëlqyer udhe për këtë keni me pasur dhuratën më të madhe që kam dhënë deri më sot dhe merre atë qypin e madh me verë, ja ku është atje, ai është qypi i mjeshtrit më të mirë ilir që e ka ndreq e zbukuruar mjeshtri Hekuran,ndërsa ushtarin Strem Hurdhën ma sjell këtu që personalisht ta pyes pse i fundit të ngel.

Stremi duke e pa atë rrëmujës shpejtësi të jashtëzakonshme të tyre, në fillim u habit, po edhe kur

i thanë se po e kërkon princi të raportosh për vonesën e tij, ai edhe më shumë u trishtua,sepse në jetën e tij kur s'kishte ndodhur diç e ngjashme. Strem Hurdha edhe njëherë e mblodhi veten, u përthekuar mirë u drejtuar drejt princit e kur arriti pranë tij i raportoi:

-Urdhëroni madhëria e Juaj,i Madhi Princ i Dufllës, unë jam Strem Hurdha, ushtar i Juaj dhe jam i gatshëm të veproj e të kryej urdhrat e madhërisë Suaj.

Pa prit e kujtuar,princi e pyeti:

-Pse ti ushtar, i fundit erdhe?

-Ju faleminderit për pyetjen dhe interesimin e veçantë për mua, po edhe unë po Ju tregoj Madhërisë së Juaj: unë ngeca pak,sepse shoqes s'ime i ka lindur një djalë dhe u deshtë për të ndenjur MURGJASH, po edhe pse kështu u largova për në moment të shkurt sa për t'u lajmëruar që edhe JU t'i bashkoheni këtij gëzimit tim.

Kur dëgjoi princi këto fjalë në vend t'i dëshiroi jetë të gjatë e lumturi foshnjës të po sa linduri urdhëroi: Stremin lidheni, edhe foshnjën silleni menjëherë këtu!

Bredhi, urdhëroi pesë ushtarë për të lidhur Stremin, dhe tre oficer të lartë e të besueshëm urdhëroi të shkonin e ta merrnin foshnjën e ta binin pranë princit fuqimadh.

Urdhri menjëherë u zbatua e deri sa filluan ta lidhin Stremin,e oficerët shkuan ta kryejnë detyrën, ushtarët e eprorët e tjerë qëndronin gatitu. Ndërsa, princi ishte i gëzuar se ia kishte arritur qëllimit dhe pa ndërpre flitet para tyre për dëgjueshmërinë, shpejtësinë shkathtësinë e tyre, e u jepte edhe sa e sa lëvdata tjera dhe të gjitha këto do t'i mbajnë kurdoherë. Duke e përfunduar princi ketë fjalim të

shkurtur, Stremin e lidhën te ai Lisi i Madh e i lartë dhe pranë tij ia sollën foshnjen të mbështjellur me pelenat e qëndisura të vënduar më një dërrasë poashtu të zbukurar e mbi ta ishte pështjellaku me ngjyrë ylberi. Princi,pa një, pa dy,nxorri këlliqin që e kishte në brez të cilin e mbante për ditë të zezë dhe me dorën e majt hoqi atë pështjellak për të pa mirë se a është foshnja, e mendej Iëshoi atë dhe çoi dorën e djathtë që' e mbante atë këlliqin pak si të këthyer dhe ia mëshoi fo-shnjës, por këlliqi kishte depërtuar tej e përtej pelenave e dërrasën e zbukuruar prej arre dhe nuk mundte ta nxjerri më, e më në fund e la këlliqin aty dhe urdhëroi që foshnja të hidhet në lumin Dufëll. Princi u kënaq me këtë se e ka krye punën.

E Stremit i ngelën sytë ka Duflla që po ia merrte djalin e tij të po sa lindur, por nuk kishte ç'të bëjë, pasi ishte edhe i lidhur, po edhe pesë ushtar i rinin pranë dhe shikonin çdo lëvizje të tij për ta zmbrapsur. Me keqardhje e pritnin edhe të tjerët që ishin prezent, por nuk reagonin,sepse kjo ishte vepër e princit që ai vet po e udhëhiqte e për ta nuk kishte fjalë e punë.

Mandej, princi urdhëroi që Stremi të dërgohet në burgun e përjetshëm atje lartë te Shpella me Dy Derë, kurse Bredhin e urdhëroi të vazhdoi punën sipas planit që ka pasur me ushtarët. Po sa arriti Stremi në “Burgun e përjetshëm", të burgosurit që gjendeshin aty, ia zgjidhën duart që i kishte të lidhura fortë me kulprat, e mandej filluan ta pyesin arsyen e arritjes në këtë vend fatkeq. Stremi rrëfeu mbi ngjarjen e pakuptimtë. Kur dëgjuan të burgosurit e gjithë këtë tragjedi familjare u habitën pa masë. Njeri nga të burgosurit e mori Stremin për krahu dhe e ofroi pranë dritares së vogël për të mundur diqysh me ia larguar

atë dhembje shpirtërore. I burgosuri që po e shoqëronte Stremin i tregonte mbi këtë burg, që ai ndoshta vetëm ka dëgjuar, e tani po e sheh me sytë e vetë. Shoqëruesi vazhdoi për t'ia përshkruar këtë burg: Ka një sipërfaqe prej 277 m2,një hyrje, atje,ku është i mbyllur me gurin e madh prej lartë e për fat të mirë, ajo dritarja e vogël që e pa dhe ajo tjetra që është më e madhe, nëpërmjet të së cilave nuk ka shansa reale për të ikur se është thikë tatpjetë dhe ka një lartësi prej 777 m.; e bukë na sjellin normalisht dhe kemi ajër të mirë.

E gjithë kjo lëvizje e tij po edhe këto fjalë që po ia pështpëriste shoqëruesi i tij i burgosur, kalonin si në ëndërr për Stremin, sepse ai i kishte mendtë te Bleta - e shoqja e tij,se ç'ka ndodhur me të.

III

Burgosja e Stremit në burgun e përjetshëm dhe therja e keqtrajtimi i djalit të tij u përhap shpejt në të gjithë principatën e Dufllës, po edhe më gjerë. Njerëzit e afërt, po edhe të tjerë shkonin e ngushëllonin gruan e Stremit, zonjën Bletë, po edhe bënin pyetje: pse ndodhi kështu? Si ndodhi? Bleta nuk ishte e gatshme për t'iu përgjigjur një mori pyetjeve që i bënin dashamirët që vinin për t'i shpreh ngushëllime,pasi edhe në fakt nuk dinte mbi këtë motiv të pa kuptimtë, por vetëm thoshte: Zoti e zotat kanë fuqi dhe ua kthefshin të këqijve, unë jam vetëm një grua që do ta rriti tim bir, Petritin dhe do ta pres deri sa të kthehet Stremi.

Në shtëpinë e zonjës Bletë, hyrja e dalja nuk u ndal me javë e muaj. Pranë Bletës jo vetëm që rinin vëllezërit nga Shkoza, por mysafirët pritnin edhe tërë familja e lagjes së madhe Hurdha. Dikur pas një

kohe,filloi të ndalet hyrja e dalja, dhe familja Hurdha mbetën vet me Bletën dhe kishin kohë për të analizuar ngjarjen, por përsëri ato nuk kishin ndonjë fakt më të ri dhe diç konkret mbi këtë tragjedi, përveç asaj që e dinin të. gjithë të Principatës së Dufllës. Për të marrë ndonjë aksion për shpëtimin e Stremit nga burgu i përjetshëm me forcë, ishte e pamundur. E për djalin e porsalindur që as nuk e kishin emëruar, nuk dinin ndonjë gjurmë,se ku e dërgoi ujët e lumit të kaltër, Duflla.

Bleta, më ngeli vetëm me djalin tjetër që s'i kishte mbushur as dy vjet. Po mirë që e kishte atë dhe ia mbante mentë në krye. Kështu vendosi Bleta të ruaj djalin e parë Petritin, ta rriti e ta bëjë burrë.

Shtëpinë, Stremi e pat ndërtuar që para se me e marrë Bletën. Këtë shtëpi e kishte ngrit në një vend me të bukur të bregut të liqenit, aty pranë një shkëmbi me drejtim kah liqeni e lindja ë cila ishte në lagjen më të bukur të principatës,e mbuluar plotë me drujë e urthë. Dimën e verë kjo shtëpi ishte e mbuluar me gjelbrim. Po kur erdhi Bleta, filloi të zbukuroj shtëpinë edhe brenda me lulet më të bukura shumëngjyrëshe dhe të llojllojshme. E kur vinin të familjes Hurdha, po edhe të tjerë, u mahniteshin për këtë bukuri të kësaj shtëpie, si jasht, poashtu edhe brenda. Kështu emri i Bletës u përhap në tërë principaten,si grua e vyeshme dhe e dorës, e veçanrisht për zbukurime e orendi. Bleta vazhdoi edhe më tutje ta mbaj ashtu atë shtëpi përmall të Stremit, sepse ia thoshte zemra se do të kthehet.

Pasi më Bleta ishte edhe grua edhe burrë ajo u dashtë të vë rend në shtëpi dhe të bëj plan. Zvogëloi numrin e dhive aq sa mundëte për t'i mbajtur aty pranë shtëpisë, e më së shumti filloi të merrte me

peshkatari,sepse i vjente edhe më mire edhe më lehtë, pasi edhe Stremi ia kishte lënë të gjitha veglat e peshkimit, po edhe një sullar e një rashç. Tepricën e peshqve, në fillim ia shiste i vëllai i saj, e kur u rrit Petriti, shkonte me dajën e i shiste te Tregu i Madh i Principatës që gjendej mu aty te Burimi i Parë. E kur Petriti e mësoi këtë mjeshtri dhe u rrit,ai filloi edhe vet të shkoi në treg. Duke shkuar prej shtëpisë së tij e deri në treg, u deshtë të kaloi pranë pallatit të princit

Shkamb. Gjatë rrugës vërente shitore të ndryshme dhe punëtorina:të lëkurës, drurit, hekurit,botës etj. Të gjitha këto i vërente me vëmendje. E një ditë Petriti u largua në anën tjetër të kësaj rruge kah lagja Polik, që gjendeshe në jug të principatës. Po edhe atje pjesët e qytetit me bukuritë e saja. Por pasi kishte dal pak si herët prej shtëpisë me disa shokë të tij dëshironte të shoh më shumë e të mësoi çdo gjë që shihte. Mu në hyrje të lagjes Polik, pa një tumë të madhe dhe pyeti një plak që po kalonte pranë:

-Ç'është kjo, zotri?

Udhëtari me habi e shikoi, po kur e pa se me seriozitet e pyet, atëherë edhe iu përgjigj:

-Po ky është Varri i Princërve të Parë dhe quhet Tumë e Madhe.

-Ju faleminderit, e më falni zotëri që u pengova në rrugën tuaj.

-S'ka përse, po më duket se deshtë të pyetni edhe diç tjetër.

-Deshta po mos teprohet.

-Jo,urdhëroni! po shoh se të interesojnë shumë gjëra për të ditur.

-Mirë thatë se ky qenka Varri i Princeve të Parë, po edhe atje më poshtë po punonin për një tumë - Varrin e Principatës?

-Po, ashtu është, në ketë varr nuk guxon më kush të hy, e për atë, ku ju e keni pa, po bëjnë Varrin e princit që ka vdekur para një kohe,tani e mbushin atë dhe e përgatisin të vdekurit pas tij - të familjes së ngushtë dhe vet princit aktual, Shkambit, e kështu do të shkojnë e shtrohen shtresat një pas një deri sa të bëhet varri-tuma e madhe, kjo që po e sheh këtu pranë.

-Po,mirë këtë e kuptova, a benë edhe një pyetje?

-Urdhëroni, se të intereson shumë të dish.

-Pse këto princat me familje hyjnë në këto varre kaq të punuara, e kur vdesim ne të tjerët na dërgojnë në varret e rëndomta?

-Kjo duhet të jetë edhe për ty e kuptueshme se princi është princ, ka edhe forcë, po edhe para, po edhe autoritet, po edhe e ndërton këtë viga, që në anën tjetër është dhe simbol ilirësh, pra i popullit tonë,pasi popujt tjerë nuk e kanë këtë, t'i themi luks,e kjo ndoshta ndonjëherë do të flasë vet se kjo është tok ilire dhe e fisit Dardan dhe e Principatës së Dufllës, pra kjo ka domethënie të madhe.

-Ju falemenderit zotëri, ju faleminderit.

-S'ka përse, po tash unë po të pyeti ty djalosh.

-Pyetni, po unë s'di gjë.

-Si te thërrasin dhe i kujt je?

-Mua më thërrasin Petrit,e jam i biri i Stremit, Strem Hurdha, që donë të thotë jam bonjak, se babai më ka lënë fare fëmijë.

-Jo Petrit,s'je bonjak, babain e ke gjallë edhe gjendet atje lartë te Shpella me Dy Derë, vetëm se princi Shkamb ta ka burgosur ne atë burg, famëkeq,

dhe një ditë ma thotë mëndja se do të lirohet dhe ty do të kesh babë.

-E vërtetë është zotëri, kjo që thua?

-Po,po e vërtetë.

U falënderua edhe njëherë Petriti, atij zotëris, dhe u ndan. Petriti i gëzuar dhe i zemëruar,sikur shpejtonte të kaloi shpejt atë lagje, e u kthye më herët në shtëpi se sa mendonte më parë.

Po sa arriti Petriti në shtëpi,nëna e tij filloi ta qortoi, pse ishte vonuar e kishte shkuar pa lejen e saj, gjere te ajo lagje e vjetër,Polik. Petriti nuk ia ktheu fjalën nënës së tij menjëherë, po pas pak kohe e pyet mëmën Bletë:

-Mëmë,ku është babai, më the se ka vdekur?!

-Të kam thënë se ka vdekur njëherë për ne, dhe mua duhet të më dëgjosh. E sot ti që më je larguar pa leje nga shtëpia, po më sjell fjalë pa krip.

-Mëmë, a më paska rrejt ai zotëria, m'u duk shumë i sinqertë.

-Po biri nënës, edhe at far zotërie që thua t'i duhet ta çmosh,po edhe mua duhet të më, dëgjosh.

-Si kështu: edhe atë ta çmoj,edhe ty të dëgjo.

-Ashtu bir i nënës.

Petriti më kur dilte nga shtëpia qoftë për punë,qoftë për të lozur, sa herë, merrte leje nga mëma.

Një ditë Petriti doli nga shtëpia dhe kaloi nga një vend i gjerë i tregut dhe punëtorisë së artizanateve, ku aty pa edhe shumë qypa të mëdhenj për verë,pa edhe armë të luftës e të gjuetisë. Po për këto të fundit nuk ia donte zemra, sepse i kishte edhe më të mira në' shtëpi, por i mbeti merak ai qypi për verë, ku i mbetën edhe sytë. Më tutje pa në atë fushë sporti se si po ushtronin të rinjtë që ishin pak më të rritur se sa ky, u

ofrua dhe po i shikonte. E njëri nga ato që ishte pranë lojtarëve, u nda dhe iu ofrua Petritit dhe i tha:

-Djalë,largohu nga ky vend,e shko në punën tënde për ku je nisur!

-E pse?

-Ashtu të them, largohu!

-Ngadalë,më thuaj kush janë këto që po ushtrojnë?

-Hë,më ngushtove,po,po të tregoj:këto janë të rinjtë që po ushtrojnë e do të bëhen ushtarë të besuar të princit tonë Shkamb.

-Po unë a nuk mund të jem njëri nga ato?

-Sot nuk mund të përgjigjem, po eja nesër po në këtë vend e do të tregoj.

-Ju falemenderit.

Të nesërmen, Petriti me gëzim të madh arriti po në atë vend,aty arriti i njëjti njeri dhe u përshëndetën e mandej e pyeti Petriti:

-Ç'është puna?

-Mirë është, më tha princi që të sjelli deri te ai dhe të bisedoni vet me të.

-Mirë,shkojmë.

I ngarkuari i princit ecte para, e Petriti pas. Arritën mu te vendi ku pushonte princi,mu aty te Burimi i Madh,ku princin e kishin rrethuar shumë bukuroshe dhe një grup të rinjsh e të rejash vallëzonin sipas këngës që këndonin dy te reja dhe një i ri po i përcjellte me fyell. Petriti u ndal pranë një trëndafili dhe filloj për t'iu marrë ere luleve të saj që po sa kishin çel, dhe po përcjellke atë ujë të pastër që ngadalë merrte rrugën e vetë duke kaluar mbi jonxhën e gjelbër. Kështu sytë e Petritit shikonin kudo gjelbërim nën ujë gjelbërim, në livadhe gjelbërim, e aty pranë,

me lule te ngjyrë ngjyrshme, e shkëmbi lartë i mbuluar me lulet e jargavanit. Në këtë kohë i dërguari i princit iu afrua princit e i foli në vesh, e mandej erdhi dhe e mori Petritin dhe shkuan në dhomën e punës të princit. E kur erdhi princi, përcjellësi doli nga dhoma dhe princi bisedoi me Petritin dhe kuptoi biografinë e tij dhe në fund i tha se këtë radhë është mbushur numri i nevojshëm.

Petriti i dëshpëruar nga qëndrimi dhe fjalët e princit, doli nga ky vend fantastik dhe u nis e shkoi në shtëpi të vet, dhe kur më nuk largohej nga shtëpia pa lejë të nënës. Punonin bashkë, jetonin bashkë, pritnin miqtë bashkë dhe i përcjellnin bashkë. E në treg më gjithnjë shkonte me dajën e tij e një shok më të afërt. Pra, vendosi Petriti të bëhet shtëpiak i mirë,me ato kushte e mundësi që i kishte lënë babai Strem.

Një ditë, Bleta mori Petritin e shkoi te daja në Shkozë. Bleta u prit mirë nga e gjithë familja, ku u tubuan burra e gra, fëmijë e pleq e filluan të llafosen. Petriti me një grup të rinjsh doli në sheshin e Shkozës, u ulën me një vend pushimi aty përball Principatës së Dufllës. Kjo ishte një kënaqësi e madhe për Petritin, sepse nuk kishte qenë në Shkozë në atë qytet aq të bukur i cili ishte ngritur në atë rafshlartë të asaj ane që ishte një kështjellë e vërtet natyrore.

Në Shkozë Bleta me Petritin ndejën afër një javë. Dita që u deshtë të kthehen në shtëpi, koha u prish shumë, ra një shi me zerzele, ku lumi Vardar doli nga shtrati i tij dhe prishi ata urat e drurit mbi të. Petriti u dëshpërua nga kjo fatkeqësi, pasi nuk kishte shpresë për të shkuar më shpejt në shtëpi të tij atje në Hurdhë.Duke ndejtur aty te shtëpia e dajës e mu në atë moment erdhi një plak me mjekër të thime dhe i tha

Bletës: bëhu gati se shkojmë tani. Petriti u habit, por nuk foli e nuk pyeti. U nis edhe ky bashkë me Bletën. E kur shkuan në skaj të sheshit të Shkozës,hynë në një shtëpi, morën pishat për dritë dhe u nisën në shkallët që shkonin tatëpjetë nën tokë, ku Petriti habitej që shikonte edhe një qytet tjetër që rruga e ndante në dy pjesë me ato shtëpiat përdhese e tejet të bukura. Kur i kaluan shtëpizat, plaku urdhëroi t'i ndezin. pishat dhe vazhduan rrugën e nëntokës që shumë shpejt kaloi e kur e pa vetëm Petriti doli pranë Liqenit që nuk e kishte larg shtëpinë e tij. E kur dolën nga ky labirint, Petriti e pyeti atë plakun me mjekër të thime:

-Ç'ishte kjo që kaluam ne?

-Ky është ny vendkalim që lidh Shkozën me këtë anë të principatës në rastet e jashtzakonshme, si kjo që ndodhi me vërshimin e Vardarit, po mund të ndodh edhe ndonjë luftë, e ky vendkalim nëntokë, po edhe ato shtëpiat që i pamë që në fillim të hyrjes ndihmojnë, pra, për çdo eventualitet.

-Ju faleminderit për këto sqarime.

Plakun e falënderoi edhe Bleta dhe u ndan. Bleta me Petritin shkuan në shtëpi dhe vazhduan jetën e tyre të mëtutjeshme.

IV

Atë ditë të bukur pranverore, briu i lopëve të lagjes Kondovë, kah mes i ditës,filloj t'i mbledh lopët dhe i drejtoi drejt lumit Vardar për t ' pi ujë. Lopët kur u ofruan pran lumit dhe e pan ujin, ato filluan të vrapojnë dhe po sa arritën te uji filluan te pinë duke u radhitur e gjeti vendin më të përshtatshëm për të pi ujë. Bariu i lopve pak më pas arriti në breg të lumit

Vardar dhe po u fishkllonte lopve për të pi ujë duke iu bërë zemra mal nga gëzimi që' aq kënaqshëm po pinin ujë lopët. Në atë moment, shikon se si uji i Vardarit po sjell diç që nuk mund të dallonte pasi ishte pak si larg dhe menjëherë iu ofrua ujit dhe pasi po ofrohej ajo dërrasë me tesha mbi të - si që e shihte ai, hyri pak në ujë, po edhe pak arriti deri mbi bel dhe me shkopin që e mbante me kukëz e kapi dhe e ofroi pran vetes dhe e kapi me dorë, e çoi lartë me te dy duart dhe u kthye e dul nga lumi. Në pamje të parë u gëzua kur e pa një kelliq të bukur,e kur vuri dorën për ta marrë nuk u shkulte nga dërrasa që kishte do tesha, dikur filloi t'i lëvritë teshat, atëherë shpalosi dhe pa një foshnjë qe po i levriste duart, po mandej edhe këmbët. Lopari u habit dhe ngadalë nxori fëmijën nga ajo dërrasë që aq me kujdes ishte punuar, e mori fëmin ne krah ashtu lakuriq dhe po e shikonte, që diqysh nuk iu besonte syve të vet. Fëmija filloi të qaj. Atëherë lopari mbështjelli fëmiun me ato pelena' dhe me atë pështjellak të qëndisur bukur e lëshoi në tokë dhe u kthye ia vuri këmben asaj dërrase dhe e kapi këllëçin dhe e shkuli, mëndej e la këllëçin në tokë dhe mori fëmiun e rregulloi në atë dërrasë të bukur dhe e vendosi mbi një gur. Lopari shkoi e mori një kurpën të gjatë e hudhi në një degë të një lisi të madh e me hije të dendur e lidhi mirë posht dhe e provoi se a është i qëndrueshëm, e kur e pa se është mirë e rregulluar, shkoi e mur foshnjën që po qante dhe e vendosi në atë litar prej kurpne dhe filloi ta luhatje. Fëmiun dikur e zuri gjumi. Lopari lëshoi fëmiun, nxori kupën, hoqi djathin e shkoi te Vardari e lau mirë e u ofrua te një lopë dhe e meli duke e mbushur kupën plotë me qumësht. Mandej shkoi e preu një gjethe te kungullit të

egër e rregulloi ashtu që të mundet fëmiu të thith qumshtin.Kështu e mori kupën me qumësht dhe atë far cucllën dhe ia afroi fëmijës në gojë. Fëmija i unët kapi me atë gojën e vogël dhe pa ndërpre thithte atë qumështin e asaj lope të zezë. Kur mbërrini ta harxhoi gjysmën e kupës,lopari ia nxori nga goja dhe filloi ta luhas fëmijn dhe atë e zuri përsëri gjumi dhe nuk i dul deri në mbrëmje.

Lopari, priste atë ditë të muzget e mandej t'i çojë lopët në shtëpi. Po edhe ashtu u bë. Po sa u muzg lopari mori fëmin në dorë dhe ashtu pak si terr hyri në fshat dhe nuk e pa askush deri sa hyri në oborrin e zotëris. Aty, rastësisht u paraqit shoqja e zotëris dhe e pa loparin me atë fëmijë në duart që po e mbante dhe e pyeti:

-Ku e more këtë fëmijë që po e mban në duar?

-Po,e kam gjetur në ujë të Vardarit që e sjellke nga lartë,edhe unë rastësisht e pash dhe e mora.

-A të pa dikush që e solle këndej?

-Askush.

-Mirë pra, unë po e marrë ta ruaj, pasi edhe ashtu s'kam fëmijë dhe do ta bëjë si timin, e ti askujt s'ke t'i tregosh, për këtë, a more vesh!?

- Po zonjë, u krye puna.

Në këtë moment arriti edhe burri dhe po pyetën se ç'ka ka ndodhur. Gruaja po i sqaron e gjithë atë moment shumë trishtues po edhe gëzim për ta, pasi nuk kishin fëmijë dhe tani kanë një djalë. Zgjatën dorën njëri tjetrit dhe u betuan se do ta ruajnë si fëmin e tyre. E bariut të lopëve iu falënderuan, e njëherit kërkuan falje. Bariu shkoi në familjen e tij, e këto, burrë e grua shkuan në dhomën e tyre bashkë me djalin që po e mbante në dorë zonja. U ulën burrë e grua dhe e

shpalosën djalin, e aty mbi dërrasë panë një këllëç me një bisht të zbukuruar mirë. Burri mori këllëqin po e shikon, e gruaja ia ndëroi pelenën fëmijës, e ai bëri buzën në gaz sikur deshti t'i falenderohet.

Burri edhe njëherë e mori këllëqin në dorë e vuri në dritën e pishës ku dalloi shenjën e Principatës së Dufllës, dhe filloi t'i tregoi gruas se ky fëmijë është prej atje diku. A gruaja i tregon planet e prera të saja. Mirëpo, pasi mbështjellësi ishte një lëkurë e bukur prej sorkadhes dhe e zbukuruar mirë, vendosi ta varë në mur për zbukurim e për kujtim, po e vjerën edhe këllëqin.

Grua e burrë nga gëzimi atë natë fjetën shumë pak. Në mëngjes herët gruaja edhe njëherë ia ndërroi pelenën fëmijës edhe aty për aty i shkoj mendja se duhet me e emëruar këtë foshnjë dhe i tha burrit:

-Ky fëmi duhet pasur emër?

-Mirë thua.

-Po si ta emërojmë?

-Pasi këtu ka një hise edhe bariu, ta pyesim edhe atë.

-Jo bre burrë, pse atë?

-Po për këtë rast mund të na ndihmoi edhe në zgjedhjen e ndonjë emri karakteristik.

-Po,mirë thua. Gruaja me padurim priste bariun e lopëve. E kur erdhi bariu për ti lëshuar lopët, burrë e grua e thirrën brenda për t'ia dhënë një gotë verë. Bariu,u falënderua dhe hyri brenda në dhomë, u ulën nëpër shkëmbat e zbukuruar prej druri, gruaja u solli gotat prej druri me verë dhe i cokatën, e gruaja me padurim i tha bariut të lopëve:

-Ky fëmi donë një emër?

-Ju e dini.

-Po, po, po dëshironim edhe prej teje të dëgjojmë ndonjë propozim të mirë.

-Shikoni,unë s'di shumë, për atë edhe flas shkurt, për këtë që kërkoni Ju prej meje,mendoni vet.

Mirëpo,edhe burri iu bashkëngjit kërkesës së gruas prej bariut për të dhënë një mendim të vet mbi emërimin e foshnjës dhe i tha: -Jo bari, ti e ke fjalën thuaj atë që mendon ti?

-Mirë,po flas:unë propozoi të mbaj emrin DARDAN,a po jo. Burrë e grua pa një pa dy u pajtuan me këtë emër mjaft të mirë, Dardan.

V

Dardani arriti moshën e pjekurisë, i mbushi 18 vjet, u bërë një djalë i pashëm dhe shumë inteligjent e i shkathët. Ndihmonte prindërit si në shtëpi e fushë, mirëpo kishte hobi gjuetinë. Mbante një kalë të bukur me qime të kuqe, e në ballë ishte balosh dhe e thirrte "Balo". Prej armëve të gjuetisë mbante një hark të lakuar e të mirë, shtizë dhe thikën e mbante në brez, që këtë të fundit e mbante gjithnjë, pra edhe kur shkonte në gjueti.

Një ditë Dardani veshi armët e gjuetisë dhe u nis atë mëngjes të hershëm drejt lumit Ilirida ku e pritnin edhe shumë shokë, mu pranë lagjes Mëmë, bri shpateve të malit Sukor. Aty u takua me shokët dhe u përshëndet me përshëndetjen dhe dëshirat e përhershmle "Të jetojnë ilirët sa malet". U ulën një çik dhe Dardani mori fjalën duke treguar planin e tij të gjuetisë së asaj dite,dhe tha: pasi shumë herë kemi qenë për gjah kah Lisi i Madh, e sot propozova të shkojmë në drejtim të rrjedhjes të lumit Ilirida e

mandej të dalim malit Sukor, e do të pushojmë atje në maje te Guri i Madh. Ky propozim i Dardanit njëzëri u pranua prej shokëve të tij, u çuan menjëherë dhe u hipën kuajve duke i lëshuar haravan drejt rrjedhjes së lumit Ilirida deri në kthesën e parë. Aty u zbritën kuajve dhe i lëshuan ato të kullotin e u nisën drejt lugut të Bletëve,duke e marrë në ballë dhe u shpërnda në largësi prej pesëdhjetë hapash,e duke porositur të mos dalin njëri para ttjetrit që kur të gjuanin të jenë të lirë. E kur dolën në maje të malit Sukor, mu aty te Guri i Madh,u tubuan të gjithë shokët, lëshuan gjahun e vrarë, mandej shtruan bukën për të ngrënë se ishin bërë grep dhe që në fillim provonin verën se kush e ka më të mirë. Kështu duke ngrënë e duke pirë, bisedonin e nënin shaka, e herë - herë shikonin anë e mbanë, po shikonin edhe Malin Sharrë se si bora ende nuk ishte shkri dhe kishte mbetur lara - lara që reflektonin rrezet e diellit. Atë ditë të pranverës së vonë, gjuetarët thithnin ajrin e pastër e me një aromë të këndshme të asaj maje mali dhe dikur u nisën tatëpjetë duke marrë secili gjahun e vete që kah përfundimi i ditës arritën te kuajt e tyre, u ulën pak sa për të marrë një frymë, ndanë gjahun e mandej hipën kuajve dhe Dardani pasi kishte rrugë më të gjatë edhe u përshëndet i pari me shokët “Të rrojnë ilirët sa malet", e preku pak kalin me mamuza dhe kali duke i ra trup dhe mbërrini në shtëpi. Para i doli mëma duke e bërë buzën në gaz e shikuar djalin e vet se sa i vyeshëm e i mirë është. E kur gjahun e hoqi nga shala, mëma u gëzuar më shumë, sidomos me atë drenushën e vogël që e mbante për veshi Dardani. Dardani lëshoi drenushën dhe menjëherë e kapi mëma e tij dhe filloi ta ledhatoj dhe i tha djalit se veçanërisht kam për t’u kujdesur për ta

rritur dhe përsëri do ta lëshoi në mal. Mirë, tha Dardani, unë për ty nënë e dashur e zura e ta prura.

Atë natë mëma e Dardanit pjeku pak mish thëllëze dhe nxori nga vera më e mirë. Duke ngrënë e duke pirë e gjithë familja, e Dardanit i shkonin sytë kah ai këlliqi që ishte i vjetur në mur dhe atë lëkurën e sorkadhes që ishte aq e bukur, por nuk tha gjë. Në mbrëmje vonë të gjithë ranë të flenë, po edhe Dardani shkoi në dhomën e tij të fjetjes për të fjet. U vdes e ra si gjithmonë në atë qoshkun mirë të rregulluar, por nuk e kishte gjumin e mirë, i shkonin mentë nga e kaluara fëmijërore, po para sysh i dilte edhe si këlliqi i varur në murin e dhomës së ndejës me gjithë atë lëkurën e bukur të sorkadhes që qëndronin dekor. Mëma, të nesërmen ishte çuar më herët kishte përgatitë sillën dhe e thirri Dardanin për të ngrënë. Dardani u çua i lau sytë, u vesh mirë dhe shkoi e u përshëndet me prindërit e ia filluan të hanë bukë, e duke ngrënë,Dardani e pyeti babain:

-Prej kur i mbani ato varët në mur?

-Cilët, ato?

-Atë këlliç dhe lëkurë të bukur.

-Moti, bir i im,shumë moti.

Mëma e Dardanit ndërhyri në bisedë dhe e orientoi bisedën kah dëshirat e njerëzve dhe adhurimi i tyre për t'i zbukuruar dhomat.

Pasi hëngrën bukë, babë e birë u ulën në krye të vendit, e mëma e Dardanit u solli diç me pi. Duke pi, Dardani përsëri bën me dorë kah këlliqi dhe i thotë babait:

-A ta marrë e ta shoh pak këtë këlliç kaq të bukur?

-Merre biri im!

Dardani u çua në këmbë, e mori këllëqin në donë dhe duke e shikuar e pyeti babain:

-Çfarë shenje është kjo që e ka në bisht ky këlliç?

-Po ajo është shenja e Principatës së Dufllës.

-Ku është, e ku gjendet kjo farë principate?

-Në drejtim të rrjedhjes së lumit Vardar.

-Larg është?

-Jo shumë larg, po gjithnjë ta kam tërheq vërejtjen për mos me shkuar në atë drejtim, se ato janë shumë të rrezikshëm dhe e ruajnë shumë fortë kufirin e tyre, e kështu gjithnjë ri larg problemeve.

-Po pse ta mbani ketë këlliç e lëkurë varët në mur?

-Nuk e di as unë, po më, duket e mirë dhe e bukur pas këtyre bisedave, Dardani doli në sheshin kësaj qyteze të bukur, ku nën një lis po rinte një plak i ulur dhe i mbështetur mirë për druri dhe shikonte se si po loznin e vallëzonin një grup të rinjsh. Dardani u ul pranë këtij plaku se iu duk si i vetmuar dhe hyri në bisedë. I tregoi për këllëqin e bukur me shenjë të Principatës së Dufllës. Plaku e bëri buzën në gaz. Dardani menjëherë ia priti:

-Hë plak ç'don të thuash?

-Jo, kurrgjë.

-Deshte te thuash diçka, mos e fsheh.

Plakun pasi e kishte lëshuar mendja dhe nervat, Dardanit i tregon fil e për pe historinë e këllëçit, duke theksuar se ky ka qenë bari i lopëve të prindërve të dytë të tij. Dardani iu falënderuar plakut për bisedën dhe beri se nuk kishte kuptuar kurrgjë dhe u nis për diku tjetër, por atë ditë e ditët të tjera ju silleshin nëpër mend e gjithë biseda e plakut.

Një ditë prej ditëve Dardani hypi Balos dhe u nis në drejtim të rrjedhjes së lumit Vardar, edhe pse babai i tij e këshilloi mos me shkuar në atë rrugë. Duke ecur pa pritur dëgjoi një zë kumbëllues e trishtues "ndalu". Dardani u ndal, por nuk shihte dot gjë,as njeri. Duke pritur pak ashtu kalit Balo hipur, u paraqitur një njeri i pashëm,i armatosur gjerë në dhëmbë dhe i tha:

-Ku po shkon o trim i trimave, se ne këtu nuk e kemi për zakon të ndalim njeri të gjallë, por i vrasim pa ju dhënë zë, po të pash shume të njomë e nuk e bëra atë qe e kam edhe urdhër nga eprori im.

-Ju faleminderit për mirësinë tuaj, po edhe unë nuk kam qëllime të këqija ndaj jush, po edhe ndaj askujt, e mua më ra rruga si për qejf, po pasi kështu më kursyet, urdhëroni të pimë nga më të mirat verë të Kundovës.

-Bënë-shtoi rojtari,duke e bërë buzën në gaz.

U ulën pranë njeri tjetrit dhe Dardani nxori atë verën e tij dhe filluan të pinë, ku shtroi edhe mish thëllëze e sorkadhe dhe disa herë ngritën kupat me verë duke i gëzuar e dëshiruar njeri tjetrit shëndet e jetë të gjatë. Duke biseduar, biseda shkoi shumë larg, e Dardani dëshironte bisedën ta kthejë në qëllimin e tij dhe dikur e pyeti rojtarin:

-Ju qeni i vjetër, po edhe ushtar?

-Ne jemi ushtar me pagesë dhe e kryej këtë detyrë e pune më se njëzet vjet.

-Po pasi kështu, a din diç me më thënë nga jeta e juaj, që të ka ngel në kujtesën tuaj si më interesante, qoftë për të mirë, qoftë për të keq?

-Po,si jo,

-Hë, si, çfarë?

-Ja po të tregoj vetëm një moment tragjik i cili jo vetëm mua që më ka brengos, por tërë Principatën e Dufllës dhe kjo ndodhi kështu: plotë para njezet vjetëve,ai princi im Shkambi e preu një fëmi të posalindur dhe nga mllefi edhe këllëçi i ngeli në dërrasën e foshnjës që ishte dhe e hodhi në lumin Dufëll që derdhet pas disa miljeve në lumin Vardar, dhe babain e foshnjës e dërgoi në burgun e përjetshëm, ja atje te ajo shtëpia me Dy Derë, ashtu e thërrasin.

-Babain e asaj foshnje si e thërritnin?

-Strem, Strem Hurdha.

-E pasta?

-E pastaj,boll më o trim, të kapim bisedë tjetër.

Pas pak kohe, Dardani Ju falënderua ushtarit dhe rojtarit e u kthye mandej në shtëpi duke iu sjell shumë plane nëpër mend.

VI

Një natë vonë,diku pas mesit të natës verore Dardani u çua u vesh,i mori armët e gjuetisë doli ngadalë prej dhome e hyri në ahër, mori kalin Balo e fshiu mirë e mirë dhe e shaloi duke e mbërthye mirë,doli nga shtëpia sikur dëshironte të largohet pa mos me e kuptuar prindërit se ku po shkon. Sa doli nga dera e madhe i hypi Balos dhe u nis në drejtim të Principatës së Dufllës. E kur arriti në një vend të bukur, zbriti nga Baloja dhe e mur përdore dhe e lidhi brenda në një kule të madhe e të shpesht, i ofroi edhe bar sa për të gërzhit. Vet u nis drejt lumit Vardar dhe kur arriti në breg të lumit menjëherë hyri dhe filloi ta çaj ujët përpjetë,e kështu kaloi rrezikun e rojtarëve në kufi që atyre as që u ka shkuar mendja se ka asi

trimash si Dardani që mund ta çajnë tallazin e ujit të Vardarit që ishte breg e mbreg.

Dardani po sa kalon krizën e vijës së kufirit doli nga lumi dhe vazhdoi rrugën nëpër atë rrugën e ngushtë që e çonte drejt pallatit të principatës. Ruga ishte plotë laqe dhe e mbuluar me druj të gjate që e bënin edhe më të errët atë natë shumë të pritur të Dardanit. E kur arriti diku thell në principatën, filloi të agoi drita,e ato punëtorët e kësaj principate ishin çua për të shkuar në punë dhe bënin mu si mizat përdhese, ku këtyre iu bashkua edhe Dardani,dhe e pyeti njërin nga ato:

-Po Ju?

-Si po ne? I përgjigjet njeri nga ato punëtorë te vyeshëm.

-Ç' po punoni?

-Ja po rregullojmë këtë varrë e tumë të princit tonë. Po ti trim nga je e çka të ka qit këndej?

-Unë jam i asaj ane tjetër të principatës tonë e dëshiroj të shkoj në oborrin e Principatës, po Ju a gjatë punoni këtu:

-Nuk e di, po kështu kanë punuar edhe prindërit e mijë.

-Mirë, po a më tregoni rrugën më të shkurt për të shkuar deri në oborrin e princit?

-Si jo. Do ta mbani ketë rrugë që po e sheh dhe do të mbash gjithnjë në të majtë, e ka për të çuar drejt atje ku ti dëshiron. Po të kesh kujdes se me të kap rojtarët e princit Shkamb e sheh ditën e zezë.

-Ju faleminderit.

Dardani u nis rrugës dhe kur arriti në breg të lumit Dufëll, hyri në livadhe përgjatë të rrjedhjes se këtij lumi aq të pastër e të bukur. Përball diku larg pa

njerëz që ecin në drejtim të tij. Dardani u fut në lumin Dufëll,e preu një tërskë dhe e futi në gojë dhe u zhytë thellë në ujë duke u mbështjell me joronxhë e po merrte frymë me fillin e tërskës. Dikur kaloi ai grup njerëzish e Dardani doli nga uji aty në breg dhe po i shikonte se kah po shkonin. E në atë moment dëgjoi një zë dhe ktheu kryet prapa dhe pa një vajzë të bukur që Zoti e kishte fal dhe priti për deri sa u afruar pranë tij dhe i tha:

-Bukuroshe, mos trishtoni. Unë jam Dardani një djalë nga principata tjetër dhe kam ardhur pas Jush, o engjëll, po si të thërrasin?

-Mua ma thonë emrin FLUTURA, e jam vajza e atij princi që është duke i shëtitur miqtë atje para, po ç'të duhem unë?

-Unë ty të kam pa ëndërr dhe ja tani u bë zhgjëndërr, e tani sa po të shoh u dashurova në ty.

-Po edhe unë në ty, po dëgjo: ata që po shkojnë atje para meje janë miqtë qe po i shëtit babai im, princi Shkamb, e unë jam duke shkuar t'u bashkohem atyre, pasi u vonova pak, po ruaju mos të shoh dikush se përndryshe të likuidojnë, po nga je?

-Unë jam nga larg, nga Kundova e Shkupit.

-Bukur mirë, sot një javë do të shkoj në dasmë te princi i Shkupit, në se do mundeni te vini bisedojmë atje më gjerë e gjatë, të vish!

Të dy të rinjtë shtrënguan duart njëri tjetrit dhe u ndan.

Dardani qëndroi deri në mbrëmje në atë ujë të freskët e shumë të kulluar,që herë herë dilte në ndonjë barë të lartë sa për të u ngroh pak, por përsëri hynte në ujë. E në mbrëmje,doli nga uji, gjeti rrugën për t'u kthyer dhe arriti te Baloja, zgjidhi atë dhe i hypi duke e

lëshuar në vrap. Për një kohë fare të shkurt arriti në shtëpi. Prindërit e pritnin me padurim dhe e pyetën

Dardanin pse u vonua, e ku ka qenë tërë ditën. Ai i dha lak pyetjes duke treguar se ka qenë me do shokë, aty në qytezë dhe kanë biseduar se si të shkojnë në Shkup e të punojnë për të sjell diç në shtëpi. Fjalët e përgjigjja e Dardanit u shkoi për shtati prindërve dhe i thanë si një zë: mirë, mirë, ti dinë. Kështu i dhanë mundësi që Dardani të veproi sipas marrëveshjes me Fluturën.

VII

Atë ditë Dardani arriti pranë pallatit të princit të Shkupit. Shumë njerëz filluan ta pyesin, po e pyetën edhe rojtarët e pallatit:

-Ku po shkon,e çka kërkoni o trim?

-Unë kam dëgjuar se zoti i jonë, princi i Shkupit po bënë dasmë këtë javë dhe kamë dëshirë për t'i shërbyer.

-Mirë, po kush jeni, si ta thërrasin emrin?

-Unë jam një rob i kësaj principate,e emrin ma thonë Dardan, po jepni zë princit për dëshirën time!

-Po si jo, dëshirën do ta plotësojmë. Rojtari u ngjit pallatit të princit dhe takoi atë në sallën e bisedave dhe i tha:

-Madhëria e Juaj,kërkon një i ri për t'jua shërbyer gjatë dasmës.

- Ku është?

-Ja para dyerve të pallatit!

Princi u çua në këmbë, hapi dritaren dhe pa atë trim të majshëm e tepër të pashëm me atë bukuri të pashoq dhe i tha rojtarit pa hamendje: ço te kryetari i dasmës

dhe thuaj se personalisht unë e kam sjell dhe le t'i japi punën me të mirë e me te lehtë.

Rojtari, pranoi urdhrin dhe zbriti poshtë dhe iu ofrua Dardanit dhe i tha:

-U krye puna.

-Po si?

-Princi pranoi lutjen tënde dhe më urdhëroj për të dërguar te kryetari i dasmës për të angazhuar për punë,për punë më të mirë e më të lehtë.

E kur shkuan te kryetari i dasmës, rojtari i tregoi për këtë trim dhe ai e pranoi, po sa për fillim, filloi një bisedë të shkurt:

-Si të thërrasin o trim?

-Mua ma thonë emrin Dardan,o zotëri.

-Nga cila lagje jeni?

-Prej Kundove, Kundovës së Shkupit.

- Lum nëna që të paska rritur dhe kam me ta dhenë një punë më të mirë e më të lehtë, si për te rij.

-Çfarë,më thoni pak më konkretisht?

-Ju keni me u shërbyer zonjave e zonjushave që do të vijnë në këtë dasmë madhështore. A po të këndet?

-Po si Jo, me plotë dëshirë e pranoj.

-Sot do të pushoni dhe do të njihni me rrethin e nesër do të filloni me punë.

-Ju faleminderit.

Dardani sa nuk kishte fletë të fluturonte,se po i shkonin punët mbarë, mu ashtu si e planifikonte më parë. Atë ditë u takua me një punëtor të vendit e shëtiti e gjithë atë oborr të principatës dhe mësoi çdo skutë. Në mbrëmje dolën në qytet, pan edhe shumë vende dëfrimesh dhe mu në shesh nën dritën e atyre pishave që lëshonin atë dritë të madhe u ulën dhe pinin e

shikonin kolonën e të rinjëve e të rejave se si po kalonin. Pas një kohe u nisën drejt oborrit të principatës, hipën në dhomën e fjetjes dhe ranë me fjet.

Në mëngjes, Dardani u çua dhe u paraqit te kryetari i organizimit të dasmës dhe i tha:

-A ka për mua, sot punë?

-Dardan, ti mos u mërzit vetëm pusho e kur të duhesh unë vet kam për të thirr dhe kam me të dhënë detyrë konkrete, po edhe vet mund të filloni atëherë kur të vijnë miqtë nga principata e Dufllës. Ja pra më po e ndava Dardan punën për ty, që prej tani që kështu nuk e kam për princip, po për të, edhe ketë e bëra që para kohe ta ndaj punën.

-Ju faleminderit.

Atë ditë nuk erdhën miqtë. E të nesërmen pas dite, arritën shumë miqtë, po edhe ato të principatës së Dufllës. Dardani u ofrua dhe e shikonte se ku po ulet Flutura. Pasi u vodhën me sy njëri me tjetrin edhe u kuptuan. Atë pasdite, po edhe atë natë vet shërbeu Dardani. Të nesërmen në mëngjes Dardani ju shërbeu për sill dhe pastaj mori Fluturën dhe dolën për të shëtitur pak më gjatë në atë oborrin e gjerë e të bukur të princit. U ulën nën një hije të një lisi me hije të dendur dhe filluan bisedën konkrete. Më së pari e pyeti Flutura:

-Dardan,si arrite këtu?

-Po ja kështu.

-Mos jeni punëtor i princit,apo i afërt?

-Jo, kurrgjë s'jemi me princin, po qe jam unë këtu, po duket se na ka punuar fati mu e ty.

-Dardan,a po më do mua?

-Po, po, po edhe atë shumë e shumë, po Ty engjëllush?

-Shumë e më shumë.

-Atëherë e fillojmë bisedën konkrete.

-E fillojmë.

-Pra, Fluturë, unë jam djali jo i kategorisë së Juaj, e babai yt nuk të fejon për mua, e si t'ia bëjmë?

-Lehtë është,Ti më dukesh trim i madh dhe shumë i shkathët,e në se është kështu,atëherë dëgjo: unë natën e kaloj te Shpella me Dy Derë, sot dy janë në mbrëmje unë kam me e lëshuar kurpnën prej larë e do të bjere poshtë, e t'i do të vish nëpër atë rrugë që e din t'i dhe dikur pas mesit të natës unë do ta lëviz kurpnën për ta gjetur më lehtë dhe t'i e kapën dhe ngjitesh në atë lartësi që kalon mbi 777 metra e në se do të jesh ne të vërtet trim do të arrish te unë, e mandej lehtë kalojmë prej atje, pasi rojtarë atje nuk ka, rojtarët gjenden vetëm në rrugën e Urthit. A po më kupton, kështu do të kalojmë mirë edhe në të, kthyer bashkë.

Duke biseduar Dardani me Fluturën edhe për shumë detaje tjera, një zonjushë ë thirri për t'u hedhur në valle që po sa kishte filluar. Këto dy të rinjtë iu bashkuan valles e cila për çdo moment zgjerohej shumë e më shumë.

Dasma më arriti kulminacionin atë ditë, po edhe të gjithë miqtë kishin ardhur. Dasmori, princi i Shkupit,doli në foltore dhe përshëndeti të gjithë miqtë e të gjithëve iu falënderua për pjesëmarrjen duke thënë: Ju që më erdhët në dasëm, në dasmën e djalit tim, ma bëtë zemrën mal, më gëzuat personalisht mua dhe familjen time, po edhe terë principatën. Kjo le të jetë njëherë edhe një dashuri miqësore e njerëzore, po edhe miqësore ne mes nesh; kështu të shkojmë te njëri tjetri vetëm në dasma e gëzime familjare,shoqërore e vëllazërore.

Të jetoj principata ime, të jetojnë principatat Tuaja, të jetoi Dardania, të jetojnë ilirët sa malet. Kapni gotat me verë dhe gëzuar, gëzuar, gëzuar na qoftë të gjithëve.

Pas fjalëve përshëndetëse të princit të Shkupit, filloi pija, po edhe kënga jehoi në të katër anët e oborrit të principatës së Shkupit. Këtyre këngëve iu bashkëngjit edhe Dardani e Flutura. Ky gëzim vazhdoi deri në orët e vona të mesit të natës. Të nesërmen në mëngjes, po sa gdhiu, i kishin erë gati qeret dhe kuajt, e qeres së nuses i kishin rradhitur katër palë kuaj të fortë. Po sa zunë vendin sejcili nëpër qeret e veta, princi bërtiti me zë të lartë:

-A jeni gati!

Të gjithë pjesëmarrësit e dasmës njëzëri thanë:

-Po,pooo.

-Tani nisemi drejt principatës së Stobit, ku na pret miku dhe do të marrim nusen. Niseni pas meje.

Princi i Shkupit printe të gjithë atë nam krushqish, pas tij princi i Dufllës, Shkambi e të tjerët pas. Gjatë rrugës kënga vlonte dhe diku në mes të rrugës te një krua me shesh të gjerë e gjelbërim të pashoq, u ndalën të pushojnë, ku më të rinjtë u hodhën në valle që më pastaj iu bashkëngjitën edhe vet princat e princeshat. Dikur ndërprenë vallëzimin dhe u nisën drejt Stobit. E kur arritën në hyrje të Stobit, në shenjë nderimi princët u zbritën kuajve duke i marrë sherbëtorët e tyre dhe këto ecnin para e te tjerët pas dy nga dy. Miqtë e Stobit i pritnin në amfiteatrin e madh në mes qytetit të bukur Stobi. Po sa zunë vendin secili, gëzimit iu bashkuan edhe miqtë e Stobit, filloi kënga e vallëzimi, në këtë gëzim nusja, dhe dhëndri hipën në binën e atij amfiteatrit me përcjellësit e tyre, ku pranë

ishin edhe babë e nënë të dy të rinjve. Vallja u ndërpre bashkë me këngën dhe dhëndri kapi për-dore nusen duke u përshëndet me nënën e babain e saj dhe priu për të hip në koçinë e përgatitur me katër palë kuaj, e tjerët nisën pas. Kur të gjithë krushqit zun vendin e tyre nëpër qere e kuaj, babai i nuses në emër të gjithë stobianve dhe familjes së tij Ju tha: Ju qofte rrugë e mbarë, mbarë ju prifë e mira, rroftë Stobi, rrofshin palonët, rrofshin ilirët te bashkuar.

Princi i Shkupit priu krushqit dhe u nisën drejt Shkupit dhe në perëndim të diellit arritën në Shkup, hyjnë në amfiteatrin e madh, ku princi i Shkupit doli në binë dhe iu falënderua të gjithë krushqive dhe krushkave duke ju shprehur falenderime dhe kërkuar falje për atë rrugët të gjatë që kanë bërë dhe përfundoi me fjalët: Ju priftë e mira të gjithëve, edhe njëherë Ju falënderoj edhe njëherë që iu bashkëngjitët gëzimit tim, ua kthefshim për të mirë e në dasma, rroftë Dardania, rroftë kryeqyteti i saj Shkupi, rrofshin ilirët sa malet. Pas mbarimit të fjalimit e falënderimit të princit të Shkupit, në binë dolën edhe nusja me dhëndrin duke i përshëndetur nga zemra të gjithë të pranishmit dhe menjëherë nisi kënga e vallja. Kënga zgjati deri në mbrëmje vonë. Nusja me dhëndrin dolën dhe u larguan më herët e shkuan në dhomën e tyre të dhëndërisë.

Të nesërmen në mëngjes, dhëndri e nusja u përshëndetën me krushqit e krushkat duke u nis secili në vend të vet. Në këtë moment Dardani shfrytëzoi rastin që edhe njëherë shkurt t'i përsëritnin planet e tyre dhe u përshëndetën përzemërsisht.

VIII

Kthimi i Dardanit në shtëpi u mirëprit nga prindërit. Ai u pruri prindërve para të fituara gjatë shërbimit në dasëm të princit të Shkupit, po edhe nga dhuratat e mysafirëve që u shërbente e veçanërisht nga Flutura. Ata ishin të gëzuar sepse kur nuk kishin pasur në duartë e tyre këtë grumbull të monedhave. Këtë e bëri vetëm shkathtësia e djalit të tyre, Dardani dhe iu falënderuan babë e nënë.

Dardani pushoi disa ditë duke ndenjur në shtëpi, por shpirtërisht nuk ishte i qetë, mendonte për Fluturën, mendonte si të arrij gjerë te ajo Shpella me Dy Derë, por edhe për t'i shpëtuar të burgosurit e përjetshëm.Për gjithë këtë, nuk dinin prindërit e Dardanit, po kuptonin se diç ka me djalin e tyre, e nuk dinin si t'i ndihmojnë, po edhe si të ndërhynin, se kishin frig mos e ngacmonin zemrën e tij rinore. Kështu ngeli dyqysh kjo hapsirë në mes tyre,se edhe ashtu ishte mjaft e ndijshme.

Erdhi nata për t'u nisur Dardani e të shkoj te Flutura. U përgatit mirë e mirë, mori Balon dhe i hipi me shpejtësi dhe u nis si rrufe. Në rrugë s'kishte askush, herë - herë dëgjonte vetëm zërat e kafshëve e shpendëve të malit, por ajo nuk e pengonte, e përkundrazi i jepte zemër e forcë më të madhe, e kur arriti te kufiri i principatës së Dufllës, zbriti kalit Balo dhe e lidhi në atë kule të njohur më, u nis drejt lumit Vardar, hyri në të dhe u nis përpjetë dhe i dukej se shumë me lehtë po çante tallazet që rrëmbenin. Kur kaloi vendrrezikun, doli nga lumi dhe iu ngjit bregut të Lubinit që kjo ishte edhe më lehtë, sepse ishte më në të thatë. Duke ecur, po i dukej vetja se po fluturon. E kur arriti kah lagja e Hurdhës, humbi rrugën e ngushtë

raoviqe, por i ndihmoi mendja e zgjuar e tij që i ra në gjurmë për të dal në rrugën që çonte mu ku e kishte lëshuar Flutura për te. Shumë shpejt arriti në ato shkambijtë e malit Zhur dhe filloi të kërkoi kurpnën që kishte lëshuar Flutura nga Shpella me Dy Derë. Në moment dëgjoi një shushurimë dhe u nis drejt saj dhe kapi kurpinën që lëvizte, e tërhoqi pak, po ashtu edhe Flutura dhe i dha shenjë se e gjet kurpinën që do ta sjellje gjer te ajo. Dardani me guxim të pashoq u ngjit kurpinës përpjetë duke i ndërruar duart dhe me ndihmën edhe të këmbëve më lehtë po përparonte, që shpeshherë edhe pushonte, që kjo i jepte forcë për të shkuar edhe më tutje. Kur arriti kah fundi, e gati Dardani dorën që menjëherë e kapi Flutura dhe i ndihmoi në minutën e fundit dhe të rrezikshëm, se ky trim ishte mbushur në frymë nga ajo rrugë e tmerrshme. Dardani hipi lartë, mori frymë mirë e mirë dhe ia dhanë njëri tjetrit dorën dhe u nisën menjëherë drejtë burgut të përjetshëm, Flutura bëni me shenjë për ta larguar atë gurin e madh që shërbente si derë për burgun dhe Dardani e kapi dhe e largoi, hyri brenda dhe thirri disa herë :Strem, Strem, Strem, merri shokët dhe nisu drejt meje. Ata u ofruan pranë Dardanit dhe dolën një nga një nga burgu. Flutura shpejt e shpejt u solli ushqim të lehtë: qumësht, kos e djathë, u dha edhe verë, pushuan pak dhe mandej u nisën tatëpjetë duke u pri Flutura. Dardani, i zinte rojtarët dhe i lidhte duke ua mbush gojën me barë për mos lëshuar zë. E kur ranë mu te Burimi i Dufllës dhe tani më u printe Dardani. Arritën pa ferrë në këmbë deri te Baloja. Dardani zgjidhi kalin Balo, e hipi Fluturën dhe u nisën drejtë shtëpisë së tij. E kur hynë në oborrin e shtëpisë, thirri prindërit. Ato, burrë e grua, dolën me nga një

pishë të ndezur në dorë, e kur e panë Dardanin me të tjerë u thanë :Hajde, urdhëroni brenda. E kur hynë brenda në sallonin e madh të shtëpisë, ku u servua menjëherë pija e haja. Duke pi e ngrënë Dardani po u tregon prindërve, po edhe të burgosurve këtë histori të pabesuar.

Kur kuptoi Stremi gjithë këtë histori të veten dhe të djalit të tij që i kishte humbur e mbyt para sysh, priti e foli:

-Dardan, ti qenke djali im?

-Si urdhëroni, unë jam djali i Juaj, e për prind të dytë që më kanë rit, ja këto janë?!

Kur kuptuan të gjithë se kush janë dhe si janë, me lotë për fytyre dhe gëzim të pa përshkruajtur filluan të përqafohen edhe duke u falënderuar njeri tjetrit. Ndërsa Flutura kur kuptoi e gjithë këtë tragjedi familjare diqysh, mori edhe më shumë forcë edhe më të madhe duke e arsyetuar e gjithë atë që kishte bërë për Dardanin, po edhe më shumë filloi ta, urrej babain, Shkambin atë princ të Dufllës, kështu u familjarizua me të gjithë dhe tha:

-Unë do të jem gjithnjë në anën tuaj, dhe do të jem e lumtur, kur do t'ia marrë pushtetin babait.

Stremi me krenari ia ktheu:

-U gëzofsh për se jeta bija ime.

-I gëzuar qofsh o trim i trimave

-Mbi trimat e trimëreshat je ti Fluturzë.

-E vërtet është ashtu, po ju jeni në atë shkallë.

Atë natë ranë të flejnë më herët për shkak se ishin të lodhur. Gjumi i zuri të gjithë menjëherë. Po Dardani dhe Flutura shkuan në dhomën e tyre, ku pas pak kohe shkuan në dhomën e babait e të nënës, ku Dardani i puthi në ballë të dy, po ashtu veproi edhe

Flutura, u përshëndetën dhe u kthyen në dhomën e tyre. Nesër në mëngjes u çuan të gjithë dhe dolën në atë oborrin e gjerë dhe ia filluan bisedës. Kjo bisedë zgjati tërë ditën sa që nuk i ndërpritet as kur hanin bukë. Dikur vonë përfunduan, që ditën e ardhme të dalin në gjah.

Ditën e ardhme, po sa u zgjuan, të gjithë u nisën për në gjah në drejtim të shpateve të përball lumit Ilirida. Dita dhe gjahu Ju shkuan mirë dhe të gëzuar u kthyen në shtëpi duke e lëshuar gjahun secili veç e veç në oborrin e gjerë. Në atë moment doli në oborr Flutura me nënën e Dardanit dhe u gëzua me atë gjah që kishin pruar Dardani me shokët. Të gjithë hynë në sallon dhe filluan të komentonin ditën e gjahut. Dardani dhe ajo Flutura mendonin se si të kthehen në Principatë.

IX

Prej atij momenti vendosën për ta përmbysur princin e Principatës së Dufllës, Shkambin. Dardani nuk kishte ide të qarta se mund të arrihet deri në përmbysjen e Shkambit dhe marrjen e principatës në duart e tij. Për kë-të problematikë iu bashkua edhe Stremi i cili nuk kishte qenë vetëm ushtar i thjeshtë, por edhe me gradë të lartë ushtarake, po herë - herë edhe përgjegjës. Pra, dinte të gjithë strategjinë e kësaj principate:po nuk ishin të thjeshtë as shokët tjerë, ato të burgosurit e përjetshëm që i kishte marrë me vete Stremi me Dardanin; si Sirrikasi, Bardhyli, Grabosi, Pleurati, Klerti, Monoumiu, Mytyli, Pleurati, Agroni, Pini, Skerdilaidi, Genci.

Në fillim këtë plan e bënin vetëm Dardani me Stremin, e shokët të tjerë pritnin vetëm urdhrin. Kohën me të madhe e kalonin në Shkup, e më së tepërmi në Tregun e Madh ku shiteshin gra që i sillnin nga të katër anët e botës. Këtyre nuk u shkonte mendja për gratë e bukura që i shikonin për çdo ditë, por vetëm kalonin kohën. Aty kalonin njerëz prej matanë Karpateve, prej Kine e Indie, prej Arabie e Afrike, Gal e Mesap-Evrope e gjetiu, e me këto u merrte vesh shoku i tyre, Sirrikasi që nuk i kishte më shumë se dyzet e pesë vjet, sepse i dinte te gjitha gjuhët, pasi kishte qenë në principatën e Dufllës udhëheqës i tregut me botën. Kjo i shkoi në vesh edhe princit të Shkupit, se Sirrikazi dinte shumë gjuhë. Një ditë princi i Shkupit e thirri Sirrikazin në zyrën e vet dhe duke biseduar me të, kuptoi se ne të vërtetë po njeh shumë gjuhë të botës. Atëherë, Princi i Shkupit, e emëroi për përgjegjës të Pazarit të Madh. Sirrikazi pranoi detyrën e propozuar nga princi, por në moment u kujtua e tha:

-Madhëria e Juaj, unë në të vërtet e pranova angazhimin që ma dhatë, po unë kam edhe shokë që janë shumë të lidhur ngusht me mua, a bënë që edhe për ta të ketë një vendbanim këtu?

-Po si jo, ata mua nuk më pengojnë, këtu, ky qytet ka vend për të gjithë që dëshirojnë të rijnë këtu, po ua siguroj edhe atyre vendin e ndejës dhe kam për t'i marrë nën mbikqyrjen t'ime.

-Ju faleminderit.

Sirrikazi, prej asaj dite me të gjithë ishte i lumtur, kohë pas kohe mbanin kontakte me Stremin e Dardanin që ishin të vendosur në qendër të qytetit, dhe bisedonin për ndonjë plan më të mundshëm për ta përmbys princin e Dufllës.

Si Stremi, po edhe Dardani pranonin mendimet e shokëve te tyre. Kështu një ditë Bardhyli u propozoi që të punojnë e të punojnë më pak një vit, e paratë e grumbulluara t'i shfrytëzojnë për qëllimin e përbashkët, pra të paguajnë ushtarë dhe të luftojnë me princin e Dufllës, me qëllim të marrjes së frontin në duar të tyre. Ky propozim: u pranua njëzëri.

Dardani me Fluturën u vendos në Iagjen më të bukur të Shkupit, e Stremi u bahkua me shokët e burgut me qëllim që të jenë më kompakt për çdo rast, po edhe nuk kishte kuptim pasi kishin ndenjur bashk në burg më se njëzet vjet dhe muhabeti u shkonte mirë,e tash që ishin më të lirë e më perspektiv nuk kishin fletë të fluturonin. E Dardani me Fluturën u dukej si zot i tyre që erdh nga qielli dhe i shpëtoi. Po, Stremin donin ta mbanë në krah, pasi djali i tij, Dardani ishte shpëtuesi i tyre, ai zot i ram nga qielli.

Princi i Shkupit, ai Graboni, jo vetëm që kishte interes komercial me Sirrikasin që dinte aq shumë gjuhë të botës, po ai demek, Graboni mësonte kulturën e vendeve të. ndryshme në botë që tregtarët vinin e shitnin gra në Pazarin e Madh të Shkupit. Graboni kishte ble gra nga të katër anët e botës, po edhe nje zezake nga, Afrika që e rribante si dekor. Për çdo ditë Graboni e thirrte Sirrikasin për të biseduar veç e veç me këto gra-femra e ngadalë ia përkthente Grabonit, po herë herë pyete Graboni për atë që i interesonte për atë vend nga ishte bashkëbiseduesja dhe përsëri Grabonit ia përkthente në gjuhën e tij ilirishte. Një ditë Graboni thirri zezaken pasi donte të di edhe nga kultura e saj dhe vendi nga kishte ardhur. Duke pyet Graboni, e përkthye Sarrikazi, zezakja kuptoi se princi që e kishte ble nuk dinte gjuhën e saj dhe zezakja

përveç pyetjeve të princit që i bënte dhe u përgjigjej, a ajo filloi pak më hapët të bisedonte me Sirrikazin dhe një ditë i tha:

-Sirrikaz, më mundëso të kthehem në vendlindjen time atje te liqeni i Kaltër, pra ku "buron lumi Nil, pastaj unë e di se si kam me të shpërblye.

-Pa hamendje, po i tha Sirrikazi.

-Ju faleminderit nga përgjigjja e juaj pa rezervë dhe me vendosmëri, po mos të kesh pasoja ti, e pastaj edhe unë?

-Jo këtë e rregulloj unë.

Prej kësaj kontrate të shkurt, Sirrikazi doli nga pallati i princit, ku e përcjelli zezakja dhe ia dhanë njëri tjetrit një të puthur në ballë sipas traditës ilire dhe u ndan.

Sirrikazi menjëherë u takua me shokët, po edhe me Dardanin dhe i informoi për këtë rast shumë të pritur. Mirëpo, Dardani pasi ishte edhe pa përvojë, e pyeti Sirrikazin:

-Mirë thua ty, po a e din ndonjëri nga ne atë rrugë aq të gjatë, si thoni Ju?

-Po, po, iu përgjigj vet Sirrikazi, unë kamë qenë vet për tregti deri atje, është pak rrezik por mund të tejkalohet.

E njëri nga shokët e pyeti Sirrikazin: Çfarë dobie kemi nga kjo punë?

-Çfarë dobie kemi, ia priti Bardhyli dhe i tregoi:

Atje, ata prindërit e zezakes janë të pasur, po si tha edhe vet Sirrikazi, do të na shpërblejnë mirë për këtë shërbim që do të bëjmë do të kemi shumë e më shumë para, dhe do të jetë më e sigurt realizimi i planeve tona kryesore, a kupton tani?

-Po, po, tani më është më e qartë, më falni që pyeta.

-S'ka për se, po mirë e bëre që pyete, se për çdo gjë duhet të kemi marrëveshje dhe ditur gjërat dhe çdo veprim të bërë duhet ditur të gjithë që më parë.

Atëherë Sirrikazi, kërkoi edhe dy shokë vullnetar që do të shkonin me të. Në konsultim,u ndan: Pleurati dhe Klerti, me të cilët u falënderua Sirrikazi.

Të nesërmen, Sirrikazi u takuar me zezaken dhe i tregoi se janë bërë gati të gjitha parapërgatitjet nga ana ime, pasi më lejuan edhe shokët dhe dy nga ato vendosën për me ardh me mua, respektivisht me ne. Kur dëgjoi këto fjalë zezakja, sa nuk kishte fletë te fluturonte dhe pyeti:

-Ç'na duhen ato dy shokët e tu?

-Po,ato na duhen shume,se rruga është e gjatë dhe kemi nevojë për ta, sidomos për t'u mbrojtur na egërsira dhe nga kusarët.

-Ju faleminderit, për sqarimet që m'i dhat.

-S'ka gjë, s'ka gjë, po ato shokët e mi që do ti vijnë me ne janë edhe shumë të besueshëm e të vendosur dhe i kam shokë zemre.

Zezakja u gëzua shumë e më shumë për vendosmërinë e mikut të tij, Sirrikazit,dhe përsëri e pyeti:

-Po tani çfarë duhet bërë?

-Ja, duhet shkuar te princi i Shkupit, Graboni, për të paguajtur Ty, e ai duhet mandej të na japë leje dhe dokument me shkrim.

-Sa duhet paguar?

-Edhe njëherë më shumë sa ka paguar kur të ka ble.

-Po unë s'kam para,aq.

-Jo, s'ka nevojë të paguash këto para i jep Dardani.

-Dardani e benë për mua këtë të mirë.

-Po për Ty edhe për vete.

-Ju ilirët qenkeni njerëz të çuditshëm.

-Ashtu është, ne jemi dardan, fis Ilir.

-A të gjithë ilirët janë si Ju?

-Edhe këtu ka të ndryshëm, po më shumë të mirë.

Pas shumë pyetjeve që bëri zezakja,u nisën e shkuan te princi i Shkupit, Graboni, i cili i pranoi dhe Sirrikazi ia rrëfej tërë planin dhe nxori parat për ta paguajtur zezaken sipas ligjeve të tyre dyfish. Mirëpo, princi nuk i mori parat, po filloi të qesh e tha:

Nuk ka nevojë për të paguar kurrgjë.

-Jo madhëria e Juaj, kjo është rregull, me të paguar, me të paguar dyfish se sa e ke paguar zezaken.

-Ti si thua,ashtu është, por unë e bëra këtë për dashurin time.

-Jo merri paratë!

-Parat nuk i marrë se edhe unë jam gjak iliri nga fisi Dardan,dhe erdhi rasti me bërë mirë. Po më vjen mirë, një hap i juaj, që keni vendosur për ta dëgjuar zezaken deri në atë vend të largët e të panjohur, bjermë për mua, për atë unë do t'ju jap ende para, që t'ju gjenden për rrugë.

Pas shumë bisedave të njëpasnjëshme, princi Grabon nxori një grusht para pa numëruar dhe ia jep Sirrikazit. Sirrikazi mori parat, i shtiu në xhep. E zezakja sikur u dëshprua kur e pa se Sirrikazi i shtiu parat në xhep dhe mendonte se mos po bën lojë të dyfisht me të, pasi nuk kuptonte se ç'po ndodh dhe e pyeti Sirrikazin:

-Ç'ndodhi vallë mos ndryshoi qëndrimin princi, pse nuk i morët paratë, e pse të dha edhe para tjera, apo vetëm mua për mos me më kthye?

-Jo e bukura e zotit, ia ktheu Sirrikazi.

-Po si jo?

-Ashtu, se princi i Shkupit, ky Graboni është një dardan, e ilirët janë popull i tërë Ballkanit dhe kanë zemër të gjerë, po janë edhe human, bamirës, po edhe shumë të prekshëm, për atë paratë që ia dhashë unë na i ktheu, po edhe na dha para të vetat edhe shumë e me shumë, e na dëshiroj rrugë të mbarë.

Atëherë zezakja tha: e kuptova. U çua në këmbë dhe e puthi mu në ballë princin, Sirrkazi u përshëndet me Grabonin, princin e Shkupit dhe dolën nga rezidenca e tij, dhe shkuan në vendin ku po i pritnin shokët atje në qendër të qytetit. Po sa u takuan,ata kuptuan se diqysh puna është mirë e më mirë, pasi edhe Sirrikazi ishte i gëzuar bashkë me zezaken dhe njëri nga shokët pyeti:

-Sirrikaz, shumë i gëzuar po na vjen?

-Po ashtu është.

-Bre,si?

-Princi nuk m'i mori paratë që u deshtë të paguaj për zezaken, po edhe shumëfish më dha për rrugë.

-Kjo qenka edhe më mirë.

Zezakja pasi nuk kuptonte bisedat në mes tyre, pyeti:

-Sirrikaz, të gjithë shokë jeni?

-Po.

Atëherë zezakja filloi t'i puthë të gjithë një nga një në ballë dhe më në fund e përqafoi Fluturën dhe ju tha se sot po ju qerasi një drekë, me ato paratë që

ndonjëherë më ka dhenë si dhuratë princi, kur kam vallëzuar zezakçe. Zezakja pagoi edhe muzikantët, ku u ndie një kënaqësi si asnjëherë tjetër. Kjo kënaqësi u dëgjuar edhe te të pranishmit tjerë që po i dëgjonin këtë muzikë dhe shikonin këtë gëzim të zezakes me shokët që qëndron në krye të vendit. Kështu të gëzuar ishin të gjithë, por më e gëzuar ishte zezakja që priste me padurim nisjen e saj për në vendlindje, atje te familja e të i dashurit të saj, pasi ende ishte virgjinesh, pas shumë peripetinave që kishte kaluar.
Për çudi!

X

Të nesërmen,në mëngjes u përgatitën Zezakja, Sirrikazi me dy shokët për të shkuar atje larg, te liqeni i Kaltër, në Afrikë, mu aty ku buron lumi Nil. Ato i përcolli me nderime të mëdha princi i Shkupit, Gabroni, me njerëzit e tij, edhe Dardani me shokët e vet. Princi edhe njëherë i dëshiroi rrugë të mbarë zezakes duke e puth në ballë dhe iu falënderua për qëndrimin e saj korrektë që ka patur ndaj tij. Po edhe zezakja iu falenderua princit që e kishte mbajtur si motër e jo si grua. Princi u kishte siguruar kuajt dhe ushqim për në rrugë, ata u hipën kuajve, ku Sirrikazi priu dhe të tjerët pas tij, përshëndetnin njeri tjetrin me duart deri sa nuk u dukën më.

Thuaj pa pushuar arritën në skelën e Selanikut, ku takuan në të nismën e anijes që shkonte për Feniki. Kuajtë ua dhanë dhuratë familjes se kapidenit të anijes dhe hipën në anijë, e paguan biletën trefish. Udhëheqsi i anijes u gëzua shumë dhe gëzueshëm kaloi e gjithë rruga gjatë lundrimmt nëpër det deri në Feniki.

Kapideni i anijes, i kënaqur me këto udhëtarë, po sa zbritën nga anija, i muar dhe i çoi në një gjelltore të mirë dhe shtroi drekë për të gjithë këta udhëtarë që asnjëherë nuk i kishin ra nëpër sy kështu. Pasi drekuan mirë, kapiteni i mori dhe i çoi në pazar, ku blejtën kuaj më të mirë, morën ushqim dhe u nisën për në rrugë duke u përshëndetur vëllazërisht me kapitenin e anijes. Zezakja u mahnit për ketë sjellje të kapitenit të anijes dhe pyeti.

-A po e njihni këtë kapiten?

-Jo.

-Si na shërbeu kaq shumë pa njohtë e pa ditur?

-Ashtu, po edhe ky është ilir.

-Ju më thatë se nuk janë të gjithë ilirët të mirë.

-Po, po ashtu më bjente me thënë. Tani vet vërtetohuni se ne ilirët jemi bujar e të mirë, se sikur të kisham thën unë, nuk do të më besoni.

-Pse,a keni besë Ju ilirët?

-Po,si jo. Ne për besën e dhënë, e japim kokën.

-Ashtu është, a, a, a geli me gojë hapur zezakja.

-Po,po ashtu është.

-Këtë unë kam me ua rrëfyer prindërve dhe popullit tim.

-Më vjen mirë.

Kështu edhe udhëtonin edhe bisedonin dhe u kalonte koha shpejt. Kaluan Fenikinë, Izraelin e Filistinë e arritën në qytetin e bukur,Kajro. Këtu vendosen të bujnë e të pushojnë më gjatë, sepse po i priste rruga ende e gjatë, po më plotë pengesa frikë nga kafshët e egra. Bujtën atë natë aty, e në mëngjes zezakja shpejt e shpejt ua bëri nga një pije gati dhe ua vu para përcjellësve të vet dhe e gëzuar vetëm po folte

diçka për të qeshur Sirrikazi. E gjithë këtë ndryshim të sjelljes së zezakes po e përcjellte me kujdesë dhe i tha:

-Moj e bukura e dheut, diç sot më e gëzuar je.

-Jo të them, kisha me u renditur, po ashtu jam dhe e ndjej veten edhe më të kënaqshme, se po kthehem në gjirin familjar dhe te i dashuri im, pse mos të jem e gëzuar.

-Mirë, të them zonjushë, po asnjëherë nuk ra rendi me na rrëfyer për rastin tënd se si arrite deri në Shkup për të të blerë princi i Shkupit, Graboni?

-Po, ashtu është, s'ka pasur rast për këtë rrëfim të ndalem, pasi punët e problemet edhe më të mëdha na ndërhynin dhe gjithnjë mendoja dhe isha e preokupuar se si të kthehem në vendlindje.

-Mirë de, na thuaj diç edhe më konkret si ndodhi, mos i jep lak pyetjes sime, apo është intime dhe donë ta mbash të mbyllur?

-Jo,përkundrazi, shumë e hapur dhe interesante, po pasi keni dëshirë, po ju tregoj: Një ditë të bukur e të këndshme, mora leje nga prindërit dhe dola me të dashurin tim për të gjuajtur në pyll. Gjuetia na shkoj mirë, e kur u afruam pranë një guri, u ulëm të pushojmë, e filluam diç me ngrënë e pirë në moment erdhën pesë njerëz të panjohur, ne u habitëm dhe deshëm të çohemi në këmbë, por duke u çuar unë, ma hodhën një çarshaf në krye dhe më mbështjellën e më morën, të dashurin tim nuk di çka i kanë bërë, vetëm dëgjoja zërin e tij, kur më larguan mua duke thënë, mos ma merrni të dashurin, se zoti do t' ju hakmerret. Më vonë më hipën në një kalë në drejtim të panjohur për mua dhe kështu arrita në Shkup, u më blu princi i Shkupit, që fati më qëlloi që u takova me Ju, e që tani

kam shpresë se do të arrimë bashkë në vendlindjen time.

-Më fal, më fal zonjushë se kjo tragjedi qenka në të vërtetë e pa përshkrueshme, edhe pse diç kam ditur, por tani pak më gjerë na tregove.

Pas kësaj bisede dhe rrëfimi të hollësishme të zezakes të gjithë dolën në qytet dhe u nisën drejt sheshit të gjerë të Kajros dhe u ofruan rreth një shatërvani, blejtën diç për të ngrënë ashtu në këmbë dhe vazhduan,duke ecur shihnin rreth e përqark gjithë atë mrekulli të qytetit. Kështu arritën deri në një vend ku ishin grumbulluar shumë njerëz dhe me shpejtësi ecnin. Edhe këto iu bashkuan asaj kolone njerëzish. Në të ofruar panë gurësi të mëdhenj e të çuditshëm se si po mundoheni t'i shtyjnë dhe i vendonin njëri përmbi tjetrin. Ishte hapësirë e madhe e asaj ndërtese. Zezakja diqysh e shikonte dhe e pyeti Sirrikazin çfarë po bëjnë këto njerëz? Sirrikazi ndër dhëmbë i tha se do të pyetnim. Sirrikazi duke ecur pa pranë një djalë të majshëm dhe ju duk në pamje të parë si më inteligjent dhe e pyeti:

-Më fal zotëri, çfarë po punohet këtu?

Ai njeri i majshëm dhe inteligjent, i habitur nga kjo pytje dhe menjëherë iu përgegj: -Kitu jemi duke ndërtuar e zbukuruar këtë qytet edhe ashtu të bukur. Iu falënderuar Sirrikazi dhe deshtë të vazhdoi të ecurit me shokët e zezaken, po ai bashkëbiseduesi e ndali dhe i tha:

-Pritni zotëri ju më pyetët, po tani me leni kohë që edhe unë t'ju pyes.

-Urdhëroni shtoi Sirrikazi.

-Nga jeni?

-Ne jemi prej Dardanisë, Principatës së Dufllës, jemi ilir,e për kryeqytet kemi Shkupin.

-E njoh mirë atë popull, dhe kam pasur mjaft punë me ato.

-Si ashtu?

-Po ju njoftoj se unë jam Haruni i vëllai i kryeinxhinierit të kësaj mrekullie që po ndërtojmë dhe ai e ka projektuar, pra i Mojsiut, po edhe unë kam postin për tregti të jashtme të mbretërisë sonë, për këtë kam pasur kontakt me ilirët - tregtar të atjeshëm.

-Më kujtohet, më kujtohet se jam takuar dikur dhe kemi bërë shkëmbim mallrash.

-Ashtu, a, pra ejani t'ju gostisë!

Shkuan në atë restorant të qytetit, u ulën në një vend më' të bukur ku arriti pija menjëherë. Aty bënë biseda të ndërsjella dhe miqësore dhe kuptuan njëri tjetrin mirë. E për mirësinë që po bënin Sirrikazi me shokët për zezaken, u çudit Haruni dhe tha se këtë gjest të mirë mund ta bënin vetëm njerëzit e popullit Ilir që kanë atë kulturë e edukatë të jashtëzakonshme. Mori guxim për t'ju thënë me ndenjur edhe një natë në Kajro e të jenë miqtë e tij. Të gjithë njëzëri e pranuan ftesën e Harunit, që edhe ashtu u shkonte përshtati të pushonin sa më shumë në Kajro.

Dita shkoi shumë shpejt dhe në mbrëmje shkuan në shtëpinë e Harunit, ku aty u takuan edhe me Mojsiun. Si Haruni po edhe Mojsiu ishin të angazhuar që miqtë e tyre atë natë të kalonin mirë e të kënaqur. Dikur Mojsiu pyeti Sirrikazin, për vendin e për popullin e tij Ilir: Perëndia që është Një që na ka falur e para tij jemi të gjithë njëlloj,e duhet besuar shpirtërisht dhe përzemërsisht, duhet dëgjuar fjalën e tij dhe urdhrat, se ne jemi vetëm robërit e tij dhe ai na

pret në dunja tjetër si njerëz të ndershëm e të mirë, po kështu si jeni ju që po bëni punë të mirë dhe të madhërueshme që vetëm Zoti që është një ka me u shpërblye dhe Ju dhënë gradën më të lartë të njerëzve të merituar. Zoti Ju faltë. Po Unë i Dërguari i Zotit po Ju premtoj se gjatë rrugës deri sa po e dërgoni këtë hyri në shtëpinë e saj dhe të ktheheni, nuk ka për t'ju gjetur gjë, pasi unë nesër shkoj te Zoti dhe do të lus për kujdesin ndaj Jush. Të gjithë u çunë në kembë dhe e përqafun njeri tjetrin dhe vvazhduan bisedën aq të frytshme. Dikur ranë të flejnë. Në mëngjes herët Mojsiu e Haruni u dhanë sill të mirë dhe i përcollën duke Ju dëshiruar çdo të mirë. Zezakja edhe njëherë u kthye për një çik e puthi mu në ballë Mojsiun dhe Harunin me atë përshëndetje të përzemërt ilirçe. Kjo i habiti vëllezërit dhe përsëri dhe për herë të fundit u falënderuan me ta. Po në këtë moment Mojsiut i shkoi mëndja të lus Sirrikazin që kur të kthehen nga Liqeni i Kaltër të takohen me ta. Dëshira e lutja e Mojsiut u pranuan me dëshirë duke pohuar me dy duart lartë dhe vazhduan rrugën.

Gjatë rrugës që shkonte në drejtim të rrjedhjes së lumit Nil, në fillim nuk kishin tremë. Mirëpo, duke kaluar e lënë pas qytetet e fshatrat, nuk shikonin më njerëz, e duke kaluar rrugët më të ngushtë që drunjtë e kishin mbuluar rrugën sa që nuk dukej qielli që edhe pse ishte fundi i ditës përsëri ishte dhe më burg sa duhej të ishte. Dëgjohej cicërima e zogjve dhe zërat e kafshëve të egra. Edhe pse kështu, zezakja po këndonte me zë që iu bashkuan edhe bashkudhëtarët. Sirrikazi, pas një kohe kërkoi që të ndalen pranë gurës që e kish pranë sa për të ngrënë, për derisa ka drite. Hëngrën bukë mirë e mirë dhe bisedonin si t'ia bëjnë

natës: të flenë diku, apo si. Zezakja propozoi që këtë natë ta kalojnë duke udhëtuar, pasi janë të fortë. Propozimi njëzëri u pranua dhe filluan të pinë e të bisedonin të lirë. Në këtë moment i shkoi mendja Sirrikazit për ta pyet zezaken se si e thirrnin, pasi deri atëherë nuk i kishte ra rendi për ta pyet, pasi gjithnjë e thirrnin zezake dhe ajo gjegjte, dhe e pyeti:

-Zonjushë, sa kohë që jemi me Ju, e po të thërrasim zezake e kurrgjë tjetër.

-Po zotëri Sirrikaz, ndoshta ka qenë edhe gabimi im.

-Jo zonjushë, mos e thuaj atë fjalë, se na kanë diktuar rrethanat, s'ke faj t'i as ne.

Zezakja tregoi emrin e saj të vërtet që në gjuhën tonë donë të thotë LULE. Këtë emër të bukur të zezakes ua tregoi edhe shokëve dhe më zezakja kishte emër -LULE.

Pasi pushuan mirë, u çuan dhe nisën rrugën. Gjate rrugës zezakes

-Lules më nuk ju ndal goja, vetëm fliste, rrëfente gjëra interesante. Dikur ia ndali vrimën një majmun që i kaloi mbi kokë. E kuajt dikur filluan të ndalin vrapin, po edhe këto mjaftë të lodhur. Kur filloi te agoi, Sirrikazi urdhëroi për t'u ndalur e të pushojnë e të bëjnë një troç gjumë. U ndalën në nj xhibre të mirë, kuajt i lëshuan të kullotin dhe këta i zuri gjumi menjëherë. Dikur,ua nxori gjumin ajo erë që doli me zerzele, trishtoi Sirrikazin, trishtoi Lulja po edhe shokët e saj. Mirëpo Lulja kur pa se në të vërtet po frikësohen ato, atëherë u sqaroi se kjo kalon shpejt dhe mos keni dert. Nejse, tha Sirrikazi, po pasi u çuam, po hamë bukë e po nisemi.

Edhe ditën e dytë udhëtuan pa pushuar. Kështu kaluan edhe natën e ditën e tretë, u gjeten pranë Liqenit të Kaltër. Lulja edhe pse e dinte se ku gjenden, nuk Ju tregonte, po Sirrikazi urdhëroi për mu ndal e pushuar. Po sa u ndalën të gjithë i zuri gjumi menjëherë, e Lulja mbaheshe e fortë, Sirrikazi që po dërmiste i tha Lules që të flejë edhe ajo. Mirëpo Lulja në fund i tregoi drejt Sirrikazit se kemi arritur më në vendlindjen time duke ia bërë me gishtin tregues, se ja atje mat anë liqenit gjendet qyteti im. Kjo ishte kënaqësi e madhe për Sirrikazin dhe përnjëherë i çoi shokët e tij nga gjumi dhe Ju tregoi se kanë arritur më. Ata të trishtuar e të gëzuar filluan t'i fshinë sytë dhe të shohin qytetin e bukur të Lules. Lulja në këtë moment gëzimi u çua dhe i puthi në ball, e nga gëzimi s'kishte si të gjendet para tyre. Mirëpo, Sirrikazi e përqafoi Lulen dhe e uli pranë vetes e filloi t'i flas për momentin se si do të paraqiten para prindërve te saj. Lulja diqysh u qetësua dhe filloi të tregoi mbi prindërit e saj se si ato janë të kulturuar dhe mikpritës. Kjo i gëzoi edhe shokët. Pas pak kohe u nisën në drejtim të qytetit të Lules. E kur u ofruan në zonën e qytetit, tre vetë të armatosur i rrethuan. Këto ngelën të shtanguar për një çast. E dikur Lulja Ju tha se unë jam vajza e kryezotit tuaj e këto janë miqtë e mi. Ato i lëshuan dhe këto vazhduan rrugën për në qytet. Në hyrje të qytetit përsëri një grup njerëzish i rrethuan dhe i ndalën. Edhe këtu Lulja foli e para dhe u sqaroi se kush ishte. Mirëpo ato nuk besonin dhe i morën përpara dhe e i dërguan në oborrin e madhërisë së babës së Lules. Kur lajmëruan prindërit e Lulës. Ata dolën përpara dhe të shtanguar rrinin dhe shikonin Lulen me shokët, e nuk besonin. Dikur nëna e Lules u nda nga të tjerët dhe u

nis e shkoi dhe e përqafoi Lulen dhe nga gëzimi bërtiti: Lulçja u kthye. Të gjithë lëshuan dhe morën në krah Lulen dhe ashtu krah më krah arriti deri te babai i saj. Babai e përqafoi Lulen dhe filluan t'i shkonin lotët. Lulja bëri me shenjë që të ofrojnë shokët e saj dhe për një moment të shkurtur u tubuan shumë të afërt dhe Lulja filloi t'rrëfej një pjesë të njgjarjes së saj. E babai i Lules me miqte u ulën në vendin e pritjes së miqve më të dashur, dhe urdhëroi të sjellin diç më mirë për të ngrënë e pirë. Derisa babai i Lules po i gostiste miqtë në oborr filloi kënga e vallja; dikur arriti edhe dashnori i Lules, u përqafuan me Lulen dhe shkuan e i përshëndetën miqtë. E Lulja filloi t'i tregoi dashnorit të saj mbi historianin e Sirrikazit me shokët, kurse në oborrin e hapur vinin pa ndërpre njerëz të qytetit për t'iu bashkuar gëzimi me rastin e kthimit të Lules nga një rrugë e pakthyeshme. Kjo zgjati deri në orët e vona të natës. Më të largëtit shkuan,ndërsa familja më e afërt gati se nuk fjetën nga gëzimi.

Të nesërmen gëzimi vazhdoi sikur me qenë dasmë e madhe, po edhe diç më shumë. Mirëpo Sirrikazi me shokët mendonin se si të kthehen. Lulja me prindërit e saj diqysh po ua humbnin mendimet duke i bërë për të qeshur dhe të gëzuar. Kështu kaloi edhe dita e dytë në shtëpinë e Lules. Në mbrëmje Sirrikazi Ju lut për t'i treguar babait të saj se nesër duhet të udhëtonin. Lulja menjëherë ia ktheu Sirrikazit, se ju do të rini së paku shtatë ditë, deri sa të njihni miri me farefisin tim, po edhe ato t'ju njohin Ju me atë traditë të shkëlqyer ilire.

Ç'do ditë ishte më e gëzueshme se tjetra, për çdo ditë binin dhurata për Sirrikazin e shokët e tij. Dhuratat ishin të ndryshme, po edhe ar. Dhuratë në ar

kishte përgatitur edhe Lulja, me prindërit, por edhe në veçanti dhuratë do t'i jepnin në emër të qytetit e të fisit të tij.

Kaluan shtatë ditë e shtatë net, e të nesërmen në mëngjes ishin bërë të gjitha parapërgatitjet për t'u nisur. Ishin mbledhur gjithë ai mal njerëz dhe pritnin për t'i përcjell dhe u falënderuar për këtë gjest human që kishin bërë shokët e Lules. Dikur Sirrikazi kaloi në binë dhe u falënderua të gjithë të pranishmëve që kishin ardhur për ta përcjell, u falënderua edhe për dhuratat e tyre, për mikpritjen dhe nderin që u bën. Edhe ato me duartrokitje pranuan fjalët e bukura të Sirrikazit. Po sa u ndal Sirrikazi, fjalën e mori babai i Lules dhe u falënderua publikisht duke i thënë edhe këto fjalë: Ja këto janë engjëjt që ma sollën Lulen. Zoti i bekoftë, ai i shpërbleftë për dëshirat më të mira të tyre. Pas këtij u falënderua edhe nëna e Lules, po edhe dashnori i saj. Më në fund doli Lulja dhe ua dha nga një të puthur në ballë shokëve që e sollën dhe u kthye nga publiku dhe tha: se kjo është e puthur ilire, këta janë vëllezërit e mi në dunja e ahiret, Zoti i shpërbleftë me të mirat e tija. Sirrikazi me shokët, pas këtyre fjalëve miradije, hipën kuajve dhe u nisën, duke u përcjell me duartrokitje.

XI

Në të kthyer rrugës, Sirrikazi me shokët u ngjitën brigjeve të lumit Nil. Pas ca netëve e ditëve arritën përsëri në Kajro. Aty takuan Mojsiun me Harunin, u përshëndetën përzemërsisht, dhe shkuan e u ulën në një vendpushim. Sirrikazi u rrëfehej për mikpritjen e familjes së Lules dhe dhuratat që kishin

marrë prej tyre. Pasi pinë lëngje të freskëta, dolën në qytet për të shëtitur, e në mbrëmje, atë natë ishin miqtë të Mojsiut. Nata kaloi me shumë biseda interesante dhe të dëshiruara. Kështu, Sirrikazi me shokët ndejtën tre-katër ditë në Kairo, pushuan mirë. Gjatë këtyre ditëve kishin rast të pushonin po edhe të mësonin diç më shumë, mësuan se Mojsiu kishte një histori të ngjashme me Dardanin. Kjo i lidhi edhe më shumë, pasi Sirrikazi tregoi Mojsiut edhe historikun e tij dhe të Dardanit me shokët. Kur kuptoi Mojsiu, u trishtua dhe u betua se ka për t'iu ndihmuar deri në fund, po edhe kthimin e tyre në Shkup e Principatën e Dufllës. Kësaj ndihmese iu falënderuan Sirrikazi, u falënderua për mikpritjen e tyre dhe miqësinë e tyre pa kufi, për angazhimin e tyre për rrugën e gjatë pa pengesa.

Atë ditë, Sirrikazi me shokët u nis në drejtim të Finikisë, dhe pas ca ditëve e netëve arritën në portin e Finikisë. Pas ca orëve arriti edhe anija në krye me kapitenin e saj që i kishte sjell ato para ca kohëve prej Selanikut dhe po sa zbriti kapiteni prej anijes, i njohu menjëherë dhe u përqafuan dhe kapiteni filloi të pyes Sirrikazin:

Sirrikaz, si e kaluat rrugën, a e dërguat zezaken në vendin e saj dhe si Ju pritë:

Si urdhëroni kapiten, ne pa problem e dërguam zezaken në vendlindjen e saj, dhe na pritë krahëhapur, me nderimet më të mëdhaja të traditës së tyre.

Domethënë mirë, paskëshit kaluar mirë dhe duket që qenkeni mirë edhe me shëndet.

Pas kësaj blic bisedës, kapiteni luti të dalin në qytet për të pirë diçka. Ato pranuan dhe shkuan në një vend të bukur në breg të detit Mesdhe, të atij porti

madhështor. U ulën në vendin më të bukur dhe pija arriti menjëherë. Duke pirë, Sirrikazi i thotë kapitenit:

Të gjitha po plasin gjuhën tonë?

Po, disa e kanë mësuar gjuhën tonë, e disa janë tonët.

Më vjen mirë, si me qenë në Shkup.

Kapiteni i dha lak bisedës, dhe e pyeti Sirrikazin:

Mirë bre zotëri Sirrikaz, e gjithë kjo rrugë e gjatë nuk ju paska munduar, dhe për çudi edhe pa problem jeni kthyer nga ajo rrugë aq e gjatë dhe me plotë pengesa, pra sipas meje. Ashtu është, shtoi Sirrikazi dhe tha: keni të drejtë, por ne gjetëm një mik të mirë, edhe profetin të dërguarin e Zotit Mojsiun, i cili luti Zotin të kalojmë rrugën pa pengesa, dhe kjo na ndihmoi të kthejmë pa problem deri këtu.

Nga përgjigjja interesante dhe e pa pritur e Sirrikazit e bëri më të gëzueshëm kapitenin. Pas kësaj bisede interesante, kapiteni njoftoi bashkëbiseduesit se atë natë do të buajnë këtu, pasi pret që anija të mbushet me udhëtarë të ndryshëm.

Të nesërmen bashkë me kapitenin dolën në qytet e blejtën gjëra të bukura për Fluturën, po edhe kapiteni, blejti shumë gjëra për tregti, pasi i dha mjaft para Sirrikazi si dhuratë në shenjë mirënjohje për shërbimin që u bënë. Dikur kthehen te anija, i vendosën gjërat e blera dhe u ulën miqtë nga Shkupi në vendin më të mirë të anijes. Ndërsa kapiteni doli edhe njëherë jashtë duke thirrë: ejani sa më shpejtë se po nisemi për në Selanik. Pas pak kohe anija u mbush plotë e përplot me udhëtarë, dhe kapiteni dha urdhër për të nisur anija. Anija u nis dhe të gjithë grupe grupe filluan të bisedonin për biznesin e bërë e disa për qejfet

e tyre që kishin bërë, e disa që mendonin të bëjnë diku atje ku kishin mendjen me shkuar. A Sirrikazi me shokë mendonte si do të kthehen në Shkup. Këtë mendim të tyre e freskuan disa zëra të bukura të këngës që ia filluan disa të rinj. Të gjithë e ndalën shushurimën e bisedës dhe filluan të dëgjonin melodinë e këngës që aq bukur po këndonin, edhe pse nuk i kuptonin. Kjo tregonte se në këtë anije kishte udhëtarë nga të katër anët e botës. Pasi bënë një rrugë të gjatë nëpër detin Mesdhe dalëngadalë filloi të heshtet melodia e këngëve të gjuhëve të ndryshme, e dëgjonin më vetëm valët e detit që përmbyseshin mbi anije, e më vonë i zuri shumicën gjumi. Sirrikazi, atë natë nuk fjet bashkë me kapitenin e anijes po bisedonin në mes tyre duke pirë e ngrënë, po bashkë me ta edhe dy shokët e Sirrikazit. Mëngjesi i zuri pranë brigjeve të panjohura të asaj toke dhe pyetën kapitenin:

Ku jemi, a mos arritëm në Selanik, kaq shpejt?

Jo, jo, jemi në ujdhesë të bukur që quhet Kretë.

Uh, sa vend i bukur, shtoi Plurati, a do të qëndrojmë pakë?

Jo, shpejt do të nisemi, sa të zbresin udhëtarët e të hipin të tjerët nëse ka.

Duke i bërë këto biseda të shkurtra, anija arriti në portin e Kretës. U ndal aty dhe zbritën udhëtarët që kishin për të shkuar në këtë ujdhesë të bukur, e disa të tjerë hipën, e Pleurati kënaqshëm shikonte anë e mbanë e përpara, sa i shkonin sytë, për pak kohë, kapiteni ia dha dylbitë të shikojë më larg, dhe ai i mori dhe u kënaq. Dikur anija u nis për në Selanik dhe Pleurati vazhdoi të shikojë anë e mbanë me ato dylbi të kapitenit. Deri sa shikonte Pleurati me dylbit, në anën tjetër të anijes, po këndonte një bukuroshe që i kishte

magjepsur të gjithë udhëtarët. Dikur filluan të pyetnin njëri tjetrin se kush është e nga është kjo bukuroshe me këtë zë kaq të bukur. Mirëpo, kjo bukuroshe po sa mbaroi një potpuri këngësh, menjëherë filloi të tregojë letërnjoftimin e vet: unë jam prej Stobi dhe kam qenë mysafire te dajët e mi në Kretë: muzikën e kam hobi e për mësues të muzikës e kam Efelin, këngëtarin më të madh ilir. Kjo informatë e shkurtër e këngëtares zgjoi kureshtje të udhëtarët, po edhe te Sirrikazi e shokët e tij. Këngëtarja këndoi edhe disa këngë tjera, ku iu bashkuan edhe shumë të rinj e të reja. Kështu pas një kohe dhe rrugë të gjatë, anija duke i përkund, thuaj të gjithë i vuri në gjumë. Kaloi edhe kjo natë, e të nesërmen filloi gëzime me biseda e këngë të reja nga kjo këngëtare e re prej Stobi. Kënga nuk u ndal, përderisa u ofruan brigjeve të limanit të Selanikut, e para e pa qytetin e Selanikut, vajza që po këndonte dhe që ua kishte tërhequr vëmendjen udhëtarëve. Ia filloi edhe një këngë me zë të ulët, e dikur anija filloi ta ndal shpejtësinë. Vajza e mbaroi këngën e fundit dhe të gjithë filluan të përgatiten për të zbritur. E kur anija u parkua, kapiteni i anijes urdhëroi që ngadalë të zbresin. Të gjithë duke u përshëndetur me kapitenin zbritshin prej anijes dhe merrnin rrugën në drejtim prej nga ishin ose shkonin. Në fund zbriti edhe vajza – këngëtare, e cila u përshëndet me kapitenin duke u puth në ballë dhe u nis. Sirrikazi i tha vajzës: prit pak se edhe ne po udhëtojmë për në Shkup, e do të kalojmë kah Stobi. Vajza me kënaqësi e priti këtë ofertë dhe e priti në anën tjetër të anijes. Sirrikazi me shokët zbriti prej anijes, ku i përcolli kapiteni, dhe posa u ndanë me të, shkuan e morën vajzë dhe u nisën për në treg të kuajve. Në të arritur, blenë nga një kalë të mirë, dhe

dolën në qytet e blen ushqim për rrugë dhe u nisën në veri, për në Shkup. Posa u hipën kuajve, Sirrikazi e pyet vajzën:

Si të thërrasin?

Mua më thërrasin Teuta.

E gëzofsh me jetë të gjatë.

Ju faleminderit.

Mirëpo, Teuta menjëherë pyeti bashkëbiseduesin për emrat e tyre edhe këta i treguan. Duke u njoftuar dhe biseduar, rrugën po e shkelnin shpejt, sa para muzgut arrin në Heraklej, pa ngrënë bukë askund në rrugë. Në këtë moment, duke hy në Heraklej, Teuta propozoi që atë natë të buajnë te tezja e saj. Këtë propozim e pranoi Sirrikazi me shokët. E kur arrin te shtëpia e tezës së Teutës, zbritën kuajve, dhe i morën përdore, e tezja i priti me kënaqësi. Posa hynë në konak, Teuta e njoftoi me shokët nga Shkupi. Tezja e Teutës, mu si ilire, ju tha: lirohuni, dhe pushoni mirë si në shtëpinë tuaj, sonte jeni si Teuta dhe ju.

Pushuan pak, dhe menjëherë arriti buka, hëngrën bukë e duke pi kuvenduar me tezën Teuta luti tezën të dalin në qytet. Kërkesën e Teutës, tezja e priti me kënaqësi dhe pas pak kohe dolën në atë qytet të bukur. Atë natë kishte pas edhe një festë të madhe në qytet, ku ishte zbukuruar çdo skaj, e sheshi t'i merrte sytë nga ngjyrat e ndryshme që po jepnin dritat e pishave. U kënaq Teuta, po u kënaqën edhe shokët e Sirrikazit që për së pari herë kishin pasur rast të shohin festimin e një feste në qytetin e bukur Heraklej. Ecën sa ecën, e dikur u kthyen në shtëpi, ku pas pak kohe ranë të flejnë. Të nesërmen, tezja e Teutës kërkoi për të ndenjur sa të duan. Mirëpo, Sirrikazi e arsyetoi nismën e tyre dhe ashtu u bë. U dha leje dhe të gjithë dolën në

oborr dhe kuajt ishin të gatshëm, u përshëndetë me tezen e Teutës, dhe Sirrikazi nxori paratë dhe ia pagoi harxhimet dhe të bujtjen. Tezja njëherë nuk dëshironte për t'i marrë, por Teuta luti t'i marrë se ashtu e kanë këto udhëtarë të largët. Hipën kuajve dhe u nisën drejt Stobit.

Rrugën për në Stobi, po dukej se shumë shpejtë po e merrnin, pasi Teuta me atë zë të bukur dhe kumbullues po këndonte thuajse pa ndërpre, pasi po ofrohej e shkonte te familja mirë e shëndoshë. E kur Teuta filloi të shoh fshatrat e Stobit, ndali këngët dhe filloi të ju tregoj ë shokëve se po ofrohen qytetit të saj, e filloi të përshkruajë bukuritë e këtij qyteti që për Sirrikazin nuk ishte interesant, po për shokët e tij ishte bisedë shumë tërheqëse. Në të arritur në qytetin Stobi, Sirrikazi, dëshironte të përshëndetet me Teutën, mirëpo ajo e ndërpreu duke i thënë:

Sonte jeni miqtë e mi.

Ne do të ecim. Shtoi Sirrikazi.

Ajo s'mund të bëhet asnjëherë.

Kur pa se Teuta ishte e vendosur në të, dhe Sirrikazi me shokët u pajtuan. Teuta si ishte duke ecur krahësh me shokët doli para dhe filloi të prij e ashtu arriti në shtëpinë e saj. Teuta zbriti kalit, u zbritën kuajve edhe shokëve, dhe hynë në oborrin e shtëpisë. Aty i pritën prindërit e Teutës i shtyn brenda, po sa u ulën, Teuta njoftoi prindërit me shokët. Duke u njoftuar mirë e mirë, arriti gostia dhe filloi kuvendimi deri në orët e vona të mesnatës. Dikur ranë të flejnë. E nesër në mëngjes u çun dhe kryeplaku i pyeti se sa kanë fjetur. Sirrikazi u përgjigj se gjumin e kanë pasur shumë të mirë. Pas pak kohe miqtë kërkuan për të udhëtuar. Plaku ju tha se do të dalim në qytet. Ata e

pranuan. Pasi hëngrën bukë, dolën në qytet, shkuan edhe në atë amfiteatrin e bukur të Stobit, po vizituan dhe shumë vende të tjera të bukura. Nga kjo vizitë u kënaqën të gjithë, po më së shumti shokët e Sirrikazit. Dikur u kthyen te shtëpia e Teutës, morën kuajt e u përshëndetën me Teutën e të familjes së saj dhe u nisëm në drejtim të Shkupit. Duke ecur kuajt në ling, nuk kishin kohë për të folur në mes veti shokë, e dikur pasi kishin marrë një copë të mirë të rrugës, ndalën kuajt në karvan dhe kënaqshëm bisedonin se si arritën e po arrijnë shëndoshë mirë në Shkup nga jo rrugë aq e gjatë e plotë me mundime shpirtërore. Edhe kuajt, diqysh shumë normal po ecnin, pasi edhe ato po njihnin e kishin parandjenja se po ofrohet fundi i rrugës. Rrugës dëgjonin zogjtë se si cicëronin e këndonin bukur sa që zëvendësonin Teutën që këndonte aq bukur. Anë e mbanë shikonin barinjtë se si po kullotnin bagëtinë, fishkëllenin e këndonin në përcjellje të kavallit dhe fyejve. Kalonin brigjeve të godinave dhe ranë në rrafsh të fushës së Shkupit dhe udhëtonin drejt rrjedhjes së lumit Vardar, ku anë e mbanë lëvronin fshatarët, me kuaj e ka. Kjo i mbushi zemrat e udhëtarëve plotë gëzime e hare, dhe po u dukej se vendi i tyre ishte shumë më i gjallë dhe më i mirë, po edhe më i ëmbël. Të gjithë po mbanin në zemër të tyre, e njëri nga to e nxori nga zemra e tha:

A po shihni se kjo anë e jonë është më e mirë e më e bukur?

Shokët e tij buzëqeshën dhe i thanë se bukuria dhe kënaqësia vjen nga se është vendi yt.

Po për Zotin më vjen më i mirë.

Më i mirë është se është vendlindja, shtoi Sirrikazi.

Mirë thua. Se fusha e Selanikut, Fenikasit dhe Egjiptit po edhe ajo fushë anë e mbanë të Nilit, ndoshta kanë qenë më të mira, po ne nuk i kemi perceptuar me vëmendje.

Gjatë këtyre bisedave shumë të dëshirueshme po afroheshin Shkupit, atij metropolit të madh botëror. Filluan të duken edhe shtëpiat. Po, sa i panë shtëpizat e Shkupit, filluan t'i ngucin kuajt me mamuza, për të ecur më shpejt. Në hyrje të qytetit kuajt filluan të hingëllonin, po edhe të tre shokët kryelartë po qëndronin deri sa u ofruan aty sheshit të madh e të bukur të Shkupit, i ndalën kuajt, u zbritën. Para e doli shërbyesi ua mori kuajt dhe shkuan në banesën e tyre. Kur pa pritur hynë brenda, i gjetën duke kuvenduar për punët e kryera gjatë ditëve të kaluara. Të gjithë u çuan në këmbë të habitur kur i panë shokët, që u kthyen nga rruga e gjatë për të çuar zezaken. U përqafuan dhe lotët filluan t'u bijën për fytyre të dy palëve. Nuk shqepeshin njëri nga tjetri. Pas pak kohe u ulën në vendin e tyre. Posa u ulën, Sirrikazi pyeti për Dardanin dhe Fluturën. Ata u përgjigjën se mirë janë dhe menjëherë, Genci, më i vogli, u çua dhe shkoi t'i thërrasë. Gëzimi ishte i madhi, dhe filloi biseda. Dikur erdhi dhe Dardani dhe Fluturën dhe u përshëndetën me fjalët:

Mirë se erdhët shpendët shtegtarë!

Tri shokët u çun në këmbë, u përqafuan pa zë dhe dikur u ulën dhe Sirrikazi iu përgjigj Dardanit:

Mirë se ju gjetëm, dhe gëzohem që ju gjeta mirë.

Po si kaluat në rrugë?

Për mrekulli, e gjithë puna ka shkuar sipas planit, me disa raste të jashtëzakonshme që doli edhe më mirë. Më parë po ju informoj se nuk pat ndonjë

incident gjatë rrugës. Po kudo që na zinte nata, kalonim mirë, si ma mirë.

Po, si ju pritën të zezakes, pra familja e saj?

Ajo është e pa përshkrueshme, po më së pari po ju tregoj se ajo zezakja kishte pasur emër të bukur që në gjuhën tonë donë të thotë Lule. Lulja ka qenë mjaft e gëzuar gjatë rrugës, e sidomos kur arritëm në gjirin familjar të saj, e kur erdhi i dashuri, sa s'kishte fletë me fluturuar. Pas pak kohe u bërë mal me njerëz, dhe filloi kënga e vallja sa që ia kalonte një dasme të vërtetë. Atje ndejtëm shtatë ditë e shtatë net, e në të kthyer na dhanë dhuratë të madhe në ar. Pra e gjithë kjo rrugë e gjatë, sidomos nëpër xhunglat e Afrikës gjatë rrjedhjes së lumit Nil, kaluam mirë, pasi që kur u ndalëm në Kairo, u takuam me dy vëllezërit: Harunin dhe Mojsiun. Mojsiu ishte i dërguari i Zotit, i cili luti Zotin për të na ruajtur nga kafshët e egra e diç tjetër, e në të kthyer, u takuam përsëri dhe në të ndarë me ta, përsëri u lut Zotit që rruga dhe dëshirat tona të shkonin e të realizohen në favor tonë.

Dardani, e ndërpreu pak kohë Sirrikazin duke pyet edhe shumë gjëra tjera. Për të gjithë Sirrikazi fill e për pe i tregoi. Më në fund Sirrikazi u çua dhe shkoi ia mori Fluturës një fustan më të bukur që e kishte ble për të dhe një qafore ari, unazë e bilyzik ia dha, dhe kërkoi që menjëherë t'i veshë e t'i venë. Flutura u falënderuar, po iu falënderuar edhe Dardani. Pas pak kohe erdh e veshur dhe e rregulluar Flutura me ato zbukurime që ia kishin pruar dhuratë. Njëri nga shokët nxori vëthët nga xhepi dhe ia vuri Fluturës në vesh, e tjetri ia mbushi grushtat plotë unaza ari nga më të bukurat. Për të gjitha këto, Flutura u falënderua. Kështu Flutura u bë princeshë e vërtetë. Dikur Dardani

e Flutura shkuan në dhomë e fjetjes dhe atje përsëritnin në mes tyre dhe sidomos për teshat e dhuruara e zbukurimet. Atëherë Flutura iu drejtua Dardanit: Dardan a po dukem më e bukur tani?

Po Flutur, edhe më e bukur je, unë të kam dashur edhe ashtu si ke qenë, edhe pse të bleva diç, e ti nuk më kërkove.

Po, ashtu është, e unë kam dashur më shumëse kam qenë vajzë princi, po s'kam dashur të vërë në gjendje të palakmueshme.

Ishte dashur me ma ndërmend.

Sido që të jetë dëshira u plotësua.

Mirë pra, të flejmë.

I dhanë nga një të puthur e të thellë njëri tjetrit dhe u shtrinë që të dy në shtratin e tyre. E në mëngjes, atë ditë u çun më vonë nga gjumi, dolën në oborr, ku me të gjithë shokët ishin ulur në vendet e ndryshme dhe po pinin sipas dëshirës. Flutura atë ditë u ul pranë Stremit, e Sirrikazi ngeli pranë Dardanit dhe filloi Dardani të flet:

Deri këtu na kanë shkuar punët mbarë dhe u falënderohem të gjithëve. Tani duhet të shkojnë shokët që kanë dërguar Lulen në vendlindjen e saj deri te princi Grabon.

Po. Iu përgjigj Sirrikazi, e mirë do të ishte sikur të vini edhe ti Dardan me Stremin.

Po vijmë, por ne do të jemi vetëm si shokë, vetëm ti duhet të flasësh dhe të falënderohesh Grabonit.

Mirë de, ashtu le të jetë. Shtoi Sirrikazi.

Pas marrëveshjes, Flutura u çua dhe filloi t'i puthi në ballë të gjithë duke filluar prej Stremit e deri te i fundit. Atëherë u ngritën pesë shokët dhe shkuan

te Graboni, te ai princi i Shkupit. Shërbyesi shkoi i lajmëroi Grabonit, e ai u doli para dhe i futi në dhomën më të mirë të pritjes që e kishte për miqtë e shpirtit. Shërbëtorët menjëherë u servonin pijet dhe princi i pyeti: Si keni kaluar në rrugë dhe a e dërguat zezaken në familjen e saj? Sirrikazi u përgjigj:

Po madhëria e juaj, bile keni edhe shumë të fala prej prindërve të zezakes dhe për dhuratë i keni këta arë.

Faleminderit, po këto janë shumë.

Ndoshta shumë, po ato nuk dinin si të sillen e çfarë dhurate më të madhe të dërgonin, dëshironin krejt qytetin të dërgonin për te ju.

Ashtu, a, paskemi bërë mirë që lëshuam atë zezaken.

Gëzimi ka qenë i papërshkrueshëm, sa që ne s'kemi fjalor për të treguar, gjithë atë gëzim dhe dëshirë, për të dërguar dhuratat më të mira e më të mëdhaja.

Sirrikazi nxori edhe një grusht ari nga xhepi i tij, ashtu vepruan edhe të tjerët edhe ia lëshuan para tij. Graboni u habit se çfarë po ndodh duke i shikuar të gjithë me radhë dhe pyeti:

Ç'është kjo?

Këto janë dhuratat tjera që na i kanë dhënë farefisi i zezakes për ju, a nuk të pëlqen.

Jo, unë jam i kënaqur, por s'kam shërbyer kurrgjë që të marrë gjithë këtë dhuratë që nuk kushton e gjithë principata ime e mos të them edhe më shumë.

Jo zotëri, ju keni bërë atë që nuk e ka bërë askush gjerë më tani, shtoi Sirrikazi më tutje: lëshuat robëreshën që ju e bletë për qejfin tuaj, plus asaj, pa para dhe në të kundërtën i dhatë para për rrugë. Të

gjitha këto i treguam ne atje, dhe ato mbetën pa mend, e kur treguam se ne jemi Ilir nga fisi Dardan dhe të shtetit Dardan, kjo i mahniti dhe babai i Lules pyeti: "a njerëz të tillë ka te ju". Unë i thash se të gjithë ilirët jemi zemërgjerë, të dashur, mikpritës, të ndershëm, për të gjithë këto më së miri e tregoi edhe vet Lulja, ajo zezakja që e dërguam ne deri atje.

Kjo paska bërë bujë të madhe për internacionalizimin e ilirëve në përgjithësi dhe të dardanëve në veçanti.

Po, veçanërisht ju si njeri më së shumti ju kanë çmuar si njeri me plotë kuptimin e fjalës.

U falënderohem edhe unë. Po pasi kështu, paske kaluar mirë dhe pa problem, unë për këtë tani ju thirri në drekë.

Faleminderit, shtoi Sirrikazi.

Pas pak, shkuan në drekën që e kishte shtruar princi i Shkupit, Graboni, enkas për miqtë nga principata e Dufllës. Pasi drekuan mirë e mirë, princi i përcolli mysafirët. Ata shkuan në vendin ku i pritnin shokët e tjerë, po edhe Flutura. Pasi pushuan pak aty, Dardani mur Fluturën dhe doli në qytet për të shëtitur, po edhe të tjerët dy nga dy u ndanë nëpër qytet.

Disa ditë me radhë ashtu kalonin me shokët atë kohë e ato ditë që po i numëronin në Shkup. Për çudi, këto ditët e fundit diqysh po shihnin edhe shumë vende të bukura në Shkup, ndoshta duke menduar veç e veç se si të kthejnë në principatën e tyre aq të dashur. Ky ishte edhe preokupim i përhershëm i tyre.

XII

Pas shtatë ditëve, prej kur u kthye Sirrikazi me shokët në Shkup, Dardani i thirri të gjithë për të kuvenduar në lidhje me planin që kishin propozuar më parë. Kur u mblodhën të gjithë shokët e zunë vendin e tyre, pritnin me padurim fjalën e Dardanit, që në atë moment hapi kuvendin me këto fjalë: shokë, sot unë ju thirra për të kuvenduar tani më hollësisht, për përmbysjen e Shkambit, princit të Dufllës. Deri sa nuk ishte me ne Sirrikazi me dy shokët, ne të tjerët kemi menduar për shumë variante, ndoshta edhe ti Sirrikaz me dy shokët keni lëvritë diç. Atë që e kishim preokupim të gjithë, pra për të holla, ajo duke iu falënderuar zgjuarësisë dhe aftësisë së Sirrikazit dhe Pleuratit me Klertin u zgjodh. Pra para (të holla) kemi pa numër dhe atë në ar-dukat. Kjo donë të thotë se numri i ushtarëve i pakufizuar, që donë të thotë varet prej nesh sa do ta rrumbullakësojmë numrin e tyre. Edhe pse kështu, ne duhet menduar fitoren me më pak harxhime e gjakderdhje minimale. Kjo e fundit do të ishte zgjedhja më e mirë.

Posa mbaroi fjalën Dardani, menjëherë kërkoi leje Stremi, të cilit ia dhanë fjalën dhe ai filloi: unë po ofroj edhe një alternativë, ndoshta më të mundueshme, por ajo do të na kushtojë shumë lirë dhe ndoshta pa gjak.

Të gjithë u habitën me fjalët e Stremit, dhe menjëherë Bardhyli i tha Stremit: Vazhdo e na trego pak më gjerësisht si mendon.

S'ka problem, ia ktheu Stremi dhe filloi: Unë mendoj kështu si do t'iu sqaroj, pra vendi ku flenë Shkambi, gjendet në një lartësi të madhe, ku s'ka

mundësi reale për të arritur gjerë te ai me luftë frontale, pasi Shkambi ka për të komanduar prej lartë, do të ketë kohë me kërkuar ndihmë nga aleatët e vetë, e kështu me radhë. Pra propozimet e mëparshme janë të mira, por fitore nuk garantojnë, e në të kundërtën humbjet nga të dy palët do të jenë të mëdhaja, pra në njerëz. Por ajo që është më e rëndësishme është se edhe ushtarët që do të na kundërvihen neve, janë gjaku i jonë dhe tonë, e s'kanë asnjë faj.

Diskutimin e Stremit e ndërpreu Dardani duke i thënë për të kaluar në propozim konkret. Atëherë Stremi vazhdoi: për deri sa Shkambi gjendet natën te Shpella me Dy Derë, edhe ajo ka lidhje me Danadukun që gjendet në perëndim të principatës për nja shtatëqind herë tre metra largësi që ka lidhje të ngushtë me të. E këtë rrugë vetëm unë e di dhe princi Shkamb.

Mëndej, shtoi Dardani?

Mëndej, unë mendoj që të gjithë ne shokët e burgut të hymë te shpella e Danadakut, e në mbrëmje vonë pas mesnate arrimë te princi, e zëmë atë e lidhim, njërin nga shokët e bëjmë princ me teshat që do t'i marrim nga ai, dhe në mëngjes, urdhërojmë ushtrinë të veprojë sipas urdhrave tona. Mëndej urdhërojmë që të vijnë e t'i marrin Dardanin e Fluturën në Kundovë, e kur të vinë këto, atëherë i shpallim për princ Dardanin e për princeshë Fluturën, mëndej e detyrojmë Shkëmbin me forcë që të pranojë këtë. Pra kështu, formula mbaron pa gjakderdhje.

Pas propozimit konkret të Stremit, të gjithë u pajtuan, por Dardani përsëri e mori fjalën duke thënë:

Mirë thotë Stremi, dhe atë e pranuam të gjithë, po unë mendoj të presim edhe pak për të rrumbullakësuar.

Sa edhe pak? Shtoi Sirrikazi.

Shtatë ditë.

Mos është shumë?

Nuk është shumë për fitore.

Çfarë do të bëjmë këto ditë?

Do ta qetësojmë veten dhe do të përgatitemi psikikisht.

Do të harxhojmë.

Nuk harxhojmë shumë e më shumë se sa të pranojmë variantin e luftës.

Mirë thoni. Shtoi Bardhyli, po duhet pasur marrëdhënie të afërta edhe me Grabonin, princin e Shkupit.

Kur i dëgjoi këto fjalë Dardani, u gëzua, pasi kishte pasur ndërmend diç të tillë dhe shtoi: mirë që e përmendi Graboni shoku ynë Bardhyli, pra le të jetë ashtu, po të kemi kujdes që të mos zëmë në gojë diç për planet tona, kjo do të thotë se çdo mendim i yni është i fshehët.

Pas sugjerimeve të Dardanit, të gjithë shokët u shpërndanë nëpër detyrat e veta dhe sipas dëshirës. Dardani e mori Fluturën dhe u nisën drejt Tregut të Madh të Shkupit. Shikonin anë e mbanë, duke perceptuar çdo gjë që shihnin. Kjo, atë ditë, që në të vërtetë ishte një ditë edhe më e gëzueshme. Shikonin edhe shitoret që atë ditë po dukeshin se janë më të rregulluara, ndoshta për dëshirën e Fluturës, sepse atë ditë ishte e veshur mu si princeshë e vërtetë, e mbushur plotë me ar, me atë fustan e veshje tjera që ia kishte pruar ai Sirrikazi nga Afrika e Finikia. Këtë e

vërente edhe Dardani, kështu këtë ditë e ndjente veten shumë të kënaqur, edhe mbushte forcë morale edhe fizike për të vepruar edhe më tutje. U silleshin nëpër mend fjalët e Stremit, se operacioni do të mbarojë pa gjakderdhje, gjë që freskonte zemrën e Dardanit, po sigurisht edhe të Fluturës. E gjithë kjo e bënte më të fortë atë ditë Dardanin. Në këto mendime të Dardanit u fut edhe Flutura dhe pyeti:

Sa bukur i paskan rregulluar sot këto shitore?

Po e dashura ime, edhe mua më duken ashtu, a mos do të blesh diçka?

Jo. Ashtu më duken mua, për qejfi.

Nëse të ka mbet merak diç, trego?

Mua më shkoj mendja për t'iu ble prindërve të juaj në Kundovë, pra kështu dëshiroj.

Mirë thua, por duhet pasur parasysh se Sirrikazi u kishte ble diç të posaçme prindërve të mi në Kundovë, e mos i dalim para atij, e mos ia prishim qejfin, apo jo e dashur?

Mirë thua i dashuri im, mua më shkuan mend aq larg, pra pa e marrë fjalën prapë.

Flutura e Dardanit, vazhduan rrugën duke i ndërruar fjalët, e dikur u ulën nën hije të atij lisi të madh, në hyrje të Pazarit të Madh, morën diç për të pirë dhe pas pak kohe dikush nga shitoret u pruri edhe diçka për të ngrënë. Kështu po humbnin kohë. Në atë moment tepër të kënaqshëm, aty pranë kaloi një njeri i njohur, por nuk i sillej nëpër mend Dardanit për ta identifikuar tamam, për këtë pa marrë leje prej Fluturës, u çua edhe ia ngjiti për krahu, dhe i tha:

Më fal zotëri, më dukeni si fytyrë e njohur...?!

Udhëtari u habit, po kishte dëshirë për ta njohë dikë për të shkuar në treg, dhe pa kujtuar shumë i tha:

Po edhe mua më dukeni të njohur.

O, po, po zotëri, ju jeni rojtari i Principatës së Dufllës.

Po, unë rojtari edhe ushtari, po ju kush jeni?

Edhe pse nuk bënë me treguar, unë jam ai i riu që kemi pirë verë, dikur në kufi.

Më kujtohet djalosh.

Ndoshta nuk bënë me pyet, po kisha dëshirë të di, se ç'ju nxori këtu?

Jo, bash mirë e bëtë, se unë dëshiroja të kem një njeri të njohur, sepse dua të dal në tregun e grave, për të ble një robëreshë edhe atë për shpirti. Por nuk kam mjaft para, e dua të blej më lirë, po edhe më mirë. Për këtë keni nderin me ardhur, së paku si shok.

Jo, zotëri, unë kam mundësi të ndihmoj edhe me të holla, për të ble atë që dëshiron ti.

Ashtu, a, ju faleminderit, po ne meshkujt nuk kemi sy, mund të gabojmë, se shpejt dashurohemi në gra.

Ashtu është, po unë e kam edhe të dashurën time, ja ku është, ta marrim edhe atë.

Po nga e keni këtë bukuroshe?

Atje nga lagja Kundovë. – i dha lak Dardani.

Më fal që pyeta, po shkojmë, sigurisht ka me na ndihmuar. Shkojmë në pazar.

Jo, njëherë të përshëndetemi me fëllënzën time, të hash e të pish diç, se edhe ashtu është herët për në pazar.

Udhëtari u përshëndet me Fluturën e filluan të bisedonin rreth Shkupit, tregut e më gjerë. Pas pak, udhëtari nuk kishte forcë ta ndal dëshirën e tij që sa më parë të dal në Tregun e Madh dhe tha:

A dalim në treg?

Po, shtoi Dardani.

Dardani mori Fluturën e shtiu në mes dhe u nisën drejt Tregut të Madh. Duke ecur poshtë e lartë në atë hapësirë, që për çdo moment po mbushej me bukuroshe nga katër anët e botës. Por, Dardani e Flutura vjedhësin me sy udhëtarin duke dashur me kuptuar se ku do t'i shkonin sytë, në cilën bukuroshe. Para se me fol udhëtari, Flutura i thotë Dardanit:

Dardan, për këtë shokun tënd, mua më pëlqen, ja ajo femër atje.

Shkojmë Flutur.

Po sa u ofruan afër asaj bukuroshe që propozoi Flutura, Dardani pyeti të zotin e saj: nga jeni zotëri dhe nga e keni këtë bukuroshe, që veç sa e paska fal Zoti.

Më së pari ju faleminderit në pyetje, po kjo e bukura e dheut, është grua ime dhe që të dy jemi nga qyteti i Ilirit, pra Troja.

Gruan e keni nxjerrë ta shitni. Çfarë të mete ka?

S'ka asgjë të metë, po e kam pasur për shpirti, aman borxhi më ka shty ta shesh e të vij gjerë këtu.

Flutura u habit nga këto pyetjet e Dardanit dhe përgjigjet e shitësit të gruas, dhe e pyeti sa e mban këtë grua? Kësaj pyetje i dha lak Dardani, duke kërkuar ta vazhdojë me sqarimin ai njeri nga Troja. Trojani, diqysh u mblodh dhe u vonua në përgjigjen e mëtutjeshme, që këtë e shfrytëzoi përsëri Dardani, duke iu kthye Fluturës e i tha:

Pyete, pyete Fluturë.

Atëherë, Flutura mori falje nga Dardani, se herën e parë doli para të dashurit të saj dhe pyeti të zotin e gruas:

Sa e mbani të dashurën tënde?

Njëmijë dukat të pastër.

Ju faleminderit, nuk kaq pata, po ju të tjerët vazhdoni.

Menjëherë Dardani shtoi: Ju zotëri bëni beje në popullin tënd Ilir, e fisit tënd Besin, se kjo robëreshë është e ytja.

Po, i çoi duart lartë dhe filluan t'i shkojnë lotët për fytyre dhe me zë filloi të dëshmojë dhe e puthi në ballë gruan.

Dardani u bind për realitetin e trojanit, dhe iu lut rojtarit të ecin e të shohin ndonjë tjetër. Ndërsa Flutura i tha:

Pse Dardan kështu?

Nuk ndalemi, këtu shumë e shumë, pasi ky zotëri e paska për shpirt këtë bukuroshe, dhe...

Çfarë dhe...

S'di si të the, po, po e pyes zotëriun: nëse unë t'i paguaj njëmijë dukat të pastër, atëherë ti a e merr në shtëpi këtë grua që ju dikur e keni zgjedhur për shpirti?

Po si jo, po deri më sot nuk kam ra në njerëz të tillë edhe pse kam kërkuar para nga shokët që të më japim para, e mos ta shes gruan, por nuk u bë.

Dardani menjëherë nxori parat dhe i tha: ja parat në dukat të pastër, aq sa i lype dhe ua paç hajrin.

Trojani i mur paratë në dukat të pastër dhe u përqafuan me Dardanin, gruaja e tij përqafoi Fluturën me lot për fytyre që po i binin, e puthi në ballë Fluturën, rojtarin e Dardanin. E dikur Dardani me të gjithë arritën te një grua tjetër. Mirëpo burri nga Troja, u zotërua që "këtë të mirë që ma bëtë mua, unë dëshiroj ta kthej me të mirë, nëse pajtohet edhe i interesuari për grua."

Po, urdhëro, çfarë mendim keni ju. Shtoi Dardani.

Unë kam motrën time e cila me lot për fytyra u nda, duke dashur që ajo të shitet në vend të gruas time. Po atë nuk e pranoi gruaja, po as unë. E tani duke besuar e pasur bindje të thellë se motra ime nuk më bën fjalë dy, unë këtij zotëriu ia jap pa para motrën time dhe ia sjelli deri këtu, sepse s'di si t'iu shpërblej ndryshe.

Atëherë Dardani pyeti rojtarin: a pajtohesh?

A ka fjalë, unë nuk e prishi këtë gëzim.

Dardani, pasi e mori përgjigjen pozitive prej rojtarit, luti të gjithë për të shkuar te Lisi i Madh ku të bisedonin e të pushonin. Lutja e Dardanit me qejf u pranua dhe menjëherë u nis e para Flutura me gjithë trojanen, e tjerët pas. Kur arritën te Lisi i Madh, zunë vendet më të mira në hije të freskët. Dardani porositi pije e ushqim sipas dëshirës dhe filloi biseda më imtime. Më së pari Dardani pyeti rojtarin se si e thërrasin. Rojtari u përgjigj: mua më thonë Monoum, i ju zotëri nga Troja?

Mua më thërrasin Mytyl.

Pasi hëngrën e pinë mirë e mirë. Monoumi, nxori paratë për të paguar për motrën e Mytylit që do t'ia sjellë. Mytyli bëri buzën në gaz dhe tha:

Jo zotëri, unë shpejt do ta sjelli metrën këtu, dhe atë pa para, unë këtë e bëra për dashurinë e mirësinë e Dardanit, për këtë duhet të më besoni, se edhe unë jam ilir nga fisi i besinve, pra kemi Besi, besën do ta mbaj.

Pasi i dëgjoi këto fjalë Monoumi, diqysh u rehatuar, po edhe të tjerët u gëzuan nga fjalët e dhëna të Mytylit, dhe vazhduan bisedën, e dikur pyeti Dardani: Si e mban emrin kjo zonja?

Po, shtoi Mytyli: shoqja ime thirret Andromaqi. E më pas Dardani u tregoi për emrin e tij dhe të shoqes së tij Flutura.

Bisedat vazhduan deri sa filloi të perëndoi dielli dhe atëherë, Dardani propozoi që Mytyli dhe Andromaqi atë natë të bujnë në Shkup, për të pushuar, sepse po i priste një rrugë mjaft e gjatë deri në Trojë dhe anasjelltas. Mytyli propozimin e pranoi. Atë natë kthehen të gjithë në konak ku u tubuan të gjithë shokët, u njoftuan njëri me tjetrin dhe filloi biseda në mes tyre. Duke u zhvilluar ajo bisedë shumë e gjerë, Mytyli e Andromaqi shikonin me vëmendje këta burra të majshëm dhe shumë të disiplinuar dhe tepër të kulturuar. Nga kjo Mytyli dhe Andromaqi kuptuan se kanë të bëjnë me njerëz të dorës së parë. Dikur vonë Dardani pyeti Mytylin:

Mytyl, për sa kohë mund të kthehesh përsëri në Shkup? Mua nuk më shkon më shumë se dhjetë ditë, pra pesë ditë më shkon për të shkuar deri në Trojë dhe pesë ditë duke u kthyer.

Ja unë do t'i jap edhe dy ditë fora.

U bërë.- shtoi Mytyli.

Filloi biseda edhe më tutje, e dikur ranë të lejnë. Në mëngjes herët i pari ishte zgjuar Dardani me fluturën, e pas tyre edhe shokët e tjerë që shpejtonin për t'u veshur sa më parë e të dalin për ta përcjellë Mytylin e Andromaqën. Flutura i thirri që të gjithë për të ngrënë kafjall. Ata u nisëm që të gjithë e kur arritën në sallën e gjellëtores, çdo gjë ishte e gatshme sepse ajo ishte e porositur nga Dardani. Mytyli dhe Andromaqa ngelën të habitur nga ky organizim. Pasi hëngrën kafjall, Mytyli dhe Andromaqa shkuan e i morën teshat dhe u bën gati për të ecur rrugë. Dardani u

përshëndet i pari dhe u dha edhe një grusht dukat, për t'iu gjet në rrugë, ndërsa Sirrikazi i dha një fustan të bukur Andromaqes. Po edhe të tjerët përshëndetën Mytylin me Andromaqen. Të dy hipën kuajve dhe u nisën për në Trojë. Dardani me Fluturën dhe shokët ndejtën në këmbë për deri sa humbën në atë rrugën e gjatë, Mytyli me Andromaqen. Dikur, Dardani thirri shokë për të shkuar në sheshin e qytetit që gjendej në sheshin e tij dhe atje njoftoi për ndryshimet e planet e mëparshme që kishin marr, duke thënë:

Shokë, tani pjesërisht na u ndryshuan pak planet tona dhe na duhet të jemi të kënaqur për këtë gjest që bëmë në interes të dy palëve. Pra duhet pritur Mytylin për t'ia sjell motrën Moneumit dhe mandej ne vazhdojmë punën tonë, e këtë e përcjellim me nusen që do të na vijë nga Troja.

Mirë, - tha Stremi.

Me këtë të gjithë u pajtuan duke pohuar në fjalën e Stremit. Mirëpo, Monoumi nuk kuptonte gjë. Dikur pyeti Dardanin:

Ju për mua i ndërpritni planet e juaja?

Jo, jo, po edhe kjo është punë e jonë për të ndihmuar ty.

Si ashtu, unë kur do të ua kthej këtë të mirë?

Mos u mërzit, në këtë e bëjmë se jemi të një fisi dhe të një populli pra ilir.

Si të një fisi, unë jam nga Principata e Dufllës e ju prej Shkupit.

Nuk ka gjë, edhe ju të Principatës së Dufllës po edhe ne të Shkupit jemi të fisit Dardan të popullit të madh ilir. Ilirët janë të shpërndarë e të zgjeruar në: në tërë Ballkanin, Azi të Vogël, Karpatet e deri në Kinë kah lindja, e në perëndim janë në Apenine e deri te

Shkëmbi i Herkulit, atje ku është gryka më e ngushtë e daljes së detit Mesdhe në oqeanin Atlantik.

A edhe unë jam biri i këtij populli të madh?

Po si jo, edhe ti je dardan e ilir, të një gjaku jemi.

Po çfarë rojtari e ushtari paskam qenë unë, ku kam ruajtur unë, si ashtu?

Jo s'prish gjë, ju jeni vetëm një principatë e vogël por mjaft e organizuar në kuadër të shtetit Dardan e cila ka shumë principata, po të gjithë jemi Dardan e Ilir.

Në të vërtetë unë s'paskam dit gjë.

Mos u zemëro, shtoi Sirrikazi, kjo mësohet dalëngadalë, dhe ti do të kuptosh e mësosh edhe shumë gjëra.

Çfarë?

Ashtu, ndoshta do të shihemi kur do të kthehesh me nusen në Dufëll.

Po, edhe ju do të vini me mua?

Jo, jo, nuk thash se do të vijmë me ty, po ndoshta më pas do të vijmë në vizitë.

Po a do të ju lëshojnë në kufi?

Ajo do të shkojë me marrëveshje, i dha lak fjalës Sirrikazi.

Më gëzon thënia e juaj.

Ashtu është, shtoi Dardani, një ditë do të vijë koha që të gjithë principatat e qytetet e troje të ndryshme ilire do të bashkohen e të bëhen një shtet e mos ketë më grindje në mes tyre, apo jo.

Mua më vjen mirë e gjithë kjo që po thua, po, po më duket shumë i egër princi im Shkambi.

Ha, ha, ha, - filloi të qesh Stremi dhe shtoi: hiq mos u mërzit, edhe ai princi i yt ka me u zbut, i mirë dhe i dëgjueshëm ka për t'u bërë.

Nuk më besohet.

Duhet të na besosh. Kjo është më se e vërtetë.

Më gëzon fakti që ju me vendosmëri e thoni, dhe dhashtë Zoti e bëhet ashtu si thoni ju.

Bisedat vazhduan edhe shumë ditë të ardhshme. E një ditë, Monoumin e lanë të pushojë në banesë, e të tjerët dolën e shkuan mu te ai Lisi i Madh, ku Dardani njoftoi më detajisht për kohëzgjatjen e planit të tyre për aksion. Në këtë moment Sirrikazi shtoi:

Mirë, Dardan, ke vepruar, nuk na mundon ajo që koha e veprimit dhe aksionit tonë zgjatet për disa ditë, se kemi bërë mirë, a.

Mua më duket se mirë është puna.

Mirëpo, mos na kupton diç Monoumi, se shumë po pyet.

Nuk i shkon as mendja atij, ai është vetëm një ushtar e rojtar i thjeshtë i Dufllës e asgjë tjetër.

Me i treguar a bëhet diçka. Shtoi Sirrikazi. Absolutisht gabojmë nëse i tregojmë, kjo puna e jonë është fshehtësi, dhe kërkon disiplinë, pra s'guxon kush tjetër të dijë për të, ia ktheu Stremi.

Mirë,mirë, unë mendova mos na ndihmon diç.

Jo, plani i përgatitur nuk ka ndryshime dhe pa argumente s'duhet zgjeruar, se për ndryshe dështon edhe plani edhe ne.

Pra më falni.

Dardani e mori fjalën duke shtuar: Pra u morëm veshtë. Tani le të shkojë Sirrikazi ta merr Monoun dhe le të vijë këtu në mes nesh. A bën? Njerëzit ia kthyen: po, po, pooo.

Sirrikazi, shkoi e mori Monoun dhe e solli në atë mes dhe vazhduan sipas planit duke shëtitur nëpër

qytet dhe dikur u ndanë në grupe. E në mbrëmje u takuan në banesë ku kaluan natën me shumë humor e gëzime. Kështu vepronin për çdo ditë e natë. E kur erdhi dita e dymbëdhjetë, dita që duhet të kthehet Mytyli, të gjithë pritnin me padurim të shihnin se çfarë bukuroshe do të sjell nga Troja. Po kjo më së shumti shihej në fytyrën e Monout edhe pse nuk e shprehte me gojë. Dikur pas mesit të ditës, hëngrën bukë dhe Flutura pyeti Monoun:

Tash duhet të vijë ajo bukuroshe, a?

Nëse është Besin e Ilir, si thoni ju, do të vijë.

Do me thënë e besoni fjalën tonë e sidomos të Dardanit.

Pa mëdyshje ju besoj.

E pasi ashtu, ja po të puthi mu në ballë.

Ja filluan të qeshurit, dhe Flutura i puthi të gjithë në ballë, dhe tha: kjo është dashuria ime ndaj jush e pa mos e nda Monoun.

Monouni u habit dhe filloi të flas vet me vete: çfarë njerëz, njerëz të çuditshëm qenkan këto. Mirëpo këto mendime ia ndërpreu Sirrikazi duke e pyetur:

A po të pëlqen kjo familja e jonë?

Shumë, shumë edhe pse nuk ju kam kuptuar ende mirë.

Do të na kuptosh, kur do të vijmë te shtëpia yte atje në Dufëll, pasi ta marsh atë bukuroshen nga Troja.

Dhashtë Zoti e ardhtë, e unë të shkoj në Dufëll në atë shtëpi timen e ju të vini, aman kështu si jeni, unë kam për t'iu treguar të gjithëve shokëve e miqve të mi për ju.

Mos po harron, se ne me siguri do të vijmë në gëzimin tuaj.

Ardhja e juaj do të më gëzoj.

Duke bërë këto biseda të shkurtra dhe shumë të mirëseardhura, në moment Flutura bërtiti: Ja, ja ku po vinë burrë e një grua hipur në kuaj. Po, ia ktheu Dardani, ai është Mytyli, po sigurisht edhe motra e tij. Të gjithë u çun në këmbë dhe deri sa po hamendeshin, aty pranë arit Mytyli me të motrën, zbritën nga kuajt dhe u ofruan pranë tyre dhe shtoi:

Mirë se ju gjeta.

Mirë se erdhe Trojan, - ia ktheu Dardani në emër të gjithëve duke i pyet si kaluat rrugës.

Po si jo, rruga e gjatë.

Menjëherë pas përgjigjes, filloi Mytyli t'i përshëndes një nga një deri te Flutura duke i puthë të gjithë në ballë. Dhe derisa ishte në këmbë Mytyli i njoftoi me të motrën e tij e veçanërisht me Monoun. U ulën të gjithë në cakun e tyre dhe Dardani e pyet Mytylin: Si e thërrasin këtë motër?

Motra emrin e mban Afërdita.

Më vjen mirë që paska emër të bukur, po edhe vet qenka e bukur si hyjnesha e bukurisë.

A ju pëlqen?

Pooo, pooo, njëzëri pohuan të gjithë.

Unë, shtoi Mytyli, ia tregova e gjithë gjendjen reale se si ka ndodhur dhe propozimin tim, motra e pranoi dhe ja pra ku është. Pra, motër, ja ku e ke burrin tënd, ky me emrin Monoun, a po të pëlqen Monum motra ime?

Po, po, Mytyl. – pohoi Monoumi.

Pasi ashtu, çou merre motrën time Afërditën, dhe dilni atje në krye të vendit.

Monoumi u çua dhe mori Afërditën dhe zuri vendin mu në vendin që binte më së shumti në sy. Atëherë, Flutura u gëzua shumë dhe për të gjithë

porositi pije. Pasi gostiti mirë Flutura, në moment i shkoi mendja Mytylit dhe tha: sonte unë qerasi një darkë për të gjithë. Të gjithë e pranuan dhe kur erdhi koha e darkës, shkuan të gjithë në vendin më të mirë të qytetit ku bënin dark të mirë. Hëngrën mirë dhe Dardani njoftoi se sonte në qendër të qytetit kam porositur muzikantët më të mirë të qytetit. Të gjithë shkuan atje dhe zunë vendin secili sipas dëshirës, e Flutura me Afërditën po rinin ballë muzikantëve. Kështu kaluan gjerë vonë dhe pastaj shkuan në banesë dhe ranë me flejtë. Flutura atë natë fjeti me Afërditën.

Të nesërmen të gjithë u mblodhën në atë kopsht të bukur dhe po bisedonin ashtu të gëzuar dhe dikur, Mytyli e mur fjalën duke thënë: unë sot ndahem prej jush, që me plot kënaqësi, po e lë motrën në duart e Monoumit dhe shpresoj se do të ma sjellje ndonjëherë në Trojë, po mendoj edhe unë do t'ia kthej vizitën miqësore në këtë mënyrë të hapet miqësia e sinqertë. E sigurisht kemi me u takuar edhe me ju.

Padyshim, ashtu do të bëhet, shtoi Dardani, po të hamë drekë.

Pasi drekuan, Dardani edhe njëherë ju falënderoi Mytylit, për besën e mbajtur të tij që u kthye në kohë. U falënderua edhe Flutura e të gjithë me radhë. Mandej Mytyli përqafoi të gjithë me radhë, puthi në ballë Fluturën dhe më në fund edhe motrën e tij Afërditën, që menjëherë e mori atë e uli pranë Monoumit i përqafoi që të dy dhe tha: Ja tani ju do të jeni burrë e grua dhe ju dëshiroj kurorëzim të mbarë dhe shëndet e jetë të gjatë dhe u trashëgofshi. Në këtë moment, Afërditës filluan t'i shkonin lotët për fytyre, po diqysh u mbështoll mos ia shohë i vëllai. Në këtë moment Mytyli hipi kalit dhe u nis duke u

përshëndetur me dorë e djathtë dhe u përkul edhe njëherë aty në kal dhe u drejtua mirë dhe çau horizontin. Të gjithë ngelën të shtanguar, e dikur Flutura i bëri me qesh duke ua tërheq vëmendjen e mendimet e ndryshme dhe porositi lëng për të pi të gjithë. U ulën dhe filluan të pinë duke biseduar. Monoumi më rrinte pranë Afërditës dhe Flutura me Dardanin aty afër. Dikur vonë shkuan për të fjetur. Po edhe atë natë Flutura fjeti me Afërditën. Në mëngjes, porsa u zgjuan, u tubuan që të gjithë dhe Dardani tha: Monoumi sot shkon me Afërditën në Dufëll, për këtë ne të tjerët duhet me qenë të kënaqur. Të gjithë pohuan: pooo. Atëherë Dardani mori përsëri fjalën duke thënë se sot e heq drekën unë, atje te gjellëtorja më e mirë e qytetit. Ajo drekë diqysh ishte më e gjatë për Monoumin, sepse priste që sa më parë të niset me Afërditën për në shtëpi. Mbaroi dreka dhe Dardani kërkoi që Afërdita me Monumin të kthehen në banesë. Ato pranuan. E kur arritën në banesë, Sirrikazi i solli veshje më të mirë Afërditës e sidomos vadhë e bylyzikë ari, ndërsa Bardhyli i solli një gjerdan ari dhe ia vuri në qafë. Kjo ishte një gëzim i madh për Afërditën po edhe për Monoumin i cili s'kishte fletë të fluturojë. Po sa u vesh mirë Afërdita me të gjithë stolitë, u nis drejt Fluturës dhe e puthi në ballë dhe vazhdoi t'i puthë të gjithë me radhë, ku mandej u ofruan Monoumi ia ngjiti për krahu dhe u falënderua të gjithëve, me këto fjalë: Ju shokë që më bëtë me nuse nga një familje e ndershme trojane dhe tani e di se kush jeni ju miqtë e mi, të gjithëve ju falënderim. Pas tij u falënderua në emër të gjithëve Dardani dhe tha: pranojmë falënderimet tuaja dhe ne dëshirojmë që ju të

ktheheni mirë në shtëpi, të çoni bashkëshortësi të mirë dhe asnjëherë të këqija mos paçi, u trashëgofshi.

Pasi u bërë e gjithë përgatitja, Sirrikazi pruri kuajt, dhe që të dy: Afërdita dhe Monoumi, hipën kuajve dhe u përshëndetën në ilirçe dhe nisën. Edhe njëherë kthyen kokën që të dy dhe prapë vazhduan rrugën e tyre sa më u larguan aq larg sa që nuk u dukeshin.

XIII

Dardani me shokët më nuk u ndanë, dhe vazhduan të kuvendojnë mbi punën dhe planin e tyre. Pas shumë bisedave të përsëritura, më sa kohë, përfunduan që të nesërmen të shkonin në lagjen Kundovë. Dardani me Sarrikazin shkuan te princi i Shkupit për t'iu falënderuar për mirësinë e tij dhe i treguan atij se më shkojnë dhe largohen për një kohë nga qyteti i tij. E kur arritën te princi Grabon, ai i mori dhe i shtiu te salloni i miqve më të dashur. Këtu Dardani i tha: Lartmadhëria juaj për gjithë këtë të mirë që patëm në mikpritjen tuaj falënderohemi, se ne shkojmë që të gjithë nëpër vendbanimet tona.

Graboni i ktheu: S'ka gjë, unë pata mirësinë për t'iu shërbyer ju dhe vetes, por kjo nuk do të thotë se nuk shihemi më.

Ashtu është, shtoi Dardani, ne do të kthehemi kohë pas kohe.

Duke i shkëmbyer këto dëshira e falënderime, arriti pija dhe ngritën kupat me verë dhe Graboni tha:

T'i çojmë kupat për miqësi dhe plotësim të dëshirave tona, të jetojnë ilirët, rroftë Dardania.

Në të njëjtën shkallë ia ktheu edhe Dardani e Sirrikazi. Mirëpo Graboni shtoi në bisedën e vet, kur u ulën:

Për këtë: njerëzinë e miqësinë tuaj unë do të përcjelli deri te mbreti ynë i Dardanisë.

Ju faleminderit – shtoi Dardani, edhe pse ne nuk e njohim.

Sikur të kishit pasur kohë, do të shkonim deri te ai.

A thua do të na pranonte?

Po, si jo. Ai ka miqësi të mirë me mua, edhe ai këtu qëndron dhe kalon kohën më të madhe.

Këtu në Shkup?

Po, po, Shkupi është edhe kryeqyteti i Dardanisë, shtetit tonë.

Mirë pra, ç'është ajo Principata e Dufllës?

Ajo është një, ndër principatat, që kanë ngelur deri më sot, edhe shumë pak komunikon me principatat tjera dhe sidomos me shtetin qendër Dardaninë.

Zoti Grabon, shtoi Sirrikazi, po si kështu?

Ashtu, kryezoti i Dufllës ka pozitë të mirë dhe e mbrohet mirë nga çdo gjë. Ka edhe një të mirë se mbanë fortë traditën dardane. Ka organizim të mirë të vendit të tij.

Ju zotëri Grabon, a keni qenë ndonjëherë atje?

Si jo, kam qenë kemi qenë në gosti, e ai ka qenë para ca kohe në dasmën e të birit tim që ishte një kënaqësi për mua.

Çfarë ju tërheq shkuarja e juaj në Dufëll?

Atje ka burim fantastik, ka livadhe të gjelbër e shkëmb të mbuluara me lule, ka edhe një liqe, ku rreth e përqark janë ndërtuar plotë shtëpia të bukura.

Ashtu, qenka a?

Po, po, ashtu.

Principata e Dufllës a ka lidhje me shtetin qendër të Dardanisë?

Si jo, i paguan tagrat, ashtu si i paguaj unë, por me dallim se mbreti i Dardanisë e ka kryeqytetin këtu në Shkup dhe ja shkronja në pallatin e tij (e hapi perden e dritares dhe bëri me dorë).

Na vjen mirë që u njoftuam edhe për këtë, pasi që kohë që jemi këtu nuk kemi ditur gjë për një organizim të tillë.

Pas këtyre bisedave shumë të frytshme, morën leje nga Graboni, u përshëndetën dhe dolën nga vendpritja e princit.

Po sa u larguan nga pallati i princit, Sirrikazi me Dardanin u ulën në një vend, pinë një pije dhe përsëritën bisedat e frytshme me Grabanin, princin e Shkupit, ku mësuan shumë gjëra që do të ju nevojiten për më pas. Pasi u qetësuan mirë e mirë u nisën drejt banesës së tyre ku i pritnin shokët dhe Flutura. I gëzuar Dardani me bisedën me princin e Shkupit, puthi në ballë Fluturën dhe u ulë pranë saj e filloi t'i informoi mbi bisedat që i patën me princin. Në fund Stremi, përshëndeti zgjuarsinë e Dardanit, Sirrikazit dhe për ato informata e sqarime që kishin mund të nxirrnin nga Graboni, princin e Shkupit, e veçanërisht për atë që kishin lënë rrugë të takohen edhe herët tjera në rast nevoje.

Pas kësaj, filloi biseda drejtpërsëdrejti në lidhje me veprimin e tyre konkret dhe Dardani e mori fjalën duke propozuar:

Unë mendoj që sonte të jetë nata e fundit këtu në Shkup dhe nesër në mëngjes të shkojmë në Kundovë ku atje do të kuvendojmë mbi të gjithë

aksionin tonë operativ sipas planit përfundimtar, po mund të ndryshojë eventualisht nëse del mendim edhe më i mirë.

Fjalën menjëherë e morri Sirrikazi dhe tha:

Pajtohem unë me mendimin e Dardanit.

Pas Sirrikazit pohuan të gjithë shokët. Atëherë shtoi Dardani: Sonte të dalim në sheshin e qytetit e të shkojmë të pimë e të hamë në mënyrë solemne për sukseset tona të mrekullueshme dhe thuaj edhe fantastike deri më tani.

Shkojmë – tha Sirrikazi. Dhe që të gjithë u nisën dhe shkuan mu te ai vendi më i bukur i qytetit, u ulën në vendet sipas dëshirës rreth e përqark njëri tjetrit, ku shërbyesit filluan t'iu shërbejnë sipas dëshirës dhe kërkesës së tyre, si në pije dhe ushqim. Pas pak kohe arritën edhe muzikat, ku filluan këngë të këndojnë edhe këngë që deri më atë natë thuajse nuk i kishin dëgjuar, apo ndoshta atyre u dukeshin. E dikur u dëgjua edhe kënga kushtuar Fluturës që këndonin shokët e Dardanit:

"Në qiell në tokë
Sonte jemi mbledhur tokë,
Karshi kemi Fluturën
Hyjnesh më të bukurën".

Duke kënduar këtë këngë mjaft emocionale, Dardani mori Fluturën për dorë edhe filloi të vallëzojë, pas tyre dolën të gjithë shokët, po këtyre u bashkuan edhe të pranishmit tjerë. Vallja u zgjerua aq shumë sa që detyronte çdo kalimtar t'i bashkohet këtij gëzimi. Në atë moment kaloi edhe princi i Shkupit. Graboni me të shoqen dhe përcjellësit e tij. Por kur pa Dardanin me shokët dhe Fluturën, pa hamendje u ofrua pranë valles dhe shikonte se po vallëzonin aq bukur, që më

vonë iu bashkëngjit bashkë me shoqen e tij. Pas pak kohe doli nga vallja Dardani me Fluturën e mandej Graboni me të shoqen dhe u ulën pranë njëri tjetrit dhe Graboni pyeti Dardanin:

Nesër ju udhëtoni?

Po.

Atëherë, kur të niseni, kthehuni kah unë, se kam dëshirë që të përshëndetëm edhe njëherë me ju të gjithë.

U krye, do të kthehemi.

Në këtë moment, edhe u ndalën muzikat për të pushuar pak, e princi Grabon, u ngrit në këmbë dhe tha: Bashkëqytetarë, miq e shokë e kush do tjetër që gjendet këtu pranë nesh, për nderë të Dardanit, Surrikazit e shokëve të tyre, prej meje keni të hani e të pini sipas dëshirës. Të pranishmit me zë të lartë u falënderuan gostisë princit të tyre, Grabonit, u përshëndet me Dardanin e shokët e tij që i kishte më afër dhe shkoi në pallatin e tij. Ndërsa ky gëzim vazhdoi deri në orët e vona të asaj nate, e dikur filluan grupe grupe të shpërndahen, po u larguan edhe shokët me Dardanin ku shkuan në banesën e tyre, u ndalën te salloni i madh, ku Dardani rikujtoi edhe njëherë se nesër kur duhet të lëshojmë qytetin duhet të shkojmë te princi Grabon për t'u përshëndet të gjithë, ai ashtu ka shprehë dëshirë u falënderua Bardhyli në emër të gjithëve, duke shtuar: se kjo u bërë mirë e më mirë.

Po, - shtoi Sirrikazi – të shohim se si do të sillet rreth nesh princi Grabon edhe ditën e fundit.

Më duket se kjo është shenjë e mirë, - shtoi Dardani. Nuk ngeli pa marrë fjalë edhe Stremi, ku tha: Princi Grabon, edhe një herë me këtë gjest jep shans që

ne me të, të jemi sa më të afërt dhe sigurisht i kemi lënë përshtypje të mira.

Po. – tha Dardani, kjo sigurisht ka arrit vetëm e vetëm nëpërmjet të Sirrikazit i cili me aftësitë e tij, arriti të tregoj veten, po edhe ne jemi të aftë dhe të ndershëm.

Sirrikazi menjëherë mori fjalën duke e arsyetuar fjalë e mendimin e Dardanit dhe tha: kjo është ashtu, po të gjithë ne kemi kontribuar dhe kemi qenë në nivel, për deri sa princit Grabon ia kemi mbush mendjen si njerëz të vyeshëm dhe të ndershëm.

Pas kësaj analize të shkurtër, Dardani kërkoi që të shkojnë e të flejnë, dhe vet mori Fluturën e shkuan në dhomën e tyre. Flutura po sa hyri në dhomë, menjëherë u përgatit me ra me fjet sepse ishte e lodhur, poashtu edhe Dardani shpejtonte. E mëndej kur të dy u gjendën në shtrat, ia dhanë nga një të puthur njëri tjetrit e i zuri gjumi mu si qengj.

Të nesërmen po sa i lëshoi rrezet e veta dielli që të gjithë i gjeti të përgatitur për në rrugë. Dardani porositi shërbëtorët t'iu sjellin kafjall. Kjo u krye sa tu çel e mbyll sytë, dhe menjëherë ia filluan të hanë. Duke ngrënë, secili nga shokët tregonin diç si kanë fjetur, e ndonjëri tregon ndonjë detal të ëndrrës që ka pa dhe kështu u shkonte vala e të qeshurit. Dikur Sirrikazi që kishte ngel pa folur tha:

Vetëm unë paskam fjetur mirë!

Ha, ha, ha, ha u dëgjua një e qeshur e madhe dhe në fund Bardhyli, ia priti:

Ti, Sirrikaz, ndoshta donë të thuash më shumë, po s'dinë ka t'ia nisish.

Padyshim ashtu është, - shtoi Sirrikazi.

Po pra ia paskam qëlluar.

Me siguri.

Pas pak kohë të gjithë shkuan e i morë teshat e tyre dhe dolën në oborr ku i kishin sjell kuajt shërbyesit e tyre. Dardani i pari mori kalin përdore, pas tij Flutura, e më pas Sremi dhe të gjithë me radhë njëri pas tjetrit duke ecur pas Dardanit. Kuajve nuk u hipën për derisa arritën para pallatit të princit Grabon. Para pallatit qëndronte roja që i shikonte me vëmendje afrimin e Dardanit me shokët. E kur u ofruan Dardani pranë rojës, përshëndeti dhe kërkoi që t'i lajmërohet princit, për ardhjen e tij. Rojtari menjëherë e urdhëroi rojtarin e dytë për t'i lajmëruar princit. Princi, pasi edhe e kishte prit Dardanin me shokët, kishte qenë gati, dhe po sa e mori lajmin, menjëherë i tha rojtarit, "të lajmërojë miqtë se tash vij". Rojtari pranoi urdhrin e princit dhe erdhi e i tregoi Dardanit se tani do të vijë princi. Dardani iu falënderua rojtarit dhe nxori diç nga xhepi dhe ia dha, po i dha para në flori dhe u bënë vend të mirë në oborrin e princit, përderisa të vinte princi. Sa duke marrë një frymë, princi arriti bashkë me princeshën dhe u ofruan pranë miqve duke përshëndetur ilirçe me të puthura në ballë dhe iu drejtuan Dardanit me fjalët më të përzemërta: Gëzohem që mbajte fjalën dhe mu për këtë po të jap dhuratën më të madhe që gjerë tani s'ia kam dhënë askujt, pra po ta jap ty DARDAN dhe SIRRIKAZIT, dhe ja këto dy skulptura ari, a për shokët, ndaje këtë grusht dukati. Pasi shpërbleu Graboni, shoqja e tij ia vuri në qafë Fluturës një qafore dukati me zbukurime të jashtëzakonshme dhe e puthi në ballë. Për të gjitha këto u falënderua Dardani dhe puthi në ballë princin dhe shoqen e tij. Ashtu veproi edhe Flutura mandej hipi kalit me ndihmën e Stremit dhe të tjerët u hipën

kuajve dhe për herë të fundit u falënderuan me princin dhe u nisëm për në Kundovë. Gjatë rrugës ecnin si me fluturuar dhe tepër të kënaqur e të gëzuar. Rruga kaloi shumë shpejt edhe pse zgjati mbi dy orë. Po sa hynë në lagjen Kundovë, fëmijët që po loznin pranë rrugës shikonin me habi këtë grup njerëzish, po besa edhe të tjerët që nuk i njihnin, po kur panë Dardanin që po ofrohej shtëpisë së tij përshëndetnin me dorë. Përshëndetjen po e kthente edhe Dardani dhe ecte drejt shtëpisë së tij. Po sa arritën te shtëpia, zbritën kuajve i morën për dore dhe hynë në oborr ku i lidhën, nëna e Dardani doli para, bashkë me babain. Nëna urdhëroi për të hy brenda, e babai i futi kuajt në ahër dhe u dha diç me ngrënë. E kur hyri në dhomë babai, të gjithë u çuan në këmbë, Flutura e puthi mu në ballë dhe të tjerët pas përshëndetën dhe zunë vendin e tyre. Dardani, u çua edhe një herë, puthi nënën e tij dhe ia vuri një unazë në gisht, e babait ia dha një kupë prej ari për verë. Ulur të gjithë këmbëkryq, dhe po bisedonin për kohën sa kanë qenë në Shkup. E dikur Sirrikazi u çua e shkoi te strajca e tij nxori një palë tesha për babain e Dardanit dhe një fustan për nënën dhe ua dha duke iu uruar jetë të gjatë dhe shëndet, e kërkoi që të shkojnë, t'i veshin. Të dy prindërit e Dardanit dolën në dhomën tjetër, i veshën teshat e bukura dhe hynë brenda të gëzuar dhe përsëri u falënderuan për respektin dhe mirësinë që kanë shprehur për ta. Menjëherë arriti edhe pija dhe filloi gëzimi. Atë ditë kaluan ashtu duke biseduar për kohën që nuk ishin pa, dhe i zuri nata duke biseduar për principatën e Shkupit dhe princin e saj Grabonin. Dikur erdhi edhe darka ku me kënaqësi u ulën në sofër

dhe me shije po hanin, pasi nëna kishte përgatitur edhe gjellërat më të mira.

Pas disa ditëve që kishin pushuar edhe në këtë lagje, Dardani thirri shokët për të kuvenduar për herë të fundit në lidhje me aksionin e tyre dhe u drejtuar me këto fjalë: Të respektuar shokë, po edhe shoqja ime Fluturë, tani më arritëm deri te aksioni i jonë definitiv, pasi i kemi bërë të gjitha përgatitjet, mua më duket e panevojshme për t'i përsëritur të gjithë ato. Pra së paku, unë kështu mendoj.

Jo Dardan, - shtoi Sirrikazi – ka nevojë që të dinë edhe prindërit e juaj, dhe për ndonjë tjetër të ritregohet. Unë kështu mendoj.

Mirë thotë Sirrikazi, - shtoi Bardhyli.

Pra le të ngel ashtu, po në pika të shkurtra po e interpretoj e gjithë përgatitjen tonë.

Pajtohemi. – Pohuan të gjithë njëzëri.

E pasi kështu, po vazhdoj: Pra ne, deri sa ishim këtu kuvenduam për t'u hakmarrë ndaj Shkambit, ku pajtuar edhe Flutura, por për gjithë këtë u deshtë të kemi para, e kjo na nxiti që të shkojmë në Shkup, ku atje punuam ashtu si punuam dhe bëmë para të shumëfishtë se sa mendonim. Mirëpo, në Shkup, pas shumë analizave për aksion, arritëm deri te një zgjidhje më e përshtatshme, me propozimin e njërit nga shokët tonë për të mos arrit deri në gjakderdhje, po edhe mos të vritet Shkambi. Ky mendim u pranua. A ka dikush të shtojë apo të heqë?

Pas një heshtje të shkurtër, Sirrikazi shtoi: pasi pranojmë mendimin e gjertanishëm që shkurt e elaboroi Dardani, atëherë unë kisha me propozuar që nesër të fillojë aksioni.

Mirë thua – shtoi Bardhyli, - pajtohem unë.

Pajtohemi – njëzëri pohuan të gjithë me zë.

Menjëherë fjalën e mori Stremi dhe tha: kush do të vijë me mua?

Pas një heshtje të shkurtër, mori fjalën Dardani dhe tha: me Stremin do të shkojnë: Sirrikazi, Bardhyli, Pleurati, Klerti, Agroni, Pini dhe Skerdilaidi, ndërsa të tjerët ndalen me mua.

Pajtohemi – u përgjigjën të gjithë njëzëri.

Atë natë doli drita shumë shpejt. E kur u çuan burrat nga gjumi, kafjalli ishte gati dhe hëngrën diqysh si me shpejtësi, dhe Stremi me shtatë shokët tjerë dolën e u hipën kuajve dhe të armatosur mirë u nisën, duke u përshëndetur dhe ju dëshiruan sukses dhe fitore Dardani me shokët që ngeli. Stremi printe dhe tjerët pas tij dhe u zhdukën përnjëherë si me qenë frymë.

XIV

Stremi me shokët u ndesh me lumin e rëpishëm Ilirida, dhe në atë moment u ndal dhe filloi të shikojë lumin, e ato male të larta të Lisit të Madh, plotë me gurësi shkëmbor dhe të rrezikshëm, ku menjëherë ndërroi drejtimin në anën e kundërt dhe u ngjit fshatit që e kishte më përballë, atij fshatit që ishte vendosur në ato shkëmbi të derdhur e të mbuluar me lisa e pemë të lloj-lloj që sa po kishin lëshuar bagëtitë për kullota, dhe pyeti njërin nga ato: si e thërrasin këtë fshat? Bariu përgjigj se këtë fshat e quajnë Mati. Stremi pa kujtuar shumë vazhdoi rrugën duke i ra përmes atij fshati të bukur e shumë karakteristik, me një shpejtësi rrufeje e doli në rrëzën e malit Sukorë dhe vazhdoi rrugën duke ecur kuajt në ling gjerë sa arritën në fshatin edhe më të bukur, Rruga e Dhive. Aty u ndalën te një burim

fantastik ku ishte plot me hije të freskëta, lule të bukura e gjelbërim të pashoq. Zbritën kuajve, i lëshuan të kullotin, e këto zgjodhën një vend të përshtatshëm pranë gurës, që dëgjonin gurgullimën e saj. Sirrikazi me Bardhylin u ndanë dhe filluan të vjelin pemë të ndryshme dhe u dërguan shokëve. Secili nga to filluan të marrin e të hanë nga pemët që dëshironin, e Stremi mori një dardhë llaçkë dhe me shpejtësi donte ta sosi për të marrë fjalën. Këtë e kuptoi Bardhyli dhe i tha:

Hajt, hajt Strem thuaj çfarë të mundon?

Jo nuk e pata mendjen ku donë të vraç ti Bardhyl. – deshi t'i jap lak mendimit të tij dhe pyetjes, edhe pse Stremin kjo e mundonte përsëri nuk u zbulua.

Në atë gurë shtruan ushqimin që kishin marrë me vete dhe filluan të hanin me aq shije. Mirëpo, të gjithë i brente pse ende nuk po fletë kurrgjë Stremi. Dikur po sa mbaruan me ushqimin morën edhe nga një kokërr të pemëve sipas dëshirës dhe atëherë mori fjalën Stremi:

Shokë, unë këtu ju solla me qëllim për ta pasur përballë vendin ku do të fillojë pjesa e dytë e aksionit.

Po ku është? – Pyeti Sirrikazi.

Ja atje mu te ajo kodër e vogël mbi atë fshat i cili quhet Rashçe.

Te ato shtëpiat që dukën më poshtë?

Hë, ashtu, aty është shpella e Danadakut.

Po pse dolëm kaq larg?

Dolëm kaq larg sepse këtu është tjetër vend, ja atje poshtë gjendet roja ku në këtë anë më lehtë mund të kalojmë dhe nga ana tjetër e shohim terrenin dhe vendin ku duhet me shkuar, pra do të shkojmë duke dalë në kodrën e Lubinit, duke kaluar kufirin, mëndej

do të kthejmë në fshatin Bojanë e do të ngjitemi rrëzës së malit Zhur dhe për brinje do të arrijmë te Shpella e Danadukut, tani a e keni të qartë?

Pooo. – njëzëri pohuan të gjithë shokët.

Biseda vazhdoi rreth asaj rruge që i priste. E dikur Pleurati, i cili më pak fliste deri më tani, u ndërlidh në bisedë duke i bërë të qeshin. Kjo i solli në disponim të gjithë shokët, po edhe më shumë i gëzoi ajo se edhe Pleurati qenka në nivelin e tyre dhe Sirrikazi e pyeti:

Pleurat, a frikësohesh nga rojtarët?

As që më shkon mendja te frika.

Ti nuk frikësohesh, apo jo?

Sigurisht, nuk frikësohem.

Pra a do të kemi sukses.

Si buka edhe uji që e kemi. Ne jemi nda vetëm për fitore dhe për derisa na prin Stremi çdo gjë është e sigurt, dhe fitorja patjetër është e jona.

Pleurat, mund të humbim në Danaduk.

Unë kam besim të fortë në Stremin, a është ashtu Strem?

Absolutisht, po.

Pas shumë shakave me Pleuratin dhe sqarimeve tjera serioze për veprim të mëtutjeshëm, kur filloi të perëndojë dielli, Stremi urdhëroi t'i sjellin kuajt dhe të bëhen gati. Nuk shkoi shumë kohë u gjetën secili para kalit të tij, hipën në kuaj, por atyre u priu Stremi. Stremi çante rrugën nëpër ato barishte gjethet e bushit që pengonin shikimin e tij, kështu arritën deri te kufiri ku u ndalën për një kohë të shkurtër duke vëzhguar Stremi, dhe kur konstatoi se aty pari nuk ka rojë, u nisën dhe si rrufe kaluan në territorin e Principatës së Dufllës, mbërrin te Kodra e Lubinit dhe menjëherë i

dhanë lak për Bojanë dhe dolën rrëzë malit Zhur dhe morën podinat drejt shpellës së Danadakut. Pas pak kohe u gjetën përballë Danadakut. Zbritën kuajve, i lëshuan dhe Stremi duke pri u ofruan në hyrje të Danadakut, ngadalë një nga një zbritën në shpellë, nxorën pishat dhe ndezën një nga ato. Menjëherë Stremi dha urdhër për të vazhduar rrugën për disa metra në thellësi të shpellës. Kur arritën mu te Shala, aty u ndalë dhe Stremi filloi të tregojë mbi legjendën e shpellës, dhe filloi t'i lavdëroi shokët duke iu thënë: ju jeni luaj, të fuqishëm, të durueshëm, të qëndrueshëm. Mirëpo, Pleuratit që ju çel goja filloi duke thënë: ne jemi lakuriq –zogjtë të natës, s'na frikëson e pengon dot kurrgjë, ty të kemi prijës Strem. Pëshpëritja edhe e Pleuratit iu jepte edhe me forcë, dhe Stremi urdhëroi për të vazhduar rrugën. Ecën aq shumë sa që u lodhën dhe dikur Stremi foli:

shokë, tani jemi afër Shpellës me Dy Derë. Pra, e gjithë puna do të shkoi sipas planit, tash do të pushojmë, a kuptuat?

Po. Pohuan të gjithë shokët.

Pushuan mirë, dhe Stremi edhe njëherë përsëriti punën rreth kulmit të aksionit, se erdhi minuta i fundit për atë aksion që aq shumë e kishin përgatitur dhe dikur Stremi tha:

Nisemi shokë. U nisën duke ecur me kujdes përpara tyre, e kur arritën në hyrje të dhomës së princit Shkamb, Stremi me njërin nga shokët hyri brenda, e tjerët bënin roje. Stremi përnjëherë mbështjelli dhe lidhi Shkambin duke i futur barë në gojë për mos më lëshuar zë, ashtu veproi edhe me të shoqen dhe i dorëzoi të shokët e tij. Mandej zuri shërbëtoren një dhe dy i lidhi edhe ato, lidhi edhe

këshilltarin dhe komandantin e rojës dhe rojtarin e parë, dhe të gjithë i futën në burgun e përjetshëm duke iu dhënë edhe ushqim dhe ua mbyllën derën me atë gur të madh që prej poshtë s'kishin mundësi për ta lëvritur. Kontrolluan mirë terrenin dhe shkuan në rezidencën e Shkambit, dhe Stremi veshi teshat e princit dhe Sirrikazi veshi teshat e këshilltarit, e Pleurati veshi teshat e komandantit të rojës e kur filloi më të agoi drita, çdo gjë ishte gati, priste të shkëlqej dielli, koha e princit kur binte poshtë – te burimi. Po sa doli dielli dy tre oste, Stremi që ishte më princ me ato tesha, priu rrugës së Urithit tatëpjetë dhe tjerët pas. Po sa më poshtë, para i doli borizani, përshëndeti duke i dhënë raport se është i gatshëm për të vepruar sipas urdhrave të tij. Princi – Stremi urdhëroi t'i bjer burisë burizani. Burazani menjëherë filloi t'i bjerë burisë. Brenda një kohe të shkurtër arritën ushtarët dhe eprorët, të cilët i radhitën ushtarët për veprim dhe një nga një eprorët raportonin te princi duke thënë: Madhëria e juaj, ushtarët dhe ne jemi të gatshëm për veprim. Stremi publikisht u falënderua ushtarëve dhe eprorëve për shkathtësinë, shpejtësinë dhe zgjuarsinë e tyre dhe për këtë u dha tri ditë pushim të gjithë ushtarëve dhe eprorëve, për veç atyre që janë në roje. Këto fjalë të pa pritura dhe pushim tre ditësh për të gjithë ishte i mirëseardhur. Stremi thirri komandantin e rojës dhe të ushtrisë e shkuan bashkë me shokët në rezidencën e princit të Dufllës aty pranë burimit, hynë brenda dhe u ofruan pije menjëherë. Stremi, duke pirë me shokët, urdhëroi që Sirrikazi dhe komandanti i ushtrisë me tre eprorë tjerë të shkonin e ta merrnin Dardanin me Fluturën e shokët tjerë në Kundovë. Sirrikazi me përcjellësit e tij dolën dhe u hipën kuajve

dhe nisën për në Kundovë. Si vetëtimë kaluan kufirin dhe arritën në Kundovë. Sirrikazi urdhëroi që përcjellësit e tij të ndalen për të pushuar te ai vendi i bukur në mes të kësaj qyteze të bukur dhe të pinë diçka, dhe vet pas disa minutave u gjet te shtëpia ku e pritnin Dardani me Fluturën. Zbriti kalit dhe u ulën aty nën hijen e lisit në oborr ku menjëherë arritën edhe prindërit e Dardanit. Me padurim e para këtë radhë pyeti Flutura:

Sirrikazë, çka ndodhur, a kaloj e gjithë puna sipas planit?

Po bukuroshe, e gjithë puna ka mbaruar sipas plani, dhe ja tani kam ardhur t'ju marr.

Faleminderit.

Nëna e Dardanit solli diçka për të pi dhe Flutura u përgatit shpejt e shpejt edhe erdhi dhe u ul pranë tyre. Dardani dikur ndërpreu bisedën, u çua dhe e puthi nënën dhe babën, kështu veproi edhe Flutura, të dy për një kohë të shkurtër qëndronin para prindërve që e kishin Dardanin dhe Sirrikazi tha: tani me këto tesha të bukura jeni bërë plotësisht princ e princeshë. Pas fjalëve të bukura të Sirrikazit, nëna e babai u çuan dhe i puthën mu në ballë edhe Dardanin edhe Fluturën. Atëherë Dardani tha: Ne po shkojmë, dhe ju mbeçi të mirë, por unë jam këtu, me ju kurdoherë, jam i juaj. U falënderuan nënë e babë, dhe u hipën kuajve, u përshëndetën edhe një herë dhe dolën prej oborrit dhe u nisën drejt sheshit, ku pritnin shokët, morën edhe ato dhe nisën drejt principatës së Dufllës. Rruga kaloi shumë shpejt. Kur arritën te Stremi në Dufëll, tre përcjellësit u ndalën, ndërsa Dardani, Flutura dhe Sirrikazi me Gencin hynë brenda, përshëndetën të pranishmit, dhe Stremi njoftoi se këto

janë miqtë që po i pritnin. Dikur Stremi u konsultua me komandantin e ushtrisë duke ia treguar gjendjen reale. Komandanti në fillim u shtang, dhe përnjëherë u kthye duke thënë: unë pranoj çdo urdhër që do të më jepet. Menjëherë, Stremi i tha komandantit:

Tash ti ke detyrë që të vesh pushtet e rregull në ushtri, me udhëheqësit e principatës, të ketë rregull e disiplinë qytetare. A kupton apo jo?

Po, po, - shtoi komandanti, urdhri u krye princi im.

Jo, unë s'kam me qenë princ, po princin do ta zëvendësoj i biri im Dardani, ai i riu që erdh, e princeshë do të jetë nusja e tij Flutura, e bija e ish princit Shkamb.

Për mua kurrgjë s'prishet, unë vetëm zbatoj urdhrat që do të mi jepni.

Pas kësaj bisede thuaj urdhëruese, për komandanti, filloi pija dhe dëfrimi. Stremi dol përsëri me komandantin në dhomën e këshillimeve dhe i dha urdhër që të vijnë të gjithë përfaqësuesit e ushtrisë dhe të rendit publik. Komandanti menjëherë u çua dhe për një kohë shumë të shpejtë mblodhi të gjithë njerëzit që i kërkonte Stremi dhe hynë në amfiteatrin e vogël dhe shkoi e i raportoi Stremit: Madhëria e juaj, punën e kam krye, të gjithë gjenden në amfiteatrin e vogël. Stremi u falënderua komandantit dhe shkoi në sallon, i mur shokët e tij me gjithë Fluturën dhe hyjnë në amfiteatrin e vogël. Zunë vendet e tyre përballë dhe Stremi mori fjalën:

Zotëri, bashkëfshatarë, bashkëqytetarë, vëllezër e dashamirë, unë jam Stremi, i burgosuri i përjetshëm, ndërsa Dardani është i biri im, tani është – princ i

Principatës tonë, Dufllës, edhe e shoqja e tij dhe vajza e Shkambit është princeshë.

Kur dëgjuan këto fjalë të pranishmit me lot për fytyre pohuan me zë: Pooo, u pranuan.

Pas këtij pohimi, mori fjalën Dardani duke sqaruar: Ne nuk bëjmë hakmarrje ndaj askujt. Shkambi me shoqen do të jenë në oborrin e principatës dhe do të kryejnë punë të rëndomta në nivel të principatës. E ju rrofshi të gjithë, ju dëshiroj punë të suksesshme dhe jetë të gjatë. Po sa mbaroi fjalën Dardani, menjëherë u inkuadrua edhe Sirrikazi ku në mes tjerave tha: Unë jam Sirrikazi, ish përgjegjës i tregtisë së jashtme të principatës tonë, ku atë botë princi Shkamb më burgosi me burg të përjetshëm. Edhe pse kështu, unë bashkë me shokët që na shihni, kemi bërë shumë e më shumë për ju të gjithë, ku ua kam siguruar rrogën e mirë. Duhet falënderuar, edhe Fluturës që na ndihmoi dhe na solli gjer këtu në krye me Dardanin princin tonë. Duhet falënderuar edhe Stremit, babait të Dardanit që me mençuri arritëm pa gjakderdhje deri në këtë shkallë, pra përmbysjes së princit Shkamb atij princi më të egër të shtetit tonë Dardania. Rrofshi sa malet! Në fund mori fjalën komandanti i ushtrisë duke i përshëndetur të pranishmit dhe u kthye e puthi mu në ballë Stremin, Dardanin dhe të gjithë shokët e tyre dhe të pranishmit tjerë duartrokitnin duke iu bashkangjitur komandantit të tyre. Po sa mbaroi ky lloj ceremoniali, u ndan të gjithë të pranishmit dhe shpejt u shpërnda fjala për ndryshimet e mëdha në principatë, sidomos për princin e ri, Dardanin dhe princeshën, Flutura.

Stremi me shokët kaluan në shtëpinë e princit, ku bashkë me ta erdhi edhe komandanti i ushtrisë. U

ulën në sallën e madhe dhe Stremi urdhëroi komandantin për të marrë tre eprorë dhe të shkojnë e ta marrin Bletën, gruan e tij – nënën e vërtetë të Dardanit. Mirëpo komandanti u përgjigj:

Unë mendoj ndryshe.

Si ndryshe?

Te Bleta shkojmë unë dhe ti Strem.

U bërë, shkojmë.

Menjëherë u nisën për te Bleta. Gjatë rrugës bisedonin se si do të paraqiten para saj. E dikur komandanti e pyeti Stremin:

A thua do të njohë shoqja, si mendon?

Nuk ka me i shkuar mendja, edhe pse them kështu, ti i pari do ta thirrsh te dera.

U krye.

Në këto shkëmbim mendimesh, u gjetën përballë shtëpisë së Bletës. Në atë moment doli nga ajo derë një djalë i ri, i majshëm dhe u habit, kur i pa këto dy burra dhe ju tha: a jeni për te unë, urdhëroni brenda.

Jo, - shtoi komandanti.

Pse jo, urdhëroni brenda edhe pse nuk ju njoh.

Si, nuk më njeh, unë jam komandanti i ushtrisë së principatës së Dufllës.

Më fal, unë jam qytetar i thjeshtë dhe s'kam patur shumë e shumë kontakt me ju, po edhe me ushtrinë tonë.

Pse ashtu djalë?

Ashtu, unë jam rit pa babë, dhe gjithnjë kam qenë në shtëpi, pranë nënës.

Si ta quajnë nënën?

Nënën time e thërrasin Bleta.

Po babain?

Eh edhe ti shumë po pyet, po urdhëroni brenda.

Në atë moment Bleta kishte qenë pas dere dhe dëgjoi diç nga biseda e djalit me ato njerëz, dhe hapi derën e i tha djalit të saj:

Kush janë ato, le të hynë brenda, pse po rinë te dera?

Ja nënë, po vij me gjithë këta shokë.

E kur hynë në oborrin e shtëpisë, Bleta ju tha: urdhëroni pse po rrini jashtë atje te dera?

Jo, belbëzoi komandanti si ndërdhëmbë - unë me këtë shok kam dal ashtu, nëpër këtë lagjen tuaj, se për ndryshe unë jam komandanti i ushtrisë dhe këtë e kam shok.

Sido që të jetë, hyni brenda, pimë diçka, e mandej vazhdoni punën tuaj.

Ju faleminderit për mikpritje.

S'ka gjë, po ne jemi dardanë, ne presim miq edhe të largët, edhe tanët, po edhe të panjohurit, e për ju që jeni të principatës tonë, e eprorë, s'ka dyshim.

Hyn brenda në dhomë, u ulën dhe djali i ri i shikonte mu në sy miqtë, e bleta doli të marrë pije që pas pak kohë solli verën më të mirë që e ruante vetëm për miq të tillë. Duke pi, komandanti, pyeti Bletën:

djali t'qenka rritur, e bërë burë.

Po, po, është rritur më, do ta martojmë.

Gëzohemi, do t'i vijmë në dasmë, a?

Do t'vijnë bashkë me këtë mikun tuaj.

Ju faleminderit – shtoi Stremi i cili rinte i shtangur, që njëherë vëzhgonte Bletën, e njëherë djalin e tij, që ishte bërë burrë më, pa mos me pa plotë njëzet vjet. Por nuk jepte shenja dhe qëndronte mjaft

gjakftohtë. Pasi e pinë atë verë të mirë dhe nuk pranuan më t'i mbushin gotat, komandanti i tha Bletës:

Më vjen mirë që më së afërmi u njoftuam, po unë ju ftoj tani që bashkë me të birin tuaj të vini me mua edhe t'iu njoftoj me familjen time, atje te gura, te oborri i principatës.

Ju faleminderit për dëshirat e juaja, po unë nuk i takoj asaj kategorie të principatës, nuk di si të gjendem dhe të sillem, as unë e as biri im.

Kjo mos ju brengos, ju do të vini me ne, në familjen tonë.

Po princi Shkamb, a do të jetë aty.

Jo, ka shkuar me punë diku jashtë principatës.

Po vijmë, vetëm pritni pak të bëhem gati.

Presën. Bleta me djalin dolën në dhomën tjetër, u veshën me tesha që shkonin në gosti, dhe menjëherë u kthyen në dhomë. Komandanti me Stremin u çuan dhe dolën nga dhoma duke u falënderuar për mikpritjen dhe plotësimin e kërkesës së tyre. Ngadalë dolën edhe prej derës kryesore të shtëpisë së Bletës dhe u nisën drejt oborrit të principatës. Përsëri gjatë rrugës po bisedonin në lidhje me gjëra të përgjithshme. E Bletës i shkonin nëpër mend, ditët e kaluara dhe ato shumë të hershme, po mundohej t'i ik asaj fantazme të keqe dhe të tragjikshme. Ndërsa djali i saj që atë botë nuk i kishte pasur as dy vjet, nuk kishte ato mendimet e Bletës, ai me gëzim po ecte se do të shkonte mu në oborrin e princit, që – më parë as nëna nuk e lëshonte të afrohet aty pari, po edhe kur vidhte nga nëna, të tjerët, rojtarët e oborrit të princit gjithnjë e largonin duke ecur, u ofruan dhe hynë në oborrin e princit duke pri komandanti i ushtrisë, Bleta me djalin shikonin atë bukuri të jashtëzakonshme, lutet, po edhe gura, se si

po gurgullonte, e kur hynë brenda në atë sallon të madh e të bukur, ku të gjithë u ngritën në këmbë dhe njëzëri thanë:

Urdhëroni, urdhëroni.

U falënderua Bleta për respektin e pazëvendësueshëm të tyre, dhe zuri vend të mirë në atë sallon, ku pranë mori edhe djalin, por menjëherë në anën tjetër u ul Flutura, e Dardani pranë të birit të saj. Pasi u ulën të gjithë, komandanti i prezantoi miqtë që i pruri duke thënë: Kjo është Bleta me të birin e saj Petritin që rastësisht u takuam në atë lagje të bukur të liqenit te familja Hurdha. Buri i saj Petriti, na gëzoi duke u përshëndetur me ne dhe nëna Bletë e dëgjoi këtë përshëndetje dhe na thirri brenda dhe na dha pije të mirë dhe nga kjo kënaqësi, ne kërkuam për të ardhur në familjen tonë si Bleta po edhe i biri i saj, Petriti. Këto fjalë i pohuan nënë e birë duke lozur kokën. Nga kjo kërshëri, Dardani, duke mos patur durim shtoi:

Kjo është kënaqësi e madhe për ne të gjithë, por edhe nderim i pazëvendësueshëm, po edhe dëshiroj që kjo le të ngel miqësi e përhershme në mes Bletës me të birin dhe ne.

Duke dashur, që të bëhet më atraktive, Sirrikazi, shtoi: Kjo edhe ashtu është diç e zakonshme, po ne duhet pasur mirëkuptim në mesin tonë familjar dhe ambient gëzimi, po hajt t'i ngremë këto kupa vere për shëndet e dashuri miqësore në mes familjes Hurdha dhe oborrit të princit. Të gjithë ngritën kupat dhe filloi biseda, pasi u çlirua edhe Bleta nga kompleksi.

Pas pak kohe fjalën e mori edhe Bleta duke shtuar: unë me djalin tim Petritin jemi të kënaqur për

pranimin tonë në këtë rreth të oborrit të principatës dhe ju dëshiroj çdo të mirë dhe suksese të mëdhaja, pra gëzuar. I çun kupat me verë duke filluar edhe një këngë të lehtë nga korri i principatës që ishin në skaj të atij salloni të bukur. Duke kënduar e dikush filloi edhe të vallëzojë, Bletës i shkonin mend në të kaluarën e largët, për djalin e saj që ia kishte masakruar princi i Dufllës, Shkambi po edhe për burrin e saj Stremin që po dirgjej në burgun e përjetshëm, atje te shpella me Dy Derë. Në këto momente, Dardani shikonte herë nënën e tij Bletën e herë babain Stremin, e herë vëllaun Petritin, dhe nuk dëshironte që të ndodhë diç e papritur dhe i padëshirueshëm dhe e nxori nga ato mendimet e këqija Bletën duke e pyet:

Bletë, djali të qenka rit, a e ka martuar?

Është rit, po edhe do ta martoj më, burrë më është bërë, po i thash edhe komandantit dhe shokut të tij, që po e përcillte se do t'i thirri në dasmë, po ja, përsëri po e jap fjalën se edhe ju do të ju thirri.

Ju faleminderit Bletë, po edhe ne po ta japim besën se do të vijmë.

Gëzohem që i bashkëngjiteni dëshirave të mia.

S'ka gjë, po unë kisha dashur të pyes edhe...

Urdhëro, pyet, nëse e dijë të tregoj.

Kam dëgjuar se në lagjen tuaj Hurdha, dikur para se me lind ndoshta edhe unë, ka humb një fëmijë pa nam pa nishan.

Po e di problemin, se vet e kam përjetuar.

Bleta u ndal një çast, mirëpo menjëherë ndërhyni Dardani dhe shtoi: vazhdo, vazhdo Bletë, se gjërat e kaluara janë mjaft interesante për t'i dëgjuar ne të rinjtë.

Ndoshta ashtu është, po edhe unë nuk di shumë rreth kësaj ngjarje tragjike që më ndodhi, fëmiu m'u lind në mbrëmje të asaj nate, e në mëngjes erdhën e ma morën me urdhrin e princit Shkamb, dhe prej asaj dite, burri edhe djali më humbën, thonë se djalin me kanë ekzekutuar, e burrin e kanë fut në burgun e përjetshëm, e unë tani ngela me këtë djalin, që atë botë e kisha vetëm dy vjet, e tani u bërë burrë për të martuar dhe dashtë Zoti se do të shihemi në dasëm.

Jo Bletë, - shtoi Dardani. Ju do të jeni shumë të afërt me ne, dhe për çdo gjë do t'iu ndihmojmë, po edhe para dasmës.

Ju faleminderit, besojmë.

Dardani urdhëroi shërbëtorët për të shtruar drekën për nderë të Bletës e të birit të saj. Ndërsa Sirrikazi mori Petritin, e Flutura Bletën edhe shkuan në dhomën e gardërobës. Sirrikazi ia dha teshat më të bukura që i kishin ra nëpër duar dhe i veshi Petriti. Poashtu, edhe Flutura ia kishte vesh teshat tejet të bukura po i kishte var edhe një gjerdan në qafë e kulluk të arit në krah. E kur dolën nga gardërobat, nënë e shikonin njëri tjetrin dhe nuk besonin syve të tyre dhe u përqafuan nënë e bir. Bleta u falënderua për këto dhurata dhe shkuan e u ulën përsëri. Dardani ua uroi teshat dhe kërkoi për të shkuar të drekojnë atje përballë gurë dhe livadheve, e atyre luleve të shumëllojshme. Atje zunë vend secili, ku Bleta ishte pranë Fluturës e Petriti aty afër Dardanit. Kjo ishte një kënaqësi e madhe për të gjithë e veçanërisht ato që e dinin, pra për Dardanin me shokët. Dardani bisedonte herë - herë i bënte me qesh, po jo më pak edhe Bleta me komandantin. Në fund Pleurati filloi të aktivizohet e të ndërhy me fjalët e tija humoreske.

Pasi hëngrën bukë, arriti edhe pija e pemë të ndryshme që përsëri u mbushën ato vendet e para tyre, ku shërbenin ato bukuroshe që vetëm zoti i kishte fal zanë mali. E dikur Dardani mur guxim për të qenë më i hapur, pasi s'ishte lehtë për t'i treguar Bletës të vërtetën që ajo e kishte fshi nga mëndja e saj dhe zemra ishte bërë hirrë i zi, po mori guxim e tha:

Bletë..., moj Bletë... unë jam...Dardani...

Fol, fol – shtoi Pleurati, dukesh se je lodhur?

Jo. Po. Desha t'i tregoj Bletës një të vërtetë.

Po, hajde më të dëgjojmë edhe ne, të gëzohemi, mos donë të tregosh se si ka qenë Sirrikazi me shokët në Afrikë, kur e kanë dërguar Lulen.

Jo bre, diç më afër.

Sido që të jetë, trego, - shtoi Bleta.

Ashtu, a, - ndërhyni Dardani – po, e them, po ju tregoj, po, po, po, të ma jepni fjalën t'i Bletë me të birin, se do të më dëgjoni mua dhe do të jeni të kënaqur.

Po si jo – shtoi Pleurati, - bashkë me Bletën të gjithë do të dëgjojmë dhe të gjithë do të kënaqemi, por ta thuash, pak më me zë, që të dëgjojë e tërë salloni, po edhe ato peshqit që po lozin aty në ujë, po edhe zogjtë që po këndojnë, e na bëjnë muzikë, pra thuaj çka ke me thënë! Në të njëjtën shkallë kërkoi edhe Bleta duke ia kris të qeshurit të gjithë. E Bleta edhe njëherë tha:

Në të vërtetë më mbeti merak, thuaj diç, çfarë ke të thuash.

Dardani, nga gëzimi, por edhe nga ambienti, e njerëzit që e rrethonin, që i kishte të gjithë më të dashurit, filloi të shpeshtoi frymëmarrjen dhe tha:

Po, pooo, po e them bre: Unë jam Dardani, djali yt, ooj nëna bletë, ajo Flutura është reja yte, e ja ku e ke burrin tënd Stremin!

Flutura menjëherë përqafoi Bletën, pas saj Dardani, e Stremi të birin e tij Petritin. E lotët filluan t'iu shkonin rrëke për fytyre, e Bleta në fund ngeli burrëreshë e tha:

Si kështu, nuk më besohet! Ç'po ndodh me familjen time!

Ç'është kjo komedi! Pse po ma trazoni vrerin e së kaluarës së hidhur! Unë ju besova si familjar, sido që të jetë, më tregoni më gjerësisht?

Dardani, diqysh u ngujua, pasi edhe ai nuk e kishte lehtë, dhe në fund ra e foli:

Po nënë e dashur, kjo ka një histori të gjatë dhe si e din edhe vet, tragjike, por fati që, edhe duke na ndihmuar edhe zotat e sidomos zoti Re që mua nuk më mbyti lumi, e mbeta i gjallë, më gjet një lopar, dhe më ruajt një nënë e baba në lagjen Kundovë të principatës së Shkupit, u rrita, u bëna burrë e erdha e mora të bijën e atij princit famëkeq, Shkambit, pra ja ku është Flutura gruaja ime e reja e tyre, po ja ku e ke edhe babën tim, e burrin tënd Stremin. Tani, unë jam princ i kësaj principate të Dufllës e Flutura princeshë. Ti nëna Bletë me djalin tënd e me vëllain tim Petritin, e babanë Strem do të jetoni e do të vendoseni në këtë oborr të principatës, ndërsa e gjithë puna tjetër do të ecë sipas planit tonë që më vonë do të kuptoni.

Gëzohem, gëzohem, gëzohem, tani më bien në mend Stremi që kur ishte në shtëpi, te unë me komandantin, as që më shkonte mendja diç e tillë.

Po nënë, bëhu edhe më e fortë, se tani i ke që të gjithë njerëzit e familjes pranë, nuk të mungon kurrgjë dhe fshi të gjitha brengat që kishe, tani jeto e lumtur!

Faleminderit bir i nënës, ti më rrofsh sa shqiponja e bardhë, se nëna më jam plakur, dëshiroj që

ju t'iu shoh mirë me gjithë këto shokët, e shokët tjerë e të tjerë e gjithë dardanët e ilirët.

Faleminderit në urimet e dëshirat e juaja, falemenderit edhe një herë.

Pas këtyre falënderimeve e dëshirave reciproke që i shprehën njëri tjetrit nënë e bir, Dardani edhe një herë e puthi Bletën në ballë, e puthi edhe vëllain e tij Petritin dhe filloi biseda që gjithnjë vinte duke u zgjeruar e i sqaruar gjërat. Përkujtonin të kaluarën e hidhur duke pyetur njëri tjetrin. E në mbrëmje u shtrua një darkë e veçantë, pasi më tani njiheshin mirë në mes veti. Darka ishte solemne dhe pas saj pasoj muzika dhe fillonin të këndonin këngëtarët më të mirë të principatës. Dardani me Fluturën rinin pranë Bletës, Petritit e Stremit, shokët tjerë vallëzonin, dikur edhe Dardani u hodh në valle me Fluturën, morë edhe Petritin në mes. Bleta dhe Stremi ngelën pranë njëri tjetrit, shikonin se si doli Flutura dhe po udhëhiqte vallen, po edhe mendonin e si kështu, a është e vërtetë kjo që po ndodh, ku edhe Stremi po luhatej në mendjen e vetë. Dikur Bleta ia mur mendimet e dyshimta të Stremit dhe e pyeti: Strem, ç'ndodhi, a është e vërtetë e gjithë kjo që po prezantohet, si kështu? Stremi, duke u larguar dalëngadalë nga ato mendime që i kishte edhe vet, shtoi: Bletë mos të mundojë kurrgjë, kjo është e vërtetë, çdo gjë ka marrë të mbarën, me ndihmën, e zotrave, sidomos zotit të lumenjve Re, që na e shpëtoj djalin foshnjë, këtë Dardanin, po edhe zoti i maleve e i tokës mbarë zoti suprem Zeusi, po mbi të gjitha këto, paska edhe një Zot për tokë e qiell, e në këtë botë e atë botë, që të dërguarin e tij në tokë me emrin Mojseu, ky na ka ndihmuar e na ndihmon. Kur i dëgjoi të gjitha këto,

bletës ju bërë zemra vullkan, donte të thotë e të pyes për shumë gjëra, po Stremi vazhdoi: po Bletë duhet të jesh e qetë dhe e lumtur se çdo gjë është në rregull, në të mirën tonë, ashtu Bletë qetësohu, bëhu trimëreshë ashtu si ke qenë gjerë tani. Ti Bletë ma ruajte nderin tim, ma rrite djalin që e lash foshnjë pra Petritin, ma mbajte shtëpinë dhe tani gëzohu dhe përqafohu me këtë gëzim.

Bleta donte të pyes edhe shumë gjëra tjera Stremin, por u ndal muzika u ndal vallja për të pushuar, e Flutura e Dardani me Petritin u ulën pranë Stremit e Bletës. Filloi një bisedë e rrafsh. Dalëngadalë filluan të shkonin secili në vendet e tyre, të fjetjes, të burgosurit e përjetshëm të dikurshëm, kishin më dhomat e tyre dhe ato më u ndanë për të fjetur, Stremin me Bletën urdhëroi Dardani ta dërgonin në dhomën më të bukur të principatës, aty pranë tij, dhe përballë të vendonin Petritin. Shërbyesit e gjithë këtë e kryen. U ndërpre çdo zhurmë në oborrin e Principatës së Dufllës, pse ashtu edhe kishte urdhëruar Dardani. Dardanin me Fluturën nuk e merrte gjumi, dhe doli e porositi pije për t'iu sjellë shërbëtorja e posaçme e tyre. Pija sa çel e mbyll sytë arriti. Duke pirë dëgjonin cicërimën e zogjve që edhe ato atë natë nuk i merrte gjumi. Dardani me Fluturën donin të bisedonin me zogjtë, të bisedonin me zotrat që këtë fantazmë ua hiqte gurgullima e burimit të madh të Dufllës.

Ajo natë ishte shumë emocionale për Bletën e Petritin, që u erdhi e pa pritur. E në mëngjes, po sa u çuan, dolën gati të gjithë përnjëherë në atë oborr të bukur e fantastik, u ulë pranë atij ujë të freskët me atë gjelbërim në fund të saj, ku peshqit po ikshin dhe lëviznin joranxhën e gjelbër në fund të ujit të pastër si

qelibari. Pija e ushqimi vinin pa ndërpre dhe bisedonin me një kërshëri të pashoq. Dardani që po qëndronte pranë nënës Bletë, mori leje për të shkuar në punët e tija që e pritnin, mirëpo Bleta u mendua pak dhe i tha:

Prit pak Dardan, të shkoj unë njëherë në shtëpi, e më pastaj ti shko.

Jo nëna Bletë, shtëpia e jote dhe e jona është më kjo, ky pallat, kjo që po sheh rreth e përqark, a po nuk të pëlqen?

Po si nuk më pëlqen, po shtëpinë kujt t'ia lëmë atje te liqeni në lagjen Hurdha?

Mos u mërzit, çdo gjë ka me shkuar në vend të vet, për çdo gjë unë do të interesohem, e ty jeto si mbretëreshë, bashkë me babin Strem, apo ajo e Petritit do të rij pranë jush.

Mirë pra, u kuptuam.

Dardani bashkë me shokët, hynë në sallonin e pleqërimit, pasi zunë vendet e tyre secili, Dardani filloi: Tani, puna kryesore u krye sipas planit, po unë tani kisha me propozuar, hë...diçka...

Thuaj – tha Sirrikazi – pse belbëzon?

Po, po, po e them: a bënë tani së bashku të bëjmë një vizitë lagjeve të principatës dhe në fund të shkojmë te shoku i jonë.

Pleuratit nuk i kujtohej ai shoku dhe pyeti: kush është ai shoku i jonë?

Si Pleurat?

Ashtu.

Shoku që kishte ardhur në Shkup për të ble një grua.

A, po, tani më kujtohet, ai Monoumi prej lagjes Polikë, po mirë e bëjmë dhe do ta befasojmë, po ta marrim edhe Stremin?

Stremi, sot le të rijë me Bletën e Petritin.

Le të jetë ashtu, po pra a po nisemi?

Nisemi! Nisemi – shtuan të gjithë njëzëri.

Të gjithë dolën në oborr, hipën kuajve dhe priu Dardani. Duke ecur me kuajt në karvan, shikonin se si po punonin bashkëqytetarët e principatës, e fëmijët duke lozur, e nëpër brigjet, po kullotnin bagëtia, e barinjtë po u binin fyellit e këndonin, e diku diku dëgjohej fishkëllima me atë melodi të bukur, ku në ndarje të lumit Dufëll, mu aty ku bashkonin me lumin Vardar u ndalën pak dhe po shikonin, e më së shumti vërente Dardani qëkur se kishte pa atë mrekulli, e duke perceptuar mirë e mirë dëgjoi një plak që po fishkëllente me gojë të mbyllur, u habit dhe i zbriti kalit dhe u nis drejt tij. Plaku pa frik vazhdonte të fishkëllente dhe Dardani po e pyet:

Si fishkëllen o plak kështu?

Ja kështu, me gjethe të dardhës, me këtë instrumentin tim, instrument dardan.

Si na qenka ky instrument të shohim.

Çfarë të shohësh, gjeth dardhe, gjeth dardhe, o bir i im, o princ i princave, a nuk po e din?

Jo, s'të kuptoj, bre plak.

Pasi, s'po më kupton, ja pra unë po të tregoj: fisi ynë Dardan, e merr emrin pikërisht nga pema dardhë, tani a u kuptuam.

Po, po, po plak i urtë, mësova edhe këtë mrekulli, rrofsh sa malet, kur mos vdeksh!

Faleminderit bir, ju prift e mbara.

Dardani këtu ktheu i hipi kalit dhe deshi me u nis, në moment, plaku bërtiti me zë rrufeje: prit, prit Dardanit shtrëngoi frenat e kalit dhe deshi të zbres nga kali. Plaku i tha: mos zbrit, po të them se ja atje te ajo

shtëpi banoj unë, atje kam edhe instrumentin e dytë, që kam ndërtuar nga telat duke e marrë shembull përsëri frytin e dardhës, e pre për mes dhe atë e kam marrë për yrnek dhe po i bijë e këndoj bashkë me të, mu si me këtë gjeth të dardhës. Kur i dëgjoi këto fjalë Dardani i tha plakut: të lumtë, të lumtë plak i urtë. Plaku u falënderua dhe Dardani vazhdoi rrugën. Dikur duke iu ofruar lagjes Plikë u zbritën kuajve dhe përshëndeteshin me zejtar të ndryshëm që po punonin e barinjtë që po lëvritnin me bagëtinë, e bujq të ndryshëm. Shikonin dhe turmën si po luftonin me shpirt e zemër luani për ta çuar përpjetë. E Dardani iu ofrua njërit nga udhëheqësit që ai filloi të dridhet nga frika, e përshëndeti me një të folme të butë, që përnjëherë e qetësoi dhe i tha:

Ju jeni udhëheqës i këtij gjiganti?

Po unë këtu, po ka edhe disa të tjerë atje lartë.

Boll mirë. Shiko, ushqim e pije të kërkoni sa ka nevojë për të gjithë punëtorët, pra mos ngel unët ndonjë, a kuptove?

Kuptova – u përgjigj ky udhëheqës. Por Dardani u kthye edhe njëherë me një tonë më të lartë duke i thënë: këtë urdhër të ua përcjellsh edhe udhëheqësve të tjerë, detyrë e ke!

U krye – shtoi udhëheqësi i cili ende s'mund të qetësohej dhe u përkul duke deshi të përshëndetet, por Dardani u nis me shokët.

Kur arritën në fund të lagjes Polikë, takuan një plakë, e përshëndetën dhe i thanë me i çua deri te shtëpia e Monoumit. Plaku i habitur tha:

Dera përball jush është e Monoumit.

Faleminderit – iu përgjigj Dardani dhe shtiu dorën në xhep, mbushi grushtin me dukat dhe ia

lëshoi në xhep plakut. Plaku pa se ka lëshuar princi i tij diç në xhep dhe i qeshi buza, por nuk dinte se çfarë ka, por nuk guxonte të paraqes gëzimin, sepse nuk besonte për këtë mirësi. Po sa hynë në oborrin e Monoumit. Plaku diqysh u largua dhe shtiu dorën në xhep dhe nxori shpërblimin e princit të tij dhe kur pa atë dukat të pastër nuk iu besonte syve të vet dhe tha me zë: zoti të bekoftë, e kryezoti ynë, dhe filloi të shkoj për në shtëpi të vet. E Dardani me shokët, ndeshën menjëherë në Monoumin dhe u dëgjua alarmi: vjen miku ynë Dardani me shokët. Monoumi përqafoi Dardanin dhe të gjithë me radhë, e kur erdhi shoqja e tij nga Troja i puthi në ballë që të gjithë me radhë e u gëzua aq shumë sa me i ardhë, vëllai i saj, hynë brenda në dhomë që ishte e shtruar dardançe. Aty arriti menjëherë pija, dhe e shoqja e Monoumit i pyeti:

Po ku është Flutura?

Flutura, këtë radhë, ngeli në oborrin e principatës, që mos sjelljes së Fluturës këtu është gabimi im zonjë e nderuar, Trojane.

S'po kuptoj, po ku gjendeni tani?

Tash po ju tregojmë drejt, se ne jemi udhëheqës të principatës, e unë jam ai Dardani i Shkupit, e tash princ i Principatës së Dufllës.

Ashtu qenka?

Po, po, po.

Mirë, po shoh diç, po le të jetë ashtu si ju dëshironi. Sidoqoftë, unë gëzohem që ju pashë të gjithëve, dhe shfrytëzoj edhe njëherë rastin për t'iu falënderuar për çdo gjë e veçanërisht për mirësinë në Shkup, po kuptohet edhe për këtë vizitë këtu.

S'ka gjë – ia priti Dardani, mandej vazhdoi: Ju kur të doni mund të shkoni në Trojë për të vizituar

prindërit e juaj të nderuar edhe atë vëlla të pashoq, Mytylin, dhe Andromaqen. Po nëse nuk jeni gati së shpejti, tani do të shkoj Sirrikazi dhe do t'i njoftoi prindërit e juaj se ju jeni nën mbikëqyrjen tonë në principatën më të bukur të Dardanisë dhe botë.

Trojania, kur i dëgjoi këto fjalë, puthi në ballë burrin e saj, Monoumin, dhe u gëzua shumë e më shumë. Dardani shtoi: bukuroshja e Monoumit, nëse donë edhe ti të shkosh, menjëherë të çojmë!

Jo. – shtoi e shoqja e Monoumit – le të lajmëroi njëherë Sirrikazi se jemi mirë si më mirë, e mëndej shkojmë me të dashurin tim.

S'ka problem, kur të doni të shkoni unë ju siguroj edhe përcjellës për të qenë teje të sigurt në rrugë, në atë rrugë të gjatë.

Faleminderit, Dardan.

Të gjitha këto biseda tepër të prekshme, dhe tepër serioze e të kënaqshme, i përcolli Monoumi dhe në fund tha:

Mirë de, s'kuptoj gjë, kush është princ e kush është zot.

Hë, - shtoi Dardani: a po të kujtohet vera që po pinim në atë kule, atje në kufi, apo jo?

Po, por, tani princ i Dufllës, si ashtu?

Ashtu, unë jam princ i Dufllës, asaj principate, që ti mendoje se s'mund të hyj zogu këtu, po ja si u bë. Tash a po bindësh.

Dashtë e padash, do të bindem, ju dëshiroj suksese edhe më të mëdhaja!

Të lumtë goja. Rroftë bashkimi, rroftë Dardania, rrofshin ilirët.

Të na rrojë edhe princi i Shkupit ai Graboni.

Të na bashkoi.

Të na nderoj.

Pas shumë e shumë bisedave që po bënin, Dardani, dikur, tha: shkojmë, se na presin edhe shumë punë tjera, po ti Monoum, nesër merre Afërditën dhe eja në oborrin e principatës!

Ashtu mendon.

Po si jo, s'po të besohet.

Më vjen si në ëndërr, se dijë.

Eja e vërtetoju.

Kam frikë, nuk mund të dal nga ajo frikë e dikurshme.

Hiq mos u frikëso, eja e të shohësh, të pres nesër unë personalisht bashkë me Fluturën, nënën time të vërtetë, Bletën, dhe vëllain tim Petritin që ishte bërë burrë.

Si ashtu, Bletën nënë e ke, e Stremin?

E Stremin, baba.

E Stremi është në burgun e përjetshëm, atje te Shpella me Dy Derë.

Jo, Stremi, është ai shoku im, atje në Shkup që ishte bashkë me këto shokë, po tash është në oborrin e principatës, e te ai burgu i përjetshëm është ai princi i yt i dikurshëm që ishte aq i egër, e unë e kam zbut, po do ta liroj, nuk jam si ai, pra UNË JAM DARDANI, ai djali që preu Shkambi dhe e hodhi në lum, po zoti Re më shpëtoi.

Ashtu qenka, a?

Po, po.

Pas shumë e shumë bisedave, Dardani me shokët mori leje prej Monoumit dhe dolën nga shtëpia duke u përshëndetur, e i thënë edhe njëherë: merre Afërditën e eja në oborrin e principatës, të pres.

Dardani, pasi bëni edhe disa vizita, arritën në oborrin e principatës, u përshëndetën me Fluturën e Bletën, po edhe me Stremin e Petritin.

Ditët kalonin, e plani i tyre po realizohej. Po edhe Dardani personalisht ishte i gëzuar sepse komandanti i ushtrisë mbante në dorë e gjithë principatën, pra çdo gjë kryhej në mënyrë të organizuar, po edhe shokët kryenin punët sipas urdhrave të Stremit e vet Dardanit. Çdo gjë u zbut. Populllata e Dufllës ishte e kënaqur, prej Shkoze e deri në Bojanë e prej Lubinit e deri në Dufëll.

Një ditë të bukur, po shikonin se si në këmbë duke ecur, po ofrohen Monoumi me shoqen e bukur atë Afërditën. Dardani urdhëroi dy shërbyese me u dal para dhe i sjell aty. Pas pak kohe arritën, ku Flutura përqafoi trojanen, bukuroshen Afërditën, puthi në ballë Monoumin, ashtu veproi edhe Bleta, e mandej zunë secili vendin e vet dhe menjëherë u shtrua ushqim e pije sipas dëshirës. Kjo ishte një kënaqësi e pazëvendësueshme për Afërditë e Monoumin. E dikur Moneumi e Afërdita shkuan në shtëpinë e tyre ashtu tepër të kënaqura.

Dardani vazhdoi punën e vet duke u konsultuar me shokët. Një ditë Sirrikazi propozoi:

-Shokë, Shkambin dhe shoqen bashkë me bashkëpunëtorët e tij që i burgosëm te ai burgu famëkeq i vet Shkambit, propozoj që ato t'i nxjerrin dhe Shkambin me të shoqen ta sjellim kë, e të tjerët le të shkojnë në gjirin familjar të tyre.

-Mirë – tha Dardani – vetëm me kusht që Shkambi me të shoqen tejet i izoluar.

-Atë punë unë e kryej – shtoi komandanti i ushtrisë, duke shtuar: Shkambin me të shoqen unë e

marrë në vendbanimin tim dhe atje e izoloj, dhe e dërgoj sipas urdhrave tuaj.

-Faleminderit – shtoi Dardani – pra gjithë këtë punë e lëmë që ta kryesh ti.

-Po. Ju ndjekin punët e tjera.

Të nesërmen Dardani thirri kuvendin e tij dhe pas shumë debateve u vendos që Dardani e Sirrikazi të shkonin në principatën e Shkupit e të bisedonin me Grabonin për shumë gjëra, po edhe të propozonin për një lidhje me fiset tjera ilire që ajo të bëhet me një marrëveshje reciproke. Kjo u pranua dhe ditën e ardhme që në mëngjes herët, Dardani me Sirrikazi ku morën edhe Bardhylin, e shkuan në Shkup. Atje u pritën nga princi i Shkupit, Grabonin, që më tani, i priti si përfaqësues të principatës së Dufllës dhe pasi i kuptuan mirë e mirë njëri tjetrin, Dardani tha.

-Grabon, ne qysh kur ishim këtu, kishim planin tonë të zgjeruar, po ja tani ta themi: mendojmë të nxitim dhe të bashkojmë të gjithë fiset ilire në një shtet me emrin ILIRIA, që do t'i përfshinte të gjithë tokat tona ilire.

-Kjo është iniciativë e mirë e mençuri dhe unë pajtohem pa hamendje, pasi gjithnjë kam menduar për një gjë të tillë, po edhe kam punuar dhe jam konsultuar me shumë prijsë.

-Faleminderit Grabon, po ju duhet të jeni edhe një pikë në qendër për konsultim dhe vendtubim, pasi vet Shkupi është edhe direku ilir.

-Ashtu është, unë po vazhdoj punën time në këtë drejtim dhe kohë pas kohe takohemi dhe veprojmë sipas nevojës.

-Pra kjo punë u krye.

-U krye.

Edhe njëherë i ngritën gotat e verës dhe i pinë për sukseset e punëve të shenjta të tyre, dhe u larguan nga principata e Shkupit duke i përcjell Graboni dhe ju dëshiruar rrugë të mbarë.

Një ditë të bukur, në principatën e Dufllës, mu te burimi, arriti lajmësi i Grabonit dhe lajmëroi se nesër do të vijë princi Grabon në vizitë të Principatës së Dufllës. Lajmi u pranua dhe falënderuan për lajmërimin me kohë. Përcollën lajmësin dhe Dardani i thirri shokët dhe i njoftoi për kthimin e vizitës nga ana e Grabonit.

Të nesërmen, kur erdhi Graboni, qe një ditë gëzimi dhe punë e frytshme, duke debatuar në amfiteatrin e vogël rreth formimit të shtetit ilir, ku Graboni përveç tjerash tha:

-Shokë, unë për këtë periudhë të shkurtër jam konsultuar me mbretin e Dardanisë Trosin dhe të birin e tij Ilin që sundon në trojet e Trojadës me kryeqytetin Troja, mëndej me mbretin e Besve, Palonve, Panonve, Ardianve, Mesapve, Epire, Kretë e Amazoni, që të gjithë këto kanë shpreh gatishmëri për një bashkim të mirëfilltë, por pa ndonjë mendim konkret.

-Mirë-shtoi Dardani – kjo na gëzon ne, pasi mendimi ynë nuk na shkoi huq.

-Assesi jo, pra duhet vazhduar edhe më tutje deri në fund.

Pas shumë diskutimeve mbaroi kuvendi dhe Graboni me bashkëpunëtorët e tij u nisën për në Shkup duke i përcjellur Dardani me shokët e tij në mënyrë solemne në nivel të principatës së tij, Dufllës.

Një ditë prej ditëve, komandanti i ushtrisë, Bredhi, u lajmëruar te Dardani, për të biseduar më

intimisht, Dardani e pranoi dhe hynë në bisedë, ku komandant Bredhi e mur fjalë e tha:

-Unë kam biseduar me Shkambin gjerë e gjatë dhe si përfundim prumë që ai të jetë i lirë në një shtëpi aty pranë meje dhe të mundet lirisht të kontaktoi me vajzën e tij të vetmen, Fluturën.

-E për krijimin e gabimet e bëra?

-Po, për të gjitha ato ai është penduar, dhe mu për këtë ai do të jetë nën kontrollorin tim e urdhrat e Juaj.

-A do ta mbaj fjalën?

-Për këtë unë garantoj dhe unë e gjithë veprimin e tij kam për ta patur nën kontroll.

-Pasi ti Bredh, ashtu mendon, le të ngel si thua ti.

-Ju faleminderit, rrofsh sa shqiponja e bardhë!

Pasi shkëmbyen edhe ca mendime, Bredhi mori leje dhe shkoi. Ndërsa Dardani, doli, mur Fluturën, nënën Bletë, babain Stremin dhe dolën në shëtitje përreth brigjeve të lumit Dufëll. Duke ecur Flutura i propozoi Dardanit për të shkuar një ditë me i vizituar prindërit e tij të dytë në Kundovë. Kjo e tronditi Dardanin, po nga ana tjetër edhe e gëzoi shumë pse vet flutura kërkonte, edhe pse ky e kishte patur në plan një ditë me shkuar me tërë familjen e tij. Kështu ajo ditë kaloi duke ecur në ato vendet e bukura me lule të shumta, po besa edhe lumi Dufëll e bënte më atraktiv. Në mbrëmje kthehen në shtëpi, ku u ulën pranë asaj gure të pashoq dhe duke pirë, Dardani i tha Fluturës dhe familjes së tij, se nesër do të shkojmë në Kundovë. Kjo nuk e ngacmoi shumë Bletën, ndërsa Flutura dhe Stremi mezi se pritnin këtë ofertë të Dardanit. Të nesërmen, në mëngjes, Dardani kishte

porosit shërbëtorët për t'i sjell kuajt. Po sa erdhën kuajt, Dardani thirri: Bletën, Fluturën dhe Stremin dhe u nisën për të dal te kuajt, në moment u paraqitur edhe Petritit, ku edhe atë e morën. Hipën kuajve dhe u nisën për në Kundovë. Rrugës shkonin shumë normal duke biseduar rreth asaj panorame që kishin anë e mban. Dikur arritën në lagjen Kundovë dhe u nisën në rrugën që çonte te shtëpia ku ishte rritur e bërë burrë Dardani. Po sa hynë në oborr, zbritën nga kuajt, ku nëna e babai i Dardanit u dolën para dhe i përshëndetën duke u falënderuar për këtë vizitë të pritur. E pasi u ulën, Dardani njoftoi prindërit me nënën e vërtet të tij, Bletën, dhe vëllain Petritin. Atëherë të dy prindërit u çuan dhe i puthën mu në ballë bletën dhe Petritin. Filloi pija dhe gëzimi reciprok dhe pas një kohe morën leje dhe duke u përshëndetur përzemërsisht u nisën për në Principatën e Dufllës. Bleta e emocionuar aq shumë sa që nuk qante, pasi e kishte dhënë në fjalën se do të jetë e fortë, se për ndryshe u mbush shumë për të qa. S'shkoi shumë kohë, arriti në Oborrin e principatës së Dufllës. Atje punët shkonin mbarë. Dardani kontaktonte me shokët të principatës për punën e mëtutjeshme të lidhjes së shteteve ilire.

Dardanin vendi vend nuk e zinte. Filloi që edhe kontaktet me shokët e tij t'i rralloj. Kjo ndiheshe gati te të gjithë shokët po Sirrikazi dhe Bardhyli këtë e hutuan më parë. Mirëpo, as Pleurati, ai qesharaku nuk kishte mbet mëngët. Një ditë duke biseduar të gjithë shokët, pa prezencën e Dardanit e të Stremit, qesharaku Pleurati filloi t'i ngacmoi shokët e tij duke thënë:

-Dardani u rit diçka, s'po na bie ndër sy?

-Ka punët e veta më të mëdhaja – shtoi Sirrikazi.

-Jo more, pse deri tash nuk paska as punë që disa herë në ditë takohej me ne, po edhe ajo ju dukej pak.

-Ashtu Pleurat, tani ka edhe punët të familjes më të ngushtë, e aq më me rëndësi është edhe ajo se tani ka edhe vëllain, Petritin, edhe nënën Bletë që kushedi sa herë ka qëndruar aty. Apo jo?

-Po, Sirrikaz, mua më duket se brenda disa muajve të fundit shumë pak ka pasur kontakt me ne. Pra, ku ngeli ai çfarë bashkimi i trojeve etike ilire?

-Shih, shih-shtoi Bardhyli, në të vërtetë ashtu është, po Pleurati nuk ma ka marrë mendja se po e ndjek bisedë tonë rreth bashkimit të tokave e shteteve ilire.

-Mos bre Bardhyl, qenke gënjye. Po keni të drejtë se as ju nuk më keni pyet pse kam qenë në burgun e përjetshëm, po as edhe unë nuk kam treguar, se kam pas duro.

-Si ashtu Pleurat? – Bëni pyetje Bardhyli.

-Mua, pas, burgosjes së Sirrikazit, princi Shkamb më emëroj në vend të tij, po, po, kisha edhe isha i autorizuar edhe përgjegjës i politikës së jashtme, lidhje të marrëveshjeve të ndryshme. Kështu në këtë kohë, ideja për bashkimin e tokave ilire kishte pa lindur edhe te shumë njerëz tjerë dardan dhe fiseve tjera ilire. Këtë unë ia shtiva në vesh edhe princit Shkamb, duke menduar se edhe ai është këtij mendimi dhe do të më kuptoj. Atëherë, ai menjëherë, pa prit e kujtuar më dërgoj në burg, atje te Ju, dhe unë më frikohesha edhe nga ato lakuriqët, ato zogjtë e natës, se prej jush po se po. E më pastaj Ju nuk më pyetët dhe ngeli ashtu më herët deri më sot. E unë duke e pasur

në shpirt këtë punë të vyeshme, pritja sa më parë të ketë rezultat dhe efekt pozitiv.

Në këtë moment, duke sqaruar Pleurati, papritmas u ofrua Dardani dhe i përshëndeti ashtu në këmbë. Të gjithë u çun në këmbë dhe i dëshiruan mirëseardhje. U ulën të gjithë dhe Dardani shtoi:

-Shumë në heshtje po bisedoni? Apo Pleurati nuk është në disponim me ju bë të qeshni?

-Jo. – shtoi – Sirrikazi, përkundrazi, Pleurati, sot, nuk ka qenë në të vërtetë qesharak, por diçka na ka habit.

-Hë, çfarë?

-Pleurati na sqaroi se iniciativa e bashkimit të shteteve ilire apo fiseve, paska qenë edhe më herët, dhe mu për të paska hy në burg.

-Ashtu Pleurat?

-Po Dardan, ashtu është.

-Mirë pra, Pleurat, p edhe mua po më mundon, ka shumë kohë që nuk kemi asnjë informatë rreth planit tonë po edhe të tjerëve nuk di çfarë ka ndodhur?!

-Po çfarë mund të ketë ndodhur? – Pyeti Pleurati, sikur donte të kuptoi më shumë.

-Nuk mund të parathem as unë. – Shtoi Dardani.

-Si t'ia bëjmë?

-Unë mendoj që të presim edhe pak. Në se zgjatet koha pa mos ardhur askush me na lajmëruar se ç'po ndodh, atëherë mu t'i Pleurat me Sirrikazin dhe Bardhylin dot ë zbritni deri te Graboni atje në Shkup dhe do të merret veshtë e herë se si.

-Mirë thua – Shtoi Sirrikazi.

Të gjithë u pajtuan me këtë propozim të Dardanit. Pas pak kohe u nda prej shokëve dhe shkoi në oborrin e principatës ku u dashtë të konsultohet edhe me komandantin. Duke hy në oborrin e principatës, komandanti i doli para dhe i raportoi Dardanit, princit të Dufllës, për çdo gjë se është në rregull. Dardani pranoi raportin dhe shkuan dheu ulën aty të dy për të biseduar sy me sy. Duke pi, Dardani po i sqaron komandantit rreth planit të tij dhe shokëve, për bashkimin e fiseve ilire. Kjo e habiti komandantin dhe pyeti:

-Dardan, po principata?

-Këto principata nuk janë fise apo shtete, për shembull ne jemi në kuadër të shtetit Dardan dhe jemi fis dardan.

-Po prej kujt i forcojmë kufijtë?

-Prej askujt. Ashtu ka qenë vet ish princi Shkamb, se për ndryshe këta kufijtë janë fare formal, se edhe princi Shkamb i ka dhënë tagra shteti tonë, Dardanisë, po edhe unë.

-Në të vërtetë?

-Po, po, komandanti ynë Bredh.

-Pra, s'duhet pasur frikë prej askujt?

-Normalisht, jo, por duhet të kemi roje për çdo eventualitet, qoftë nga ndonjë principatë tjetër e pa pjekur, ose mobilizimin e përgjithshëm në kuadër të shtetit tonë Dardan.

-Tash kuptova, për këtë Ju faleminderit princi im, se ish princi Shkamb nuk më ka treguar kurrgjë diç të tillë.

-Mu për këtë edhe u përmbys.

-Në të vërtet qenkeni të gjithë shokët e çuditshëm, po më fal princi im Dardan.

Pas këtij informimi e bisede të frytshme, Bredhi shkoi, po shkoi edhe Dardani në gjirin familjar dhe vazhdoi atje bisedën familjare. Dikur të gjithë u shpërndan për fjetur nëpër dhomat e tyre. Po edhe Dardani mori Fluturën dhe shkuan për me fjetur. Po sa hynë në dhomë, Flutura filloi të pyes Dardanin në lidhje me ngjarjet më të reja në principatë Dardani i qetë po i tregonte Fluturës, se çdo gjë është në rregull dhe ndoshta edhe më mirë kryhen punët se sa i kemi planifikuar. Pas ca ditëve, duke ndenjur e u dëfryer familja e Dardanit me shokët e tij atje nën hijet e dendura anë e mbanë të brigjeve të lumit Dufëll. Në këtë gëzim, erdhi lajmësi, i cili tregoi se po vjen princi i Shkupit, Graboni. Përderisa bën të përgatitin për pritje, Graboni me përcjellësit e tij u duk para dhe zbriti nga kali. Dardani me shokët e Fluturës doli para, u përshëndetën përzemërsisht dhe shkuan në dhomën e pritjes së mysafirëve të lartë, atje në oborrin e principatës. Mirëpo, Graboni, kërkoi nga Dardani për të dal mu aty te gura e lumit, sepse iu duk më e bukur dhe të jetë atraktive. Edhe Dardani nuk ia prishi dëshirën e Grabonti dhe dolën e ulën mu aty ku e zgjodhi vet Graboni, sipas shijes së vetë, ku dëgjohej gurgullima e gurrës dhe rreth e përqark, ishte i mbuluar me ato lule të bukura me ngjyra të ndryshme, e gjelbërim të pashoq. Atëherë, Dardani priti e foli:

-Mirë ia ke bërë Grabon që u ktheve në këtë anë, se bash ishim në kujtesë se çka ndodhur, sepse kaloi shumë kohë, dhe mu për këtë, para ca ditëve, kuvenduam për të pritur edhe pak dhe më pastaj të hidhet një grup nga shokët tonë deri te Ju.

-Ju faleminderit për kujtesën, po edhe kërkoj falje për vonesën time, pasi unë kam pasur për të ardhur edhe më parë te Ju, a.

-Po, ashtu është, por ne na ngacmonte diç.

-Me vend e keni pasur, se punët morën kahe tjetër dhe kurrsesi me u qetësuar.

-Si ashtu? – pyeti Dardani.

-Ashtu, ka hy grindja në mes palonve, epirotëve, madhedonasve, po kjo grindje e ngjashme është edhe atje në veri në mes panove me ardianët e dalmatët, po nuk është më mirë as te ilirët në Kretë e Spartë, po edhe te Besimet në Trojë, ndërsa gjendja më e mirë është në amazon, e Ujë guri, po edhe te Mesapet. Pra një gjendje e tillë nuk na shpjer lehtë gjerë te bashkëmendimtarët tonë dhe ne, kështu është duke u përpjekur që këto mosmarrëveshje të eliminohen.

-Po ne më tutje çfarë duhet bërë?

-Kuptohet se ne duhet vazhduar angazhimin tonë drejtë bashkimit të tokave tona ilire.

Pasi bënë edhe shumë fjalë tjera, Graboni mori leje dhe u çua me shokët, dhe të gjithë tjerët me Dardanin në krye e përcollën, duke i dëshiruar rrugë të mbarë e jetë me shqiponjën e bardhë. E Graboni, pasi hipi kalit, në ndarje shtrëngoi dy duart e veta dhe u përshëndet duke thënë: Bashkim sa më parë i tokave ilire, bashkim i fiseve ilire, rrofshin ilirët sa malet, rroftë Principata e Dufllës, rroftë Shkupi!